

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Med egen hånd

Bjørn Poulsen – Inger Biehl Hansen

Med egen hånd

Optegnelser fra Fladsten og Ørsted
1592-1809

Landbohistorisk Selskab
1994

© Landbohistorisk Selskab 1994

Udgivet med støtte af
Landbohistorisk Støttekreds
Lauritz og Augusta Dahls Mindelegat II
Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse
Sydbanks Fond

Omslag: Helge Krempin

Sats og tryk: Winds Bogtrykkeri ApS, Haderslev

ISBN 87-7526-147-2

Forord

Det er Landbohistorisk Selskab en tilfredsstillende at kunne fortsætte udgivelserne af sønderjyske bondedagbøger - eller optegnelsesbøger. For kun knapt et år siden udgav Selskabet Elsmarkdagbogen, og i 1986 blev Elstrupbogen publiceret i samarbejde med Historisk Samfund for Als og Sundeved. De to bøger fra Als blev skrevet i 1700-tallet, ligesom den fra Ørsted på Haderslevkanten, der her udgives. En kombination af de tre bøger, som Selskabet har tilgængeliggjort, vil fremover muliggøre en langt bedre forståelse af den sønderjyske bondes forhold på denne tid. For synet på det forudgående århundredes landbosamfund er udgaven af Fladstenbogen fra Aabenraakanten af stor betydning. Mads Pauelsen på gården Fladsten begyndte i 1592 at skrive de optegnelser, der faktisk repræsenterer Danmarks tidligst bevarede bondeoptegnelsesbog. Om forudsætningerne for at en bonde så tidligt havde lyst og evne til skrivning, kan man læse mere i denne bogs indledning, der viser, at Sønderjylland repræsenterede en særlig udvikling.

Jeg ønsker at takke udgiverne og de tilsynsførende: landsarkivar, cand. mag. Hans Worsøe, der havde tilsynet med Fladstenbogen, og arkivar, dr. phil. Bjørn Poulsen, der førte tilsyn med Ørstedbogen. Lektor, dr. phil. Bent Jørgensen skal have tak for, at han påtog sig en afsluttende gennemlæsning af manuskripterne, ligesom grafiker Helge Krempin, der tilrettelagde bogens omslag. En tak skal endelig og naturligvis gå til de fonde, der ved tilskud sikrede udsendelsen af denne bog, nemlig Landbohistorisk Støttekreds, Lauritz og Augusta Dahls Mindelegat II, Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse og Syd-banks fond.

Claus Bjørn
Formand for Landbohistorisk Selskab
Brøndby, april 1994

Indhold

Bjørn Poulsen:

Sønderjyske optegnelsesbøger	9
------------------------------------	---

Fladstenbogen 1592-1788

Indledning	19
Tekst.....	29
Stedregister.....	83
Personregister	86
Ordforklaringer	92

Inger Biehl Hansen:

Anders Sandemands optegnelsesbog 1740-1809

Indledning	97
Tekst.....	113
Stedregister.....	171
Personregister	175
Ordforklaringer	177

Sønderjyske optegnelsesbøger.

To sønderjyske bondeoptegnelsesbøger eller »bondedagbøger« bliver tilgængelige med denne publikation. De føjer sig ind i en række af forudgående udgivelser.

Landbohistorisk Selskab har udgivet hele to bøger fra 1700-tallets Als. I 1986 udkom Christen Hansens dagbog, der er skrevet i Elstrup i årene 1766-1810, og i 1993 fulgte Elsmark-dagbogen fra 1748-1835.¹ Tidligere har uddrag af andre bøger været publiceret lokalt; men, som en af Karen Schousboe udarbejdet oversigt viser, er det udgivne kun en lille del af et mere omfattende sønderjysk materiale.² Man kan egentlig undre sig over, at ikke mere er gjort tilgængeligt, for allerede 1892 henledte Reinhold Mejborg opmærksomheden på nogle af de mest givende sønderjyske bondedagbøger og udnyttede dem til en levende skildring af egnens landbrug. Som Mejborg skrev: »Om Nørreslesvigs Landbrug i den sidste Halvdel af forrige Aarhundrede er der fyldige Oplysninger i Bøndernes egne Optegnelser, som tillige kaster et ikke ringe Lys over Sæder og Skikke.«³

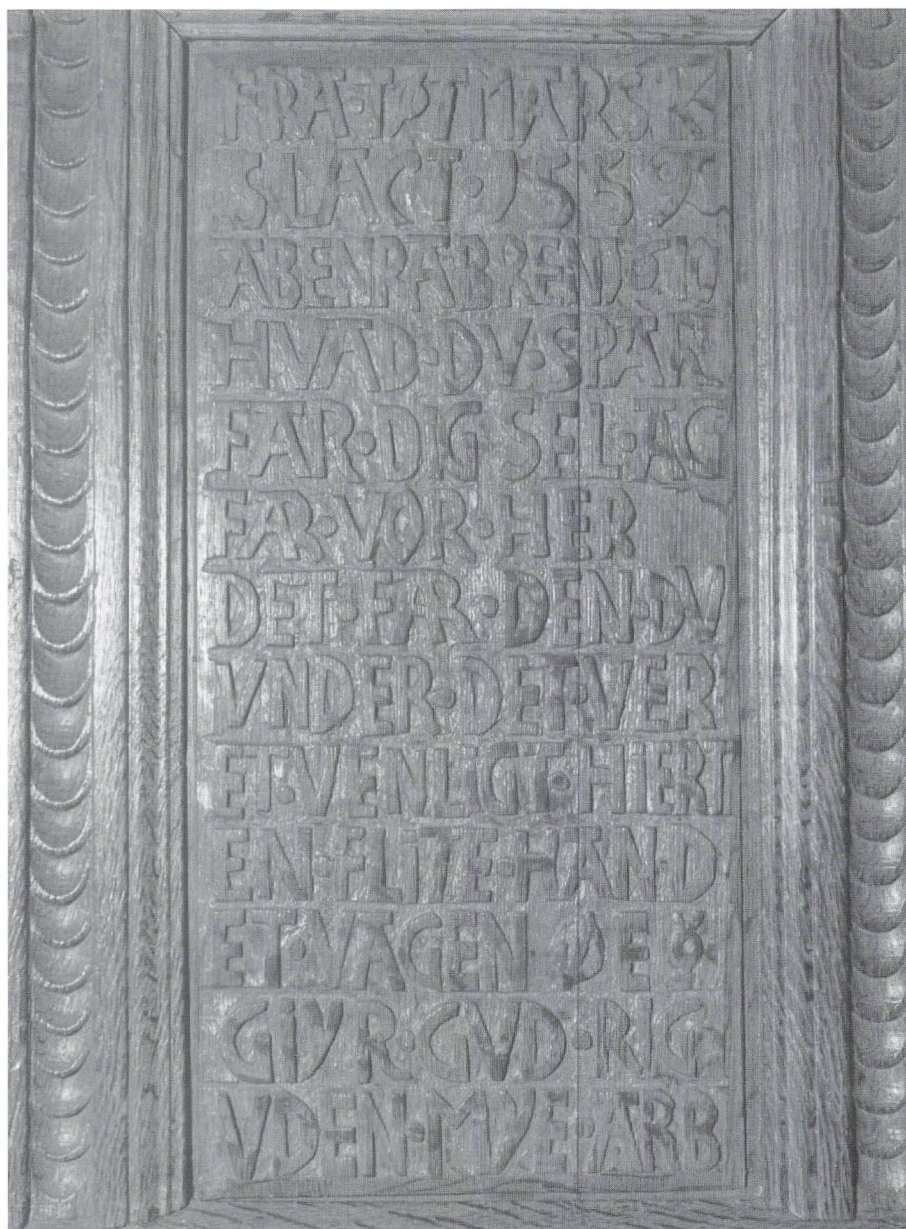
Optegnelsesbøgernes indhold

De bøger, som de sønderjyske bønder skrev i 1600- og 1700-tallet, kaldes i dansk forskning ofte for »bondedagbøger«. Dette er tildels misvisende i betragtning af, at kun en lille del af dem virkelig er dagbøger. Rigtigere ville det være blot at kalde dem »optegnelsesbøger«. Bøgernes funktioner var mange, som det fremgår alene af de to, der her fremlægges. Den ældste af dem - og den ældste bondeoptegnelsesbog fra det nuværende Danmark i det hele taget -, *Fladstenbogen* fra 1592 til 1788, illustrerer den tidlige regnskabsbogs form; men også dennes karakteristiske blanding af mere eller mindre systematiske optegnelser om familie og begivenheder. Sandemanden Anders Pedersens optegnelser fra 1740-1808 repræsenterer primært en anden genre; nemlig krøniken, årbogen med et kronologisk fremadskridende udvalg af optegnelser, der karakteriserer hvert år.

Grunden til, at de sønderjyske bønder begyndte at skrive i bøger, var først og fremmest rent praktisk, nemlig et behov for at styre økonomiske transaktioner, særlig lån.⁴ Bønderne anlagde regnskabsbøger, som lignede de samtidige købmændsbøger, hvor skyldnerne blev skrevet op og streget ud, når det skyldige var betalt. På Landsarkivet i Aabenraa er der adskillige af denne type bøger. Ud over Fladstenbogen fra det 16. århundredes begyndelse kan man nævne en bog ført af bonden Peder Brodersen i Nørre Villum, Brede sogn, i årene 1650-1658, og en anden, som blev skrevet af Jannik Jensen, Barsbølgaard i Skærbæk sogn i 1740'erne. Ganske tilsvarende bøger eksisterer fra Sydslesvig, eksempelvis en bog, der blev ført fra år 1600 af Jakob Hansen i Lytjenholm.⁵ Fra Sydslesvig stammer også den tidligste sønderjyske bondeoptegnelsesbog, der er anlagt ved år 1510 for at styre økonomien omkring en gård i bebyggelsen Maas, nord for Husum.⁶ Der kan ikke være tvivl om, at bonderegnskabsbøgernes fremkomst fulgte som en nødvendighed af de sønderjyske bønders høje grad af involvering i marked og pengeøkonomi. Mange deltog i studehandelen, som hvilede på kreditgivning, og næsten alle lånte eller udlånte penge. Det er en logisk konsekvens af studehandelens og markedsøkonomiens større udbredelse i Vestslesvig end i andre dele af Slesvig, at man her finder de fleste tidlige optegnelsesbøger.⁷

Optegnelser om den skrivendes familie og begivenheder omkring ham fandt imidlertid også tidligt indpas i bøgerne. Fladstenbønderne skrev, ligesom andre samtidige, om deres familie og hændelser, som forekom vigtige. Indførsler som følgende er typiske: »Anno 1678, den 14 januarij om aftenen klokken til 5 bleff min liden søen Peder fød.« Den nøje registrering af det enkelte familiemedlems fødsel, bryllup og begravelse vidner om bevidsthed om slægt og arv, og ligger tæt på borgerskabets og adelens samtidige notater i deres slægtsbøger. Man finder i øvrigt ikke kun bøndernes optegnelser af familiens hoveddata i håndskrevne bøger, men også i trykte, særlig i bibler og salmebøger. Denne tradition er fortsat til nyeste tid sammen med den skik at notere alt nyttigt i det hele taget - recepter, husråd etc.⁸

Ikke meget senere end regnskabsbogen og familieoptegnelserne er gårdskrøniken. Det må ikke glemmes, at annalistisk historieskrivning eksisterede blandt vestkystens frisiske bondebefolning så tidligt som 1400-tallet.⁹ Mænd som vestkystbonden Nis Magnussen fra Risum, der ved 1600-tallets midte førte en krønike på årsbasis og fastholdt stort og småt i verden omkring ham, fremstår derfor blot som udtryk for en kontinuerlig egnstradition.¹⁰ Et par møbler på Tønder Museum

Skabsforside fra Korup ved Røved, ca. 1610. Indskriften markerer to begivenheder »FRA TØTMARSK SLACT 1559 – ABENRA BREND 1610« og fortsætter med de moraliserende sætninger: »HVAD DV SPAR FAR DIG SEL AG FAR VOR HER – DET FAR DEN DU UNDER DET«, »VER ET VENLIGT HIERT EN FLITE HAND ET VAGEN ØE GIYR GUD RIG UDEN MYE ARB(EIDE).« Det er samme blanding af historiske og religiøst-moraliske optegnelser, man finder i bøndernes ældre optegnelsebøger (Foto: Tønder Museum).

kan vise, hvor levende interessen for at dokumentere historiske hændelser var blandt vestslesvigske bønder i 1600-tallet. På et skab har en bonde ladet skære en indskrift, der fortæller, at han har levet i tiden mellem slaget i Ditmarsken i 1559 og branden i Aabenraa i 1610. På en kisteforside finder man mindelsen om den frygtelige stormflod, der ramte vestkysten: »1634 da skede den skæbnesvangre stormflod og borttog al det hus.« Så selv om sandemand Anders Pedersens optegnelsesbog stammer fra et geestsogn i Nordslesvig, hvor skrive-traditionen var yngre, må dens krønikekarakter siges at have sine forudsætninger i en tidlig udviklet regional historiebevidsthed.

Et nærmere kig på Anders Sandemands optegnelser afslører endnu et element i optegnelsesbøgerne, nemlig interessen for at registrere landbrugsbedriftens udbytte og priser. Her viser hans bog sig som et typisk udtryk for det rationelle i 1700-tallet og peger frem mod 1800-tallets bogføring på ganske samme måde som eksempelvis Als-bonden Christen Hansens optegnelser. Christen Hansen noterede i 1786-97 systematisk hver dag vejret og de vigtigste gøremål. Det blev nu bøndernes agt gennem registrering at nå frem til forbedringer i drift og markedsføring. Dette mål nåede de til fulde i 1800-tallet, hvor deres optegnelsesformer udviklede sig i Sønderjylland på ganske samme måde som i kongeriget. Her som der skete der en ensretning og specialisering af skrivningen. På mange gårde førte man nu regnskabsbøger, der nøje fortegnede produktion og salg, og denne moderne bogførsel eksisterede så ved siden af egentlige dagbøger, hvoraf enkelte var af den mere reflekterende type.¹¹ Der kan da ikke mere peges på særlige forskelle mellem Danmark nord og syd for Kongeåen. Sønderjydernes forspring på skriveområdet var indhentet, hvad der klart afspejler, at de heller ikke landbrugsmæssigt havde nogen føring.

Det sønderjysk forspring

En sammenligning mellem de kongerigske og de sønderjyske optegnelsesbøger viser sønderjydernes oprindelige forspring. Ganske vist fremgår det af boskifter, at også de kongerigske bønder i 1600-tallet havde bøger, som dokumenterede kredit; men det har ganske øjensynligt ikke været normalt, og ingen af disse bøger er overleverede.¹² Fra 1600-tallet findes slet ingen kongerigske bondebøger; dette århundrede har kun givet os optegnelsesbøger fra præster og degne.¹³ Her over for står en betydelig mængde sønderjyske bondeskrevne

bøger, der rækker ned i 1500-tallet. Også for 1700-tallet er Sønderjylland langt bedre forsynet med bevarede bondeoptegnelsesbøger end kongeriget.

Forudsætningen for, at bønderne skrev, var en rodfæstet skrivekyndighed. Sønderjylland ser ud til at have haft et udbredt og effektivt skolevæsen før kongeriget, selv om skolegang også her blev udbredt allerede i 1600-tallet. Allerede fra år 1600 var Sønderjylland øjensynligt tæt besat med både degneskoler og skoler, hvor bønderne selv ansatte skoleholdere.¹⁴ Landboerne blev her udlært i både læsning, skrivning og regning. I 1775 kunne præsten P. Rhode i sin beskrivelse af Haderslevengen fremhæve de sønderjyske bønders fremtrin frem for dem fra øerne: »De lade deres Børn lære. Det er vist, det er en Lyst at høre Børnene her læse, see dem skrive og giøre høye tyske Regninger.«¹⁵ Som en følge af denne udbredte kendskab til skrift kom det trykte og skrevne ord ud i bondestuerne. Bøndernes optegnelsesbøger viser sig således ofte at være en del af en mere omfattende arkivdannelse på gårdene, hvori der ud over regnskabsmateriale indgik adkomstdokumenter, skøder og lignende.¹⁶ Og den fortrolige omgang med trykte tekster gav sig fra 1600-tallet og fremefter udslag i udbredt besiddelse af almanakker og bøger. Særlig fra 1700-tallet er der fra sønderjyske bondehjem overleveret mange omhyggelige afskrifter af hele bøger, gerne religiøse, der vidner om den lyst man havde til at besidde dem. De sønderjyske bønder var tidligt vant til bøger, både dem de læste, og dem de skrev.

Generelt til udgaverne

De to udgivne bøger er sprogligt forskellige, da Anders Pedersens optegnelser ligger langt tættere på vore dages sprog end Fladstenbogen for størstedelen gør. Udgiverne har derfor valgt at gengive Fladstenbogen med dens egen brug af store og små bogstaver, mens brugen af store og små bogstaver i Anders Pedersens optegnelser er tillempt moderne sprogbrug.

Til at markere overgang til hånd / forfatter i teksten benytter udgiverne [[A]], [[B]], [[C]], ... etc. I de følgende særskilte indledninger til de to optegnelsesbøger er hænder / forfattere nærmere identificeret.

Sideskift markeres med den nye sides tal anbragt mellem //

I teksten har vi yderligere benyttet følgende signaturer:

\ tekst / tekst indsat over linjen

{{ tekst}} indsat gennemstreget

(tekst) dele af ord suppleret, opløste forkortelser

[tekst] tekst mangler, bør indsættes

[.....] tekst ulæselig, et punkt for hvert ulæseligt bogstav

(kommentar) til det foregående ord, bl.a.

(?) læsning tvivlsom

Noter

1. Christian Hansens dagbog. Elstrup 1766-1810. Ved Jens Christensen og Klaus Egebjerg. Landbohistorisk Selskab og Historisk Samfund for Als og Sundeved. Fra Als og Sundeved, 64, 1986. Elsmark-dagbogen 1748-1835. Udgivet af Bent Jørgensen. Landbohistorisk Selskab. Gl. Estrup 1993.
2. Karen Schousboe: Bondedagbøger – kilder til dagliglivets historie. Introduktion og registrant. Brede 1980.
3. R. Mejborg: Nordiske Bøndergaarde i det XVI, XVIIde og XVIIIde Aarhundrede. Kbh. 1892, s. 180.
4. Schousboe, Bondedagbøger, s. 12.
5. Landesarchiv Schleswig, Abt. 399, Nr. 2.
6. Stadtarchiv Husum, D 2/H 1318a.
7. Jfr. Bjørn Poulsen: Bondens penge. Studier i sønderjyske regnskaber 1400-1650. Odense 1990. Samme: Monetarisierung und regionale Differenzierung im Mittelalter und in der frühen Neuzeit. Die bäuerliche Argrargesellschaft Dänemarks aus schleswigscher Sicht. Wirtschaftliche Wechsellagen in Schleswig-Holstein vom Mittelalter bis zur Gegenwart, hrsg. v. Jürgen Brockstedt. Neumünster 1991, s. 19-36. Samme: Die ältesten Bauernanschreibebücher. Schleswigsche Anschreibebücher des 16. und 17. Jahrhunderts. Bäuerliche Anschreibebücher als Quellen zur Wirtschaftsgeschichte. Hrsg. v. Klaus-Joachim Lorenzen-Schmidt, Bjørn Poulsen. Neumünster 1992, s. 89-105.
8. Uddrag af en 1700-tals håndskreven receptbog fra Barsmark på Løjt er udgivet J. H. Ries: Sagn, Overtro og gamle Fortællinger fra Løjt Sogn. Aabenraa 1916, s. 122-124.

9. Vilhelm la Cour: Historikeren og Sønderjylland. En Udsigt over Forskning og Fremstilling af Sønderjyllands Historie, 1. Kbh. 1941, s. 38ff. Chronicon Eiderostadense vulgare oder die gemeine Eiderstedtische Chronik 1103-1547. Hrsg. v. Johannes Jasper. St. Peter-Ording 1977.
10. Albert Panten: Chronik des Nis Magnussen aus Risum. Zwischen Eider und Wiedau. Heimatkalender für Nordfriesland, 1975, s. 79-86.
11. Jfr. Hans Schultz Hansen: Von der Getreide – zur Milchproduktion. Die Verlagerung der Produktionsschwerpunktes von Getreidebau zur Milchwirtschaft auf den Höfen in den Ämtern Aabenraa und Sønderborg zwischen 1840 und 1900 nach bäuerlichen Aufzeichnungen. Forschungen zu Bäuerlichen Schreibebücher, 6, 1992, s. 6-11. Silke Göttisch: »...zum Zeitvertreib.« Anmerkungen zu den Tagebüchern des Peter Hansen Breckenfeld aus Gintoft in Angeln um 1830. Kieler Blätter zur Volkskunde, 14, s. 115-135. En del af de nyere sønderjyske bonderegnskabsbøger er omtalt og udnyttet af Hans Schultz Hansen i Det sønderjyske landbrugs historie 1830-1993. 1994 (under udgivelse).
12. Jfr. Bondeskifter fra Smørum og Lille herred 1644-48. Udg. af J. H. Andersen. Kbh. 1984, s. 5-12, 51.
13. Jfr. Börje Hanssen: Österlen. Allmoge, köpstafolk & kultursammanhang vid slutet av 1700-talet i sydöstra Skåne. Östervåla 1977 (1. udg. 1952), s. 38ff, 413ff. Margit Mogensen: En landsbydegns dagbog. Siden Saxo. Magasin for dansk historie, 1985, s. 9-16.
14. G. Japsen: Det dansksprogede skolevæsen i Sønderjylland indtil 1814. Tønder 1968.
15. P. Rhode: Samlinger til Haderslev Amts Beskrivelse. Kbh. 1775, s. XVII.
16. Jfr. f.eks. Bjørn Poulsen: »Vær agtpågivende overfor gamle optegnelser« – Evald Tang Kristensens sønderjyske dokumenter. Sønderjysk Månedsskrift 1992, 7/8, s. 226-230.

Fladstenbogen 1592-1788

Indledning

Tidligere benyttelse.

I april 1944 overgav kaptajn J. C. Matthiesen, Avbæk, den såkaldte Fladstenbog til Landsarkivet for Sønderjylland.¹ Bogen havde på det tidspunkt allerede længe været kendt i kredse, der var interesserede i sønderjysk lokalhistorie. Jep Riis, Barsmark, der var en god kender af de gamle dokumenter, som lå på gårdene, havde i 1918 udgivet et uddrag af den,² og i 1935 publicerede en anden historisk interesseret bonde fra Barsmark, Hans Hansen Toft, ret store dele af teksten.³ Siden da har sønderjyske lokalhistorikere regelmæssigt refereret til Fladstenbogen, men en mere systematisk brug af den fandt først sted i 1990 med undersøgelsen af en række sønderjyske regnskaber.⁴

Beskrivelse af bind og bog.

Fladstenbogen er er hefte i kvartformat på 39 blade (eller 78 sider), som er indbundet i et pergamentsblad fra et middelalderligt håndskrift. Efter indbindingen, formentlig omkring 1600, er der på bindets forside med store bogstaver skrevet »D. H. N. RECHST«, og derunder med almindelig skrift »Mats Pauelsen I Fladsten / Anno domini 1616 (?)«. Bindet, der oprindeligt har målt 40,5 x 31 cm, er nærmere blevet undersøgt af lektor Fritz Saaby Pedersen, Odense Universitet. Mens den middelalderlige tekst på forsiden nu er næsten ulæselig, kan bagsideteksten identificeres. Med en hånd fra 14.-15. århundrede finder man her en tekst fra Albert Magnus »De Animalibus« (om dyrene),⁵ bog 22. Teksten indeholder en alfabetisk liste over dyr og deres egenskaber og anvendelser.

De enkelte blade måler 16 x 20 cm. På de fleste af dem (s. 6-69) er margin indstreges med blystift; antagelig var dette allerede tilfældet, da bogen blev købt. En gennemgående paginering af siderne er for nylig foretaget ved en restaurering af bogen.

Fladsten gengivet på et udsnit af Johannes Mejers håndtegnede kort over Stollig bymark fra 1641. Gården lå særskilt i den vestlige del af bymarken.

Bogens skrivere

Fladstenbogen er skrevet på gården Fladsten ved Aabenraa, og de skribenter, som optræder i bogen, er gårdmændene på denne gård. Man kan se generation efter generation komme til og begynde at skrive, men ikke nødvendigvis i tekstmæssig rækkefølge. I flere tilfælde vender skribenter tilbage og udfylder tomme pladser på foregående sider.

På bogens side 2 præsenteres den mand, der anlagde bogen i 1592,

nemlig Mads Pauelsen. Han efterfølges af sin søn Jørgen Madsen [B], og herefter går bogen videre til efterkommerne i lige linje Mads Jørgensen [C], Jørgen Madsen [D], Mads Jørgensen [E] og slægtens sidste mand Jørgen Madsen [F].

Deres indførsler daterer sig således:⁶

- A. Mads Pauelsen 1592-1623 (født ca. 1556, død 1632).
- B. Jørgen Madsen 1626-1657 (født 1609, død 1659).
- C. Mads Jørgensen 1659-1711 (født 1640, død 1724).
- D. Jørgen Madsen 1709-1717 (født 1665, død 1737).
- E. Mads Jørgensen 1737-1769 (født 1717, død 1788).
- F. Jørgen Madsen 1788 (født 1743, død 1810).

En række spredte og forvirrede indførsler, skrevet rundt om på siderne af Jørgen Madsen [F] og senere i 1800-tallet af en Thomas Madsen, er ikke medtaget i udgaven.⁷ I udgaven er de forskellige skribenters indførsler markeret ved [A], [B] etc.

Indhold og sprog

Fladstenbogen rummer en blanding af mange slags optegnelser, hvoraf de fleste dog vedrører enten kredit eller begivenheder i de skrivendes familie.

En resumerende indholdsfortegnelse, der angiver skribenterne med de ovenfor anførte bogstaver samt indførslernes datering, ser ud som følger. Væsentlige brud i den fremadskridende kronologiske indførsel er markeret ved indrykning og kursivering:

- s. 1. A: Leveregler.
- s. 2. A: Forord. 1592.
 - s. 3-4. B: *Lægemedler med gåsefedt.*
 - s. 5. B: *Sognevidne. 1651.*
- s. 6-35. A: Udlånte penge. (1568-) 1592-1601.
 - s. 7. B: *Rideulykke. 1651.*
 - s. 14. B: *Middel mod rotter og mus.*
 - s. 19. B: *Religiøst vers.*
- s. 36-40. A: Forlovelser, bryllup, barnefødsler, dødsfald. (1588-) 1592-1623.
 - s. 36. B: *Dødsfald. 1649.*

- s. 39. B: *Dødsfald*. 1626. (Tekst som s. 47).
- s. 40-43. A: Mord, brand, henrettelser i Aabenraa, brand i Sønderborg. 1609-10.
- s. 43-44. A: Høstudbytte, uvej, recept. 1610.
- s. 44-46. A: *Dødsfald*, sønnernes tjenesteforhold. 1611-19.
- s. 47. A: Trylleformular. 1610.
- s. 47. A: *Dødsfald*. 1620-23.
- s. 47. B: *Dødsfald*. 1626.
- s. 48-50. B: Faders død, lån, arvesag med broder. 1632-36.
- s. 50-52. B: *Fødsel*, trolovelse, bryllup. 1635-36.
- s. 52. B: *udlånte penge*. 1640-43.
- s. 53. B: *Dødsfald*, ny præst. 1636-49.
- s. 54. B: Udlånte penge. 1636-57.
- s. 55. B: *Fødsler*, altergang. 1637-53.
- s. 56-58. B: Udlån. 1638-57.
- s. 59. B: *Fødsler*. 1642-48.
- s. 59. C: *Dødsfald*. 1680.
- s. 60-61 B: *Dødsfald*, ny præst, *fødsler*. 1648-57.
- s. 62-65. C: Forældres død, trolovelse, bryllup, *fødsler*, *dødsfald*. 1659-68.
- s. 66. C: Indfæstningsafgift. 1660.
- s. 66-71. C: *Fødsler*, *dødsfald*, ny præst. 1671-1705.
- s. 71. D: Faders død. 1724.
- s. 72-73. D: *Fødsler*, dåb. 1709-17.
- s. 73. F: *Dødsfald* 1788.
- s. 74-77. E: Faders død, bryllup, *fødsler*, *dødsfald*. 1737-45.
- s. 78. A: Køb af mursten og indretning af ovn. 1600.

Som det fremgår af bogens titelblad, blev den taget i brug af bonden Mads Pauelsen [A] i 1592 for at registrere kreditgivning. De udlån, som han ønskede at fastholde, var dels egne, dels Jes Hansens efterladte børns. Pauelsen havde giftet sig med Jes Hansens enke og var pligtig til på ansvarlig vis at forvalte den formue, der tilhørte det

barn, hun bragte med ind i det nye ægteskab. Fra begyndelsen er bogen altså tildels anlagt for at dokumentere en formynders brug af betroede midler. Pengeregistreringen, der i 1590'erne var på over 1000 mark lybsk i samlet udlån, omfattede ældre og nyere tilgodehaver og afsluttedes 1601 ved arvens udbetaling til svigersønnen Andreas Jacobsen i Rise.⁸ Denne udbetaling blev i bogen gennemgående noteret ved alle udlånene med påtegningen »hefft Andreas Jacobsen tho sick genamen« - har A. J. taget til sig.

Samtidig med, at regnskabsbogen blev anlagt, begyndte Mads Pauelsen [A] længere fremme på side 36 en familiekronike, der fik det fromme ønske »Hielp Jesus althidt« som overskrift, og som han indledte med en retrospektiv indførsel om sit eget bryllup i 1588. Interessant her er bl.a. en del oplysninger, der bidrager til den sociale karakteristik af bonden på Fladsten. En af sønnerne Jens Madsen var således i tjeneste på flere herregårde på Fyn.⁹ Ind i kroniken føjer sig en række notater fra 1609-10, der viser, at man fulgte levende med i egnens begivenheder, bl.a. i det dramatiske mord på Aabenraas borgmester Claus Esmarch i 1610, Wulff Kalunds efterfølgende henrettelse, samt Aabenraa og Sønderborgs brande (s. 40-44).¹⁰ I tilslutning hertil indførte Mads Pauelsen en trylleremse, en sideform til den klassiske Abracadabra-formel (s. 47). Omtrent fra denne tid stammer formentlig også de syv korte leveregler for kristne mennesker på side 1, og allerede år 1600 noterede Fladstenbonden på bogens sidste side nogle udgifter til opførelse af en ovn.

Brugen af bogen til både familiekronike og kreditregistrant fortsatte under Mads Pauelsens søn Jørgen Madsen [B]. Han skrev første gang i bogen 3. maj 1626, idet han åbenbart førte pennen for sin fader (s. 39, 47). Indførslen slutter nemlig med at angive, at den er skrevet af »min Søn«. Efter faderens død i 1643 optog Jørgen Madsen et lån hos sognepræsten; men snart derefter var situationen vendt, som det fremgår af en række notater om udlån. Allerede fra 1637 optrådte han som långiver til egnens bønder, og den samlede udlånskapital nåede i 1640'erne over 300 mark.¹¹ Jørgen Madsen [B] gør sig i øvrigt bemærket ved sin nysgerrige registrering af stort og småt: lægemidlerne med gåsefedt, der må stamme fra en af tidens lægebøger, sognevidnet om Løjt præstegårds indtægter etc. Flere af disse isolerede optegnelser er noterede på sider, hvor faderen allerede havde skrevet. Det gælder f.eks. fortællingen om den livsfarlige rideulykke i 1651 på vejen til Klipleve marked (s. 7).

Bogens tredje skribent, Mads Jørgensen [C], demonstrerer med sin

underskrift »Mads Pauelsen eller også Mads Jørgensen lige godt« en efternavneskik, som ikke lå fast (s. 62, jfr. s. 68). Han måtte indlede voldsomt med skildringen af begge forældres død under svenskekri- gene. De to havde som så mange andre, der boede langs hærvejen, måttet flygte hjemmefra, og de opholdt sig i Kolstrup lige uden for Aabenraa, hvor faderen døde 1659 og moderen det følgende år (s. 62). Da parret kun blev henholdsvis 50 og 44 år gamle, er der grund til at tro, at dødsårsagen har været den hærgende pest.¹² Derefter faldt der imidlertid ro over landet og gården Fladsten, og helt frem til den sid- ste skribents indførsel i 1788 følger nu forholdsvis forudsigelige regi- streringer af bryllupper, fødsler og dødsfald, selv om enkelte skiller sig ud. Man bemærker bl.a. notatet fra 1703 om datteren, der drukne- de i en kilde og en ambitiøs kisteindskrift fra 1760.

I Mads Pauelsens [A] tid er bogen affattet på både nedertysk (plat- tysk) og dansk. Det er tydeligt, at bogens første skriver har mestret begge sprog, men at han har benyttet dem i forskellige sfærer. Til brug for de økonomiske optegnelser brugte han det nedertyske sprog, mens familiekrøniken blev skrevet på dansk. Et tillært tysk sprog var åbenbart reserveret pengenes vidtstrakte sfære, og et dansk erfaringsprog til hjemmefronten. Karakteristisk nok er sønnen Jør- gen Madsens [B] pengeregistreringer på dansk; for hans lån var i modsætning til faderens begrænset til det lokale. De senere skribenter skriver alle på dansk.

Gården Fladsten

Fladsten ligger idag ved landevejen nord for Aabenraa. Dens bygning- er er nye, da gården brændte omkring 1930; men den har en gammel veldokumenteret historie. Fladsten var vokset frem ved midten af 1400-tallet på landsbyen Stolligs overdrev. De første ejere måtte kæm- pe en sej kamp mod landsbyfællesskabet for at få lov at bebo og dyr- ke enegårdens jord; men i deres strid herfor hjalp det, at de gav sig ind under den adelige Stolliggård.¹³ Da adelsmændene Ove og Her- man Juel i 1583 overdrog Stolliggård med bl.a. fæstegården Fladsten til hertug Hans, var Fladsten et fuldgyldigt medlem af landsbyfælles- skabet.

Kongelige fæstebønder blev man på Fladsten allerede året efter, da hertugen 6. marts 1584 mageskiftede gården til kong Frederik II.¹⁴ De skribenter, vi møder i Fladstenbogen, er derfor kongelige fæstere under Haderslev len. I dette lens jordebog fra 1597 er gården noteret

Halvøen Løjtland på et udsnit af Johannes Mejers kobberstukne kort over egnen omkring Aabenraa fra 1649. Ud for kysten ser man øen Barsø, inde i landet Løjt («Leudt») og yderst til venstre over Aabenraa ligger gården Fladsten («Flathstein»).

for en årlig afgift på 3 ørtug rug, 3 ørtug byg, 1 svin samt strøelse til 2 heste. Da man i 1641 oplyses om brugets størrelse, opgives det til 2 otting, svarende til ca. 40 hektar, og Fladsten placerede sig således blandt de større gårde i Stollig. De største gårde i byen, der var ansat til 2 1/2 otting jord, bestod dels i to gårde, som var opstået ved delingen af adelsgården Stolliggård, dels i en gård i landbyens kerne, »på Bjerget«. Samme størrelse som Fladsten, altså 2 otting jord, havde gården Strågård. De øvrige 12 gårde lå på 1 til 1 1/4 otting. Dertil kom så 8 såkaldte »tofttjenere« uden ret meget jord og uden for ottinginddelingen. Bl.a. af selve Fladstenbogen fremgår det, at byen også på dette tidspunkt rummede rene husmænd, »kådnere« (s. 5).

Johannes Mejers kort fra 1641 viser gården Fladsten på sin isolerede plads vestligt i Stolligs ejerlav. På selve forten lå bygningerne, mod

vest strakte sig en »Vestertoft«, mod øst »Østertoft«. Her vekslede spredt skovvækst med opdyrkede arealer. Syd herfor fandt man skov- og engområderne »Fladstendam« og »Druckerløkke« / »Drikerløkke«. Vi må frem til 1706, før der foreligger detaljerede oplysninger om produktionen. Da var Fladstenbøndernes udsæd 3 tønder rug, 5 tønder byg, 6 tønder havre, 2 tønder boghvede, høbjergningen var 50 læs, og der fandtes en besætning på 7 køer, 15 stk. ungvæg, 7 kalve, 16 får, 5 heste og 3 føl.¹⁵ Fladsten var klart en betydelig og veldrevet gård, som det var normen i Stollig.

Stollig ligger i Løjt sogn, der består af hele halvøen Løjt Land mellem Genner bugt og Aabenraa. Dette kuperede bakkeland med frugtbar morænejord udgjorde den ene forudsætning for egnens velhavende gårdmandsstand. Den anden var bøndernes frihed. Indbyggerne i Stollig havde som landsherrer hertugen i Gottorp og den danske konge; de fleste af dem hørte til det hertugelige Aabenraa amt. Under landsherrerne rådede den største sociale frihed i Sønderjylland. Bønderne i amtet forestod selv salget af deres okser, og ved penge købte de sig fri for avlingshoveri i 1597 og 1632. Den ældste udskiftning i Danmark fandt endvidere sted netop i den egn, hvor Fladsten lå, i Rise herreds østlige del.¹⁶ I flere landsbyer her var en udskiftning, som blev foretaget på bøndernes eget initiativ, næsten fuldstændigt gennemført ved år 1640. Den udstrakte kreditgivning, som Fladstenbogens ældre dele vidner om, kan kun forstås på denne baggrund, og den kulturelle differentiering, som skrivningen af Danmarks ældste bondeoptegnelsesbog udtrykker, er vokset frem af egnens usædvanlige frihed og rigdom.

Bemærkninger til udgaven

De generelle principper for udgivelserne er angivet i den fælles indledning. På grund af tekstens karakter er de originale skrivemåder og tegnsætningen bibeholdt. Det har ikke altid med sikkerhed været muligt at skilne mellem ij og y.

Tegnet for mark gengives *mr*, undtagen i det tilfælde, hvor det bruges som efterled i stednavnet Barsmark. Her opløses forkortelsen fuldt ud. Skilling er gengivet ved *β* som i teksten.

Teksten indeholder både romertal og arabertal. Romertal er skrevet som arabertal, men med * tilføjet.

Noter

1. Landsarkivet for Sønderjylland. Afleveringsfortegnelse J, nr. 402, 1. april 1944. Registreret som Topografica, nr. 432, Aabenraa amt, Løjt sogn, Fladsten. Jfr. Karen Schousboe: Bondedagbøger – kilder til dagliglivets historie. Introduktion og registrant. Brede 1980, s. 145. Bogen var allerede i 1935 i kaptajn Matthesens eje. Sønderjydsk Maanedsskrift, 1935, s. 186.
2. J. Riis: Nogle Udtog af en gammel Notitsbog fra Løjt Sogn. Sprogforeningens Almanak 1918, s. 59-62.
3. Hans Hansen Toft: Fladsten-Dagbogen. Hvad gamle Dagbogsblade kan fortælle. Sønderjydsk Maanedsskrift, 12, 1935-36, s. 186-194. Som han angiver bygger Tofts tekstgengivelse på en afskrift ved købmand – og amatørarkæolog – J. J. Brink i Barsmark.
4. Bjørn Poulsen: Bondens penge. Studier i sønderjyske regnskaber 1400-1650. Odense 1990.
5. Albert Magnus' tekst er udgivet ved Hermann Stadler: Beiträge zur Geschichte der Philosophie des Mittelalters, 16, 1921. Teksten på Fladstenbogens omslag udviser ikke store afvigelser fra udgaven. Jeg takker lektor Fritz S. Pedersen for denne meddelelse.
6. Fladstens besiddere kan i øvrigt findes hos Jes M. Holdt: Gårde og slægter i Løjt sogn. Aabenraa 1982, s. 171-174.
7. S. 2 »Thomas Matsen«, s. 4 »Thomas Matsen in Bodum« m.m., s. 6 »Jørgen Matzsen m.m. (formentlig ved Jørgen Madsen [F]), s. 7 »Jørgen. Arlang af det bedste der ere i garden...«, s. 10 »Jørgen Matsen in Flasten...«, s. 11 »Hierte Ok Elskede kiere foreldre jeg lader Eder heer wide at ei fortaggedet forkiert og det will ieg sigge Eder at det mat«, s. 13 »Hand er saa ond i sig selv som hand«, s. 15 regnetabel fra o. 1800, s. 78 »Jørgen Jepsen, Matz Nissen, Mats Nissen in Skouby«.
8. Dennes fader var præst i Hjordkær Jacob Andreas Genner (1550-1626), mens broderen Paul Jacobsen (ca. 1575-1654) blev præst i Rise fra 1600; Otto F. Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten fra Reformationen til 1864. Kbh. 1932, Bd. 1, s. 275, 390. Ang. Mads Pauelsens kreditgivning og dens motiver se Bjørn Poulsen, Bondens penge, s. 120-128.
9. Jens Madsen var ifølge Fladstenbogen 1610 i tjeneste på Lykkesholm, der formentlig er hovedgården i Ellested s. (Vindinge hd.) på Fyn (s. 45). Den var da i Eiler Quitzows besiddelse. Herefter tog Jens til Rugård (Veflinge s., Skovby hd.), der ejedes af Corfitz Ulfeldt. 17/6 1614 kom han i tjeneste på den kgl. lensgård Dalum kloster ved Odense med Axel Brahes enke Kirsten Eriksdatter Hardenberg som lensindehaver (s. 45). Jens Madsen døde ifølge Fladstenbogen 14/7 1623 i Odense og blev begravet i Odense Sct. Knuds kirke (s. 37). Ifølge et kirkeregnskab fra denne kirke (Landsarkivet for Fyn, Odense Sct. Knuds Kirkeinspektions arkiv. Regnskaber 1604-35) modtog kirken 12/7 1623 20 sletdaler for et gravsted til Jens Matzen på »Schouesboe«, hvis lig skulle begraves i omgangen ved kvindestolene. Beløbet garanterede »Jørgen Moensen«. Hvis denne Jens Matzen er identisk med dagbogens, har han da ved sin død antagelig været i tjeneste på hovedgården

Skovsbo (Bjerger s., Odense amt), der på dette tidspunkt var i Predbjørn Gyldestjernes besiddelse.

10. Om mordet på Claus Esmarch se Edward Juhler: Gamle Aabenraa Slægter. Sønderjydske Månedsskrift, 1949, s. 146-49. Johan Hvidtfeldt og Peter Kr. Iversen: Aabenraa Bys Historie, Bd 1, Aabenraa 1961, s. 90-92. H. V. Gregersen: Niels Helvad. Nicolaus Helduaderus. En Biografi. Tønder 1957, s. 99-107. Sagen er litterært behandlet af Per Ulrich: Mordet i Aabenraa 1610. En historisk fortælling. Kbh. 1975. Jfr. også om Aabenraas brand i Aabenraa Bykrønike 1620 med tilføjelser 1635-41. Udgivet ved H. V. Gregersen. Aabenraa 1987.
11. Se nærmere B. Poulsen, Bondens penge, s. 129-34.
12. Jfr. Aksel Lassen: 1659 – da landet blev øde. Kbh. 1965.
13. Landesarchiv Schleswig, Abt. 7, Nr. 6241.
14. Kronens Skøder, I, 1535-1648, s. 277-78.
15. Trap Danmark, 5. udg., bd. X,3, 1967, s. 892.
16. Jfr. Troels Fink: Udskiftningen i Sønderjylland indtil 1770. Kbh. 1941. H. V. Gregersen: 1500-årene. Løjt sogns historie. Red. H. Worsøe. Haderslev 1988, s. 41-91.

Tekst

/1/ [[A]]

Söuen Corte Regel, des godt Seligen
Leuendes, Eines Christen Menschen
Ihm riem vorvatet

Fruchte_ _ _ _ Godt
Olderen_ _ _ _ _ vor allen,
Owericheit

Ere_ _ _ _ _ wort
tucht_ _ _ _ lat dy gefallen,
Straffe

De_ _ _ _ _ Presters
Fruensbilde_ _ _ Ere,
Olden

Din_ _ _ _ _ loff
kunst_ _ _ _ mit godt vormere,
gutt

Darbeneuen_ Nuchtern
Kusk_ _ _ _ _ sy
warafftich

Ock_ _ _ _ _ frölich
fruntlich_ _ _ _ darby
dienstafftich

Unde_ _ _ _ _ geloue
rede_ _ _ _ _ Nicht balde
richte

So werst tu_ in dy
by godt_ _ _ _ _ \Frede beholden/
by denn minschen

/2/

I(tem) diiße Bock vormeldit
up alle Mine rent Tho
Ries van Min eg(e)n, und
Selige Jes Hannsen Sinn
Nagelatene Kinder Vhan
Dato a(nn)o 88. Van alle
Min Utgawe und upebur(e)nt
Und woenach ick macke(n)
minn regenschup mit
denn Kinderenn, awerst
nu Vhan Dato a(nn)o 92
Vhan Rentte Ick hebbe bekamen

Matz Pauelsen
Elberichgensem
Manu propria

/3/ [[B]]

En Legedom Om Gaasefet

- 1) At tage gaasens Hoffuet, Fødder, Hals och Winger.
Huilcket mand kalder gaase kraase. Dem bereder mand met
Pibber, Edicke og Nillicker, kager det Sur aff. Da er det
en Medicinske Ret og Legedom for dem som Icke Haffue
Lyst till Mad, eller gide Terik. Item er och en krafftig Legdom
Imod Forgifft, naar mand den Retteligen Bruger.
- 2) Herforuden da Hoyligen Loffues och Berømmes Hindis fit
Udi Legekonsten, for den megh(e) dyd och Krafft skyld som det
met sig fører. Fordi, naar mand blander det met Huning
er det en synderlig Legedom Imod galen Hunde bid.
- 3) Item tager mand Gaasefit och støder smaa mit Røllick
och legger paa ferske Saar. Heller det ganske Vnderligt oc snart.
- 4) Beblander mand Gaasefit mit Oesen eller Safften

2

Jes dñs Bort wovndit
 100 Rthl 9 Mm rent 2 So
 Rens von Min 100 Rthl und
 100 Rthl von Hansens Børn
 Reglementen Kinder. Hans
 dato 20 88. Han alle
 Min Børn og wovndit
 Gud wovndit 100 Rthl
 100 Rthl von Hansens Børn
 Hans Børn, 20 Rthl
 und Hans dato 20 92
 Hans Børn 100 Rthl
 100 Rthl

Thomas Hansen
 Hans Børn
 Hans Børn
 Hans Børn

Thomas Hansen

Fladstenbogens titelblad fra 1592, hvor Mads Pauelsen – »manu propria« – med egen hånd – skriver, at han i bogen vil fortægne sine egne og salig Jes Hansens børns renter.

aff Rød Løg, och kommer den Vdi Ørerne, da fortager den ganske Mesterlig den susen och Brusen, som er Vdi dem Och stiller Pinen.

5) Och i Besynderlighed berømmer den fordreffelige Lege Galenus Gaasefit ganske Høyligen frem for andet fit I Legedomen at Bruge. Thi det er siger hand, megit linnere och bequemligere at Indricke sig Imellem Hud och Kiød. Ja Indtill Margen I Benene

/4/

End andet fit er. Enten aff fule eller andet queg, for sin subtilig Tyndhed och er en synderlig Ting, at stille Werck och Pine i Lenderne och Benene med.

6) Bliffuer nogens Hierne saarit, at mand Icke kand stille Blodet. Tage sig Gaasefidt met Rosensafft, och giøre lidet Warmt, och giffue I Saarit, stillis Blodet strax.

7) Anaxilars skriffuer, at huem der vill tage tre stegte Gaasetunger, och giffue en Wattersottig Ind, da er det en synderlig Legedom Imod samme siugge.

/5/

Anno 1651 den 20 A(ugu)st
war 12 Mand I Løyt Prestegaard som War
Barsm(ark). Claus Nisen, Christen bosen, Nis Hanssen.
Kyrckeby. Jes Pedersen, Hans Pouelsen, Hans Rasmussen.
Sckouby. Matz Krag, Pouel Nissen.
Stollig. Pouel Marquardtsen. Fladsten. Jørgen Matzen.
Bodum. Per Iuersen. Norby. Nis Jepsen

Haffuer samme tid Ilagt huis bygt War paa
Prestegaarden. Saa well Magyst(er) Johanni Oratio()
20 Rdl
I en Summa for _____ 316 mr 12 ß

(220 Otting alle tofftienner for 20 Otting huer Otting 21 ß
huer 23 kottener for 3 ß)

Samme tilspurd Presten Om nogen Breff fanduis
paa Prestegard(en). Da suard hand at Løjtsogn skoulle
holde ald sedhussed wed mact saa ner som de to Øster
fag Hus. Dersom Nogen Breff fandtis skulle were mactløs.

/6/ [[A]]

Help Godt althidt

Olde Jurgen Jepsen tho Ries Sin
Handtschrifter

A(nn)o (15)68
up bartolomeii

Einn Handtschriffvormeldett up 80* mr
tho Rentt 2* acker; de eine in de
Oster hauer Copel, unde ein stuck
Erde Norden den Norden schune, wert
itzundis Lauchen genomett

Awerste Is Noch Bewiliget a(nno) (15)77
datt Jes Hanßen eine andere rentte
vhan — 20 daler, van de Achttentich
Marck hebben schal, den de luck
Tuisken Gunde Marckuetz Luck unde
Goischis Engh

/ 7/

A(n)no
in Apri(l) Noch Jurgen Jepsen ein Handtschriff
up—— 100* mr, dar vor tho Pande
1/2* Otting Erde,

Unde Ick schal ehm alle Jhar
Wedder tho Ruge dar vhan geuen
ahm gelde————— 8* ß lubs
Rugen————— 1* skp

[[B]]

Betenck huad mig er Wederfarete Anno 1651
den 5 Septemb() der Jeg Wilde Ryde til Klyp-
løff Marckit. Udaff en Haap som kast mig aff
Offuen for Dimen stenbro Ned paa mit Hoffuet
at Jeg War Ner død. Er derfra mid stor Nød
och Siugdum hiembaaren paa en Bare
Same Tid min Husstro Ochsaa megit Siug
Gud werre Loffuit for Modgangh och
Medgangh. Amen.

Jørgen Matzen

/8/ [[A]]

A(nno) (15)74
Kindelmes

Noch Einn Handtschrifft Jurgenn Jepß
syn up————— 65 mr
Ein stuck wischis tho Pande yn
gogeshal Luck vhan 2* voder howe

{{
A(nno) (15)75
in apr(il)
de hade
Ick wan
4 Jahr

Ein Handtschrifft Jurgenn Jepßen
ßyn Vhan weggen sin broder Eschel
Jepßen, in 20 Jhar tho brucken

ein stuck wischis in gogeshalluck
Vhan———— 2 voder houe,
Unde———— 6* schip hauer Sadt ider
Jhar. }}

/9/

A(nno) (15)76

Trium

regum

Ein schött breff Jurgen Jepßen
synt, dat he hefft vorkofft ein
Stuck holdt, in den grotte Copel
unde ick geue Ehm alle Jhar
til Hure ————— 2* ß lubs

/10/

A(nn)o (15)77

Kindelmes

Ein Handtschriftt Jurgen Jepßen
syn up ————— 26 mr 4 ß
Dar vor ——— 1 voder wischis tho
rentte ider Jhar.

A(nn)o (15)77

Nicolai

Ein Handtschriftt Jurgenn Jepßenn
syn up ————— 10* daler, dar
vhor de Luck tho Pande Twischen
gu(n)de Marckues Luck unde goischis
Eng, Noch ————— 20 daler mere, Vhan
de 80* mr, den breffu(e) vormeldet
Ock up den ßulven Coppel, ßo
dat den Copel steit vor 30 daler tho hope

/11/

A(nn)o (15)84

in Octob()

Ein Handtschrift Jurgen Jepßen
syn up ——— 30 mr, up ein stuck
Holdt in gogeshal Luck, vor mach
———— 1/2* voder houe des Jars

/12/

A(nn)o (15)88

S: Petri

Einn Handtschrift Jurgen Jepßen
synn up ————— 6* daler
dar Vhan tho rente alle Jar
———— 6* schip garsten

{{

A(nno) (15)95

Noch Eschel sin wisk in gøgeschalluck
schal ick geneten na uttwising handtschrift
in thein Jahr vor 5 1/2* ricks daler
Sien up ein ander wegen geschriuen }}

A(nn)o

1601

Hefft Andreas Jacopsen tho sick
genamen mitt
Iffuer Jurgenß

/13/

/14/

{{

Las Hansen tho ries

A(nn)o (15)88 Matie Apost:

{{

Catetij petri }} Sinn handschrift up — {{ 28* daler }}

————— 11* daler

—— 1* sk van der mr tho rente geuen

syn, vorlawer, olde Jurgen Jepßen

der Junge Jurgen Jepß, Hans lauertzß

unde Jurgen thuckßen.

A(nn)o

1601 Andreas Jacobsen tho sick genamen }}

[[B]]

Nicassius er den 14 desemb:

En konst at fordriffue Raater oc Mus

/15/ [[A]]

Jurgen Tuucksen tho Ries

A(nn)o (15)88

Sinn Handschrift up ———— 28 daler

— 1* ß van den mr tho rente \ tho/ geuen

A(nn)o

1601

Hefft Andreas Jacobsen tho sick

genamen

/16/

Hans Lauertzsen tho Ries

A(nn)o (15)80

pingsten

Sin Handtschrifft up ———30* daler
is nu bewilliget 1 ß van der mr
Jarlich tho geuen

Unde Ick ehm alle Jhar weddergeuen
schal utt unße Koekopel — 4 ß lubs

A(nn)o

1601 hefft Andreas Jacopsen tho sick
genamen

/17/

{{

A(nn)o (15)88

Hans Lauertzßen tho Ries
Noch Ein handschrifft - up - 5* daler
— 5* sk(eppe)r Satt rugen Jarlich tho rente

ßtt

A(nn)o 1602

15 Martii 5* riks daler

}}

/18/

A(nn)o (15)85

D(ominus) Johanni Petrii Ries
Sin Handschrifft up — 20* daler
Tydemøl tho rente de graßing
Unde ick geue em alle Jar wedder
tho Ruge, na lude sin hanschrifft

_____ viii ß

A(nn)o
1601 hefft Andreas Jacobsen tho sick
genamen

/19/

{{
A(nn)o (15)89
Trium regum
H(e)r Johan tho Ries
Ein Handtschrift up — 19 1/2* daler
1* ß van der mr tho rentte tho geuen

ßtt 19 1/2* daler houetstol auerst 1* Jhars rent mangelt daran,
Kindelmes auentt a(nn)o (15)99 }}

[[B]]

Hielp Jesus Altid Amen
O Gud giffue Løck oc Raad
Udi all min Daad.
Udi all min Brøst,
Wer du min Trøst,

/20/ [[A]]

A(nn)o (15)90
26 Martj
Her Johan tho Ries
Ein Handtschrift up — 28 mr
tho rentte, de Na matte in thyde
møl

A(nn)o
1601 Hefft Andreas Jacopsen tho sick
genamenn,

A(nn)o (15)91

Asmus Hansen tho ries Sin Handtschrifft
up — 40* mr, Jurgen Hock sin
Kneck(?) tho rentte in de Grottekopel

A(nn)o

1601 Hefft Andreas Jacopsen tho sick
genamen

/21/

A(nn)o (15)88

Jep Hansen tho Soes
Sin Hanschrifft up —13* daler
dar vhan ein voder how tho rentte
alle Jhar

A(nn)o

1601 hefft Andreas Jacopsen tho
sick genamen.

A(nn)o (15)89

29 Martii

Noch Jep Hanßen sin Handtschrifft
up ——— 12* mr — 8* sk(eppe)r aur tho rente

/22/

{{

A(nn)o (15)89

14 Apr(il)

Jurgen Hansen Soes
Sinn Handtschrifft up ——— 20* mr
tho rente ——— 12* sk(eppe)r aur

βtt 20 mr

}}

A(nn)o (15)89

16 Mart()

Iffuer Jepsen tho Sos syn Handt-
schriff up ——— 6 1/2* daler
1 ß van der mr tho rentte

A(nn)o

1601 Hefft Andres Jacopsen tho sick
genamen.

/23/

{{

A(nn)o (15)88

Nis Nißen tho Møls
Sin Handschriff up — 10*
Ortug Satt rugenn.

ßtt up Nahm(?) }}

{{

A(nn)o (15)89

Christen Steffenß tho Horsbiug
sin breff up — 6* ortug rugen

ylde betalitt }}

/24/

{{

A(nn)o (15)89

22 Apr(il)

Peter Bertelsen tho Lunderup
Sinn Handschriff up — 40* mr
1 ß van der mr tho rennte geuen

ßtt 40 mr }}

A(nn)o (15)89

Clauus Bertelßen tho Lunderup
Sin Hantschrifft up — 5* daler
1 ß van der mr tho rentte.

A(nn)o

1601 Hefft Andreas Jacopsen tho sick
genamen

/25/

A(nn)o (15)89

13 Maij

Peter Hanßen tho Depway
Sin Handtschrifft up — 7* mr
1* ß van der mr tho rentte

Peter Iwen tho brunde vorlauer dar vhøre

A(nn)o

1601 hefft Andreas Jacopsen tho sick
genamen.

A(nn)o (15)88

Pauel Nisen tho Brunde
Sin Handschrifft up — 18* daler
Ein Perdt Coppel tho rentte in
Riesholtt

A(nn)o

1601 Hefft Andreas Jacopsen tho sick
genamen.

/26/

{{

A(nn)o (15)90

Tucke Jurgensøn tho brunde
Sin Handtschrifft up — 20* mr
— 1* sk(eppe) tho rentte alle Jar
vor en Kerl tho Hudewatt in Suder
Rangstrup harde wanafftich

}}

{{

A(nn)o (15)89

Peter Boißen tho Jarderup
Sin Handtschrifft up — 5* mr
— 5* ß tho rentte

ßtt 5* mr 5* ß rentt

}}

/27/

{{

A(nn)o (15)88

Hanns schomacker tho Colstrup
sin hantschrifft up ——— 4* daler
1* ß van der mr tho rentte.

ßtt 4 d(aler)

}}

{{

A(nn)o (15)92

Las Nißen tho Brunde Sinn
Handtschrifft up ein kleine Coppel
Negest westen Goisches eng in
— 10* Jar tho brucken

N: Ick lett Mette desulue luck vor
unße amtman sin vorbide 1* Jhar
ringer

A(nn)o 99 }}

/28/

{{

A(nn)o (15)90

Pauel Matzßen tho Vlensborich
Sin Handschrift up — 50* mr
tho rentte — 3 1/2* mr alle Jar

ßtt 50* mr }}

{{

A(nn)o (15)90

Hans Slibtzgaardt tho Apenrade
sin Handschrift up — 100* mr
— 60* sk(eppe)r aur tho rentte alle Jhar

ßtt 100* mr a(nn)o (15)94 in decembrii, dar up hefft he
ßin Handschrift wedder bekamen

}}

Chriisten Anderßen tho brunde
gelent na uttwising sin Handschrift
_____ 5* daler

Noch 4 ricks daler: Saa att
Handschriftten nu liuder paa — 9 daler
som han mig giffuet haffuer

/29/

{{

A(nn)o (15)91

Nis Jurgensøn tho thagholm

Sin Handtschrift up — 6* ortug garste(n)

A(nn)o 91 hir up betaldt — 3 ørtug garsten

A(nn)o 92 betalt ————— 3 ørtug

}}

{{

A(nn)o (15)94

Up Martini

Her Johann tho Ries

Gelentt up tydemøl, Nha

Uttwißing sin Handtschrift — 40 riksdaler

Ûtt 40 daler

}}

/30/

A(nn)o (15)95

1* Majj

Iffuer Jurgensøn tho ries Sinn

Handtschrift up — 5 1/2* daler ick hebbe

Ehm gegeuenn, up Eschel sin wisk

in Gøgeschalluck, in 10* Jarlanck

tho genetten, unde dan itt breff

unde geltt dodt.

A(nn)o

1601 Hefft Andreas ettwas daruan tho
sick genamenn

{{

A(nn)o (15)95

allerhilligen

Jurgen Jacopsen tho lunderup sin
Handtschriftt up — 5* Ørtug Saett
rugen in 4 Negenstfolgende Jhar
tho betalen

A(nn)o (15)98

osteren

Van dußen man Jurgen Jacopsen
Sy ich vor frederich vhon Allefeldt
vorklaget worden, unde ich sy
ghar ouel aff betalitt worden

}}

/31/

{{

A(nn)o (15)95

So(n)tag in

Allerhiligen

Nis Nißen tho Møls sin handtt-
schriftt up — 6* d(aler) ein acker
tho pande, inn Mølsholt 6* Jhar
unde den de 6* daler wede

Nichtes daruan bekamen

}}

{{

A(nn)o (15)95

19 Octob()

Nis Nißenn tho Møls sin
Handtschriftt — 5* ørtug rugen
—— 5* Jhar tho betalenn

Gandz øuel betalitt, Godt
vorlat ehm itt

}}

/32/

A(nn)o (15)94

Einn Handtschriffthwischen Iffuer Jurgenß
tho Lunderup, unde my Matz
Pauelßenn wegen den Wisch in Gøges-
schal luck, so Iffuer vor hen g(e)hatt
ludende up _____146* mr lubs

A(nn)o

1601 Hefft Andreas Jacopsen tho sick
genamen

{{

A(nn)o

92 Las Nißen sin breff tho brunde 10* daler
up teckerens lucke in 10* Jhar Na dato
wedder tho brucken is vorher mener weggen
angeschreuen }}
}}

/33/

A(nn)o (15)83

6 Septemb()

Hebbe ick Harmen Klie tho
Flensborich gelentt — 4 mr dansk
im falster(?) tho betalen up S:
Martini dar nha

{{

Jeip Pauelßenn min broder is
my schuldich gebleuen, Zuder der

thidt wy werde mit ein ander
vordragen Na uttwißing unße
vordracht ————— 50* daler
Noch — 15* mr als S(elig) her Engel
sin schriffvormeldet
Noch rentt dar utt in so velen Jharen
Item 1* Eeke korn kiste ein vhan den
besten so nha alß 2 van den besten

Duße Sack is klar gemackett up
Einer Dingeswinde Nha. }}

/34/

{{
A(nn)o (15)88
Las røde tho brunde gelentt tho
botel Jeßis tho ries einmal — 8 ß lubs

A(nn)o (15)88
2 Nouemb()
Noch Las røde gelentt up ein
thidt tho ries ————— 1* mr danske

Item Noch Las røde up einn
thidt gelentt ————— 5* daler
ßtt etwas daruann

}}

{{
A(nn)o (15)96
12 Marti
Nis Pauelszenn min broder in Lucht Kars-
pel wanafftich is my schuldich — 20* daler
mit den Ersten tho betalen

ßtt 10 d(aler) . Noch 1* daler.

}}

/35/

{{

A(nn)o (15)97

himelfart

Christi

Jens Marten tho Apenrade is my
schuldich nha utwißing sin Hantschrift

6* daler

}}

{{

A(nn)o (15)97

fruen dach

in der faste

Jurgenn Surlunt Hüdewatt nha
utwising sin handtschrift — 20 mr
1* sk(eppe) rent

}}

ßtt 20 mr

/36/

Hielp Jesus althidt

A(nn)o

1588

War min Kost mit S(alig) Jes Hansens
Hostru: Boel udi ries 3 wger efter
S: Mickels dag

A(nn)o

(15)89

13 Julij

Bleff min Daater Lisbett født paa 1* Søndag
ephter midag klokken til 5 paa S: Mar-
garetadag, under Maanens plaaneett
Døft den 20 Julij

Bleff gifft til Elßustrer om S:
Martens dagh udi a(nn)o (1)607 gudt
gifue hind oc ous allesamen sin helligantz
regering

[[B]]

\døde den 17 May A(nn)o 1649/

[[A]]

A(nn)o

1591

1 februari

Født min Hostru en Daater den
heidt(?) Marin Leffuede ikun 1* cort tidt
oc liger begrafuuen i Ries Kircke,
Døde den 12 Februarii i same Maanid
Hind(es) fornemste Fader war Jurgen
degn i Lileloue i Aabenraa.

/37/

A(nn)o (15)92

11 Septemb()

Bleff udi Herens Nafnn min Søn
Jes født, 1* Mandag for middag, Klocken
emelum 6 oc 7. Christenit den 17 Septemb()
Hans Fader fornemlich Keye rantzou
holt hanem til dobs: Fru Barabr(a): & Jomfru
Margret.

A(nn)o

1623

den 14 Julij paa 1* Mandag Morgen døde S(alig)
Jens Matz udi Ottenße Borgemester Hus: Huis
S(iel) Gudt hafue: Blef begrauen udi S: Knutz Kirke
den 16 Julij: Hans beg(rafelse?): kostit —

A(nn)o (15)94

7 Octob()

Blef min Son Pael født 1* Mandag at
aften klocken imelum 7 oc 8: Christenit
Søndagen der eptehr

A(nn)o 1610

9 Octobr():

Suor oc giorde min Søn pael Karin
Bangs: Niels Bangs Hostru \udj Bogenße/ Sin ædt oc tro
thienist udi Herens Naffnn for 1* dreng

A(nn)o (15)99

Anden Paasche Dag, døde S(alig) Boel udi
Ries blef begraue den 11 Aprili
Henis Siel gudt haffue, oc unde hinde med
al thro Christenis en Salig Opstandelße

/38/

A(nn)o 1603

3 Maij

Vorlofuit ieg mig igien udj Herens nafuen
med Mette Mickels daater, oc war wor
Kost paa Hillig trefoldighetz søndag der
efter.

A(nn)o (1)604

17 Octo()

Bleff min Søn Giert født udj Hillig
trefoldighetz Nafnn, 1* onßdag efter
midag Klocken emelum 6 oc 7 med stor
Smert, Dopt den 21 Octob()

A(n)no 1623

14 Junij

Item hensowede Giert min Søn i Herren Hora 2
epther midag, oc Bleff begraue den 16 Junij, huis
Siuel Gudt haffue
en løfferdag epthermidag

A(nn)o 1605

31 Octob()

Blef Joehan min Daater paa 1* thorßdag
at aften Klocken til 6 født, under
schorpionis tegen, Christenit den 10 Nouemb()

/39/

A(nn)o 1609

8 Augustij

Døde min Søster Ingeburich
udi hellu(a)tt, huis Siel gudt hafue

A(nn)o 1609

19 Augustij

Bleff min Søn Jurgen født Klocken
til 3 i dagningen, same tidt fangit
Ny Man Septemb(), Sactelig Sudt oust weer

25 Augustij

Blefuen Christenit her udi Fladtsteen

[[B]]

{{

A(nn)o

1626

Den 3 Maius døde Min fadersøster
Ellin Pauels Klocken til 10 om Aftenen
Oc bleff begraffuen den 5 Maius huis Siel
gud haffue

}}

[[A]]

A(nn)o

1609

Hillig trefoldighedtz Søndag waar Elines
Kost udj Ries mit Anders Jacobsen
udi Hoptrup

A(nn)o 1610

15 April()

Bleff Jep Thomisen udi Hoptrup S(alig)
met Gudt, Begraffuen udi Hoptrup Kircke
y mange got folkis Nerwerels.

/40/

A(n)no 1609

Fick Min kiere Suager Pouel
Jensen udj Barsmarck: Om 1* Mandag
sin Siugdhom, udj Jørgen Husfogit
sin Kost paa hiem reißen om aften
døde om thorßdagen at aften i same
wgge, Gudt unde hanum 1* salige och
erefulde opstandelße for Christi schiuldt
amen.

Nota: met itt afueriven (?) aff
1 woggen,

A(nn)o

1610

Søndagen Misericordia den 22 April()
Bleff hederlig gudtfrøchtich oc welagt
Mandt, min kierre fadder Nogle
gang, {{ uschuldigen }} Clauws Eßmarck
Borichmester udi Aabenraa, uschiul-
digen ihielschott uden for S(anct) Jørgens
Gaartz Landt, Klocken ungefheer emelum

xi oc xii formidag, af Jurgen Schötter
Thegelmester, Dißwere, Oc Meener
Mange att han schulde hafue ladit sig der til
købe for en Sum.
Oc saa i sandthedt war,

/41/

An(n)o 1610

19 Maij

Dißwer Klocken til 9 Slet formidag
kam ylden løs udi Aabenraa paa schib-
bronn af 1* thereketel, met itt sterckt østen
Weer, Oc brende Aabenraa af, saa den
Siffuende part af den gansche By bleff
Nepeligen igien staaendend, radthuſit
Kirckespieren oc affuerdeelen af Kircken
Klocketornit oc scholhusit paa kierkegaarden
In til peder gregersens paa den øster side
Oc Per Andersens den wester Siede i
Ramtzherrit. Doug alt goutzit i Ramtzherrit
met Winduerr udauff hußene aftagit
Oc brutt oc afført. Gudt bedre dett
Saadan en brandt hafuer ieg aldrig Seet
eller saadan en Ubødelig schade, Som Nils
Throel oc Per baadebiuger aff dieris
forsømelße kam hiedt, Oc haffuede icke
Løcht sogne Karl komen denum til hielp
Da haffuede gantzshe Aabenraa afgangit
oc Mestendeel Kolstrup mett. It rugkorn
sammenbrendt saa stort som it Egh, oc førde met weritt
wester Enløff til H(er) Jacop:

Guudt forbarme dig ouffuer ons
ale samen for Christi schiuld Amen

/42/

A(nn)o

1610

14 Junij

Bleff Wuluff Caalundt rettit paa
Arnbierig, Ihielslagen mett itt Hiul.
Oc liger samestetz der oppaa. Oc hans
Hostru Margareta halshuggit
Paa Kierkebeirgit. Blef udlofuit aff
hind(es) Slectning att hun maate komme
i Kiergaarden att Ligge 60 mr lubs
Alt dette er schett for s(alig) Clavis Eßmar-
ickis Onkelig affgang, Oc haffuede
Wuluff Caluntt loffuit Jørgen schøtte
for han \schule/ schøde Clawis ihiel 380 daler
endoug han bekom ickun 120 daler.

Oc her Jurgen Lundt aff Heldewadt
har rømpet fran beigge sin Kircken, same tidt
for samme Saigh

It(em) Bartram Jensen i Bedisted vorborgitt
Nogle dage tilforn for samme forredelig
Saig for — 1000 riksdaler, til min
N(aadig) Her til Gottrup

/43/

A(n)no 1610

Søndagen

den 24 Junij

S(ankt) Johanis Babtistadag
Dißwer kam der ildt løs udi
Sønderborich aff itt Busschaadt, en Hermandt
schult hafue schoet, Oc brende den epher-
midag widt 28 huße oc bouder aff
Oc en part af radhußit, gud trøste denum
Naadeligen for Jesu Christß schiuld Amen,

A(nn)o

1610

Er bleffuen høstit til 1* Mantz Gaardt

i Løcht sogen

Hiøe — 140 Laes

Hauffre — 50 Laes

Rug — 17

Erter — 3

Biug — 40

Baughuedt — 9

Summa — 259 Laes.

N: Emelum den 29 oc 30 Novemb() itt Suart
weer om Natten, mitt Liußen
torden, Oc en stor schoukast, Saa der
faldt thopen aff — 4 treer oc nogen
om met roden udj Fladtsteen schouff

/44/

A(nn)o 1610

30 Nouemb()

Sagide Maties Iwersen udj Aab(enraa)

for mig att man schule indgifue Fæ

om Sommeren for Greisbrudt Naar

thet brødt,

Item tag 1* spegsildt smaschaarenn, Laurber,

pestelentz Krudt eler Lius, Lønborig

Salt. Altsamen Smaastøtt, oc formengit

met gulantz teer, Oc gjørdt det til

en Moes udj en Morter, Oc gifue

huert nødt i schefuldt inde met Nogen

triagels, Oc att lade fæ staa inde

udj 5 Dags tidt.

A(n)no

1611

15 Julij

Fick min Kierre Soghenher Her Lauertz

Diittmar: 1* Maandag om midag sin

syugdom, Døde den 16 Julij mod aften
om thisdagen huis Siel gudt hafue
Blef begraueu om fridagen den
19 Julij, Gudt gifue hannem met alle
tro Christne en gledelig Opstandelße
for Christi schiuld Amen.

/45/

A(n)no

1610

14 Junij

Hentte ieg min Keirre Søn Jens
Matzß i Ottenße laa der dødsuig
af schørbug, war sendt aff Løckisholmm
did met baadtøn oc bekaastening paa
hannum wognleye mere som 20 mr lub()
fran den tidt oc til S(ankt) Mikelsdag han
kam til rugard i thieniste

A(nn)o

1614

17 Junij

Haffuer ieg Matz Pouuelß gifftt oc
fornøgit Jens Matzß thienind paa
Dalum Closter i schrifferstoffuen
sammestedtz ————— 20 riksdaler
ephter hans tzels liudelße
huad ieg ellers haffe giørt hannum
til goude stiller ieg i Gutz handt

paa attschillige tider met redepenning
oc met Schiort Lerrit

/46/

A(nn)o

1612

10 Junij

Kam Pouel min Søn udi thieniste
met Melchior Jenß Captein paa
Mogens Gyldenstiernes schifft for
Københaffen Diß weer.

A(nn)o

1618

30 Nouemb() Kam Pouel min Søn hiemb
war ude paa det 6 Aar.

A(n)no

1619

Gaff ieg Pouel min Søn aff
Hans Mouer, foruden anden be-
kostning paa attschillige tider
om Paasche tider — 50 mr lubs()
foruden Buckeschind til Kleder
Schiortlerritt oc andere penninge
Oc Kleder han kam til Bogense.
Oc war her hiembt fraee den 30
Nouemeb() oc til paasche nesten.

/47/

Anno

1610

thendt

7 december

Raff: Zaetta: Ritta: Alba

A ab Abr Abr Abrat
Abrato Abratus Abratuilat
Abratuilat : quiat

A(n)no

1620 Fridagen for Juel Bleff min
S(alig) brouder Maruardt pouelß
begraffuen

A(nn)o

1623

Fridagen den 10 Januarij Bleff min
S(alig) brouder Jep Pouelß Begraffue(n)

[[B]]

A(nn)o 1626

3 Maij

Døde Min S(alig) farsøster Ellin Pouels
Klocken Til 10 om Afften, Oc bleff
Begraffuen den 5 Maius, Huis siel Gud haffue amen,
thete haffuer min Søn Jørgen Matß Schreffuit
hind(es) Alder 84

/48/

Hielp Jesus Altid Amen

Anno

1632

Den 20 September Klocken Till 3
Offuer Middag døde min S(alig) Fader Hans Alder
Matz Pouellsen I Fladsten Och — 76 Aar
bleff begraffuen den 23 September
Gud giffue Hannem med alle Tro Christne
En gledelige Opstandelse For Christi skyld Amen

Jørgen Matzen Egen Hand

Anno 1633 den 23 Januarij Feste Jeg
Jørgen Matzen Fladsten for 32 Ricksdaler

{{

Anno 1633

Den 9 Julij Laante jeg aff min Kiere
Soegneherre Her Willandtz Redepenning
300 mr lubs Udi Rikskroner mr danske oc
8 ß stucker. Oc nogle døttekeners til en mr.
A(nn)o 34 Rent 18 mr 12 ß ßtt
A(nn)o 35 Rent 18 mr 13 ß ßtt

}}

Anno 1636

Houetstoll oc Rent Betald den 22 Martij

/49/

Anno 1633

8 dage for Pintzdag Er jeg bleffuen forligt
Med min Kiere Broder Pouell Matzen
Alt huis hand kand Erffue Effter Fader
Moder oc Broder saaledeis at Jeg
skall giffue hannem \376 mr strax at betale/
{{ 400 mr lubs, 200 mr straxen Oc darna den 200 mr
Om negen(?) Jares med Somer Er Arven 1618
Udi all Rente: }} Item en stor Ege
Fodkist, En temelig Jernbunden fodkist
I Jernbunden skrin: en dyen, It
Dundecken, 3 Hoffuit Dyner, 3 Lagen
It Sengkled, It Hønd, It Messings
Becken, en Tinkand, En Tinskaale, Nogle
aff hans S(alig) Faders Bøger, En Siden
groffgrøns kledning: I H(er) Willandtzes
Matz Iuersens Kolstrup Pouell Marquersens
Bloshelum Anders Matzen Barsm(ark) Neruerlse:

Jørgen Matzen egen hand

Anno 1633

Dette alt samen Er betald, Oc
end et sølffslagen geheng offuent alt:
der med haffuer jeg fait affkald:

/50/

Anno 1633

Den 23 Julij er Pouell hans Penning
bleffuen tilthald I Anders Iuersens
Peder Hanssens Anders Matzens
Hans Jessens Moritz Pettersens
Hans Pettersens Neruerelse saa Well
oc dat sølffslagen gehengh

{{

Den 26 Julij aget Jeg min Broder Pouell
Ned til Ferre Husset War hiemme
fra den 20 dag Maij Indtill den
—26 Julij Su(m)ma 10 Ugger - 3 dage

}}

A(nn)o 1635

Den 15 Septemb() fødde min Søster Jahan I
Kolstrup En Søn, bleff Christnet den 20 Septemb()
Oc war jeg fadder der. bleff kallet Matz
effter min S(alig) Fader. I æft(e)n 3 Aar Tilforn
Paa samme dag bleff den anden søn Hans fød

Jørgen Matzen Egen Hand Anno 1635

/51/

Anno 1636

Den 4 Martij. Udi den Hellig Trefoldigheds
Naffn Lod Jeg mig Troloffue Til Erlig oc
gudfryctig Pige Marin Regelsdatter
i Henkuß aff Erlig oc Welagt mand H(er)
Jørgen Laurentz Sogneprest Til Heldewad
oc Ywad kircker. Oc Texten som hand Leste
Offuer Oss war Mest om den glede som

Christne forelder haffuer aff deris lydige
børn. Oc Tuert Om Igien Huad Hiertte sorg
samme forelder haffuer aff diris Wlydige Børn.
Den alsommectigste gud wendis Till aff sin
store Naade oc Barmhiertighed at giffue Oß
sin Hellige Welsignelse, at Woris Troloffuelse
Maatte Were skeet I den Tid oc stund, at
guds hellige Naffn der Wed Maate Prises
oc eris. Wi oc Woris gode Wenner Maatte
haffue glede oc gafun Her I Werden Erlig
Oc gudfryctigt at leffue, Christelig oc Salig
at døe, Oc paa den yderste dag En gledelig
Opstandelse til det Evige Liff. Amen.

Jurgen Matsen
Egen Hand

De mend som hos war

Nis Pauelsen -

Barsm(ark)

Anders Matzen -

Jesper Hansen -

Stollig

Pouell Marquortsen -

Hans Jesen	Kolstrup
Iuer Nissen	Haastrup
Knud Christensen	Hyway
Jens Hansen	Kloutofft

/52/

Anno 1636 den 1* Søndag
Effter Trinitatis som War den 19 Junij
War mit Brøllup med Erlig oc gudfrøctig
Jomfru Marin Regelsdaatter Udaf Henkuss
Gud Giffue Oss Lycke Oc Welsignelse
Her I Werden Erlig oc gudsfryctig at Leffue
Christelig oc Salig at døe, Oc Paa den
yderste dag en gledelig Opstandelse Till
det Euige Liff For Jesu Christij skyld. Amen

{{

Anno 1640 den 6 may lontte jeg Jep Per Ibsens
Søn i Barsm(ark) 10 R.dl huor paa hand gaff mig
Itt Lidet Zedel om Michels dag at betale Eller oc Rent der aff
Anno 41 Rent ßtt Anno 42 Rent ßtt Anno 43 Rent ßtt }}
A(nn)o 43 den 19 Nouemb() Richtig Betald.

/53/

Anno 1636 den 16 Nouemb() Om en Onsdag
Morgen klokken 5 døde min kiere Sognherre
H(er) Willands Knudsen sogneprest I Løyt sogn
Oc bleff begraffuen den 20 Nouemb() Om en Mandag
Gud giffue Hannem Oc Os alle en gledelige
Opstandelse Til det euige lifff. Amen
Och prediket hand Om Søndagen Tilforn det
Euangelio Matthei 18 Om den \ konge / der holt Regen
skab med sine summer. Till Indgang den Historij
Om Saul drog effter Daudid med hundredt
mend. Huor Daudid gick Om Natten I Sauls
Leir Oc Tog Hans spiud Oc Wandbegere.
Item Huor Daudid maatte uduelge sig aff
tre plager en. Entten hand wilde haffue
Hunger I sit Land I Siu Aar, Eller fordri-
ffues aff sine fiender I Tre Maaneder,
Eller haffue Pestilentz I Tre dage.

Anno 1639 Predicket H(er) Jesper Willandtzen først i Løyt kircke
den 4. Søndag effter Hellig tre Konges dag
Om Christii Søffn I Skibet Math: 8.

Anno 1649 den 20 April Her Jesper Willandsen

/54/

{{

Anno 1636 Otte dage for Juel lontte
Jeg Jørgen Iwffersen I Kirckeby 40 mr lubs.
Huilcket hand gaff mig handskrifft paa
A(nn)o 37 Rent ßtt. Anno 38 Rent ßtt. Anno 39 rent ßtt
A(nn)o 40. 41. 42. 43. 44. 45 Rent ßtt. Der fick Intett
}}
A(nn)o 49 - 20 mr houetstoll

A(nn)o 1637 anden Paaske dag Lontte
Jeg Matz Lousen i Bodum 32 mr Lubs
huilcke Hand gaff mig Handsckriffft paa
A(nn)o 38 Rente ßtt. A(nn)o 39 Rent ßtt. A(nn)o 40 Rent ßtt.
A(nn)o 41 Rent ßtt. A(nn)o 42 Rent ßtt. A(nn)o 43 Rent ßtt.
A(nn)o 44 Rent ßtt. 45 Rent ßtt. A(nn)o 46. 47 Rent ßtt. 48
Rent
ßtt.
A(nn)o 49 Rent, A(nn)o 50. A(nn)o 51. 52. 53. 54. Rent ßtt.
A(nno) 55 Rent ßtt
A(nn)o 57 1 mr rent ßtt \noch 3 mr/ I aaret vrij

/55/

Anno 1637 den 5 decemb() Om afften
klocken 8 bleff min Daatter Mette fød.
Christenet den 10 decemb. aff H(er) Marquor
Biolderup Hindis Fadderer War Marin Pers
i Abbenraa holt hind Till Daabs I An

Hansses sted Boldersle. Johan Hansses Kolsterup
Marin Pauels daatter Blosholmm
Matz Rigelsen Henkuss Jep Pedersen Barsm(ark)

A(nn)o 1653 den 10 Julij Met Jørgens først til guds bord

A(nn)o 1640 den 18 Aprilij Om Afften klokken
Imellum 11 och 12 Bleff min Liden Søn Matz født.
Bleff døbt den 26 April. Hans faderer War
Hans Rasmussen Bolders(lev) Knud Christensen Hydway.
Jes Eskelsen Røndmøll. Jahan Hansses Kolstrup.
Aabell Regelsdaatter Henkuß. Else Jep Krages dater Skouby.
Gud giffue Hanem Wysdom och forstand
Christelig at leffue Gud Til Ere sine foreldre
til glede sig selff til Timelig och Euig Welfart
for Christi skyld. Amen.

/56/

{{

Anno 1638 Hellig Tre Kongers dag Lontte
Jeg Per Rasmussen (?) i Stollig 20 mr Lubs paa Rent
Huilcke hand gaff mig Handschriftt Oppaa.
A(nn)o 39 rent ßtt. A(nn)o 40 rent ßtt. Onlig betald med 10 mr
}}

Anno 1643 den 19 aprijll lontte Jeg Else Jesses
Bodum — 14 Rickdaller Til hende feste
\mig handschriftt paa/ fornøyed
mig med Rentt 8 p(und) smør och 2 Gies.
A(nn)o 47 A(nn)o 48 3 gies stt. A(nn)o 49 4 gies stt. A(nn)o 50
3 gies. A(nn)o 51 4 gies. A(nn)o 52 4 gies. A(nn)o 53 3 gies.
A(nn)o 54 4 gies. A(nn)o 55 3 gies. A(nn)o 56 2 faar.

{{

A(nn)o 1638 Midsommers dag lontt Anders Brun
Bodum 30 mr lubs paa Rentt huilcke Hand

gaff mig Handschrift paa
Anno 39 rent 15 sk ßtt. A(nn)o 42 Rent 24 sk ßtt. A(nn)o 43 24
sk ßtt.
A(nn)o 1651 Lowt Nisen rent 14 las taare. A(nn)o 52 rente
ßtt.
A(nn)o 54 R(ent) ßtt.
A(nn)o 55 R(ent) ßtt. A(nn)o 56 R(ent) ßtt. A(nn)o 57 R(ent)
ßtt.

}}

Der fick Jeg Enttet. Des were ty dett
war en øde stawen.

/57/

{{

A(nn)o 1638 S. Martini dag lontte Jeg Jes Tielsen
i Sckouby 60 mr lubs paa Rentte huilcke
hand gaff mig handskrift paa
A(nn)o 1639 rent ßtt. A(nn)o 40 R(ent) ßtt A(nn)o 41 Rent ßtt.
A(nn)o 42 R(ent) ßtt. A(nn)o 43. 44. 45. Rent ßtt

}}

Onlich betald med 16 mr lubsch

{{

A(nn)o 1639 udi Pintze dag Lonte Jeg
Marquor Nissen i Aabenraa 100 mr lub
paa Rent huorpaa Hand gaff mig Handschrift

}}

{{

Anno 1641 Maria Bebudelses dag Lontte Jeg
Hans Jepsen Jarup 20 mr lubs paa Rentt
\ mig hansckrfft paa/
A(nn)o 42 Rent ßtt. A(nn)o 43 R(ent) ßtt. A(nn)o 44.45.46.47
ßtt.
A(nn)o 48 R(ent) ßtt. A(nn)o 50 R(ent) ßtt. A(nn)o 51 R(ent)
ßtt.

A(nn)o 52 R(ent) ßtt. A(nn)o 53. 54. 55. A(nn)o 56 R(ent) ßtt.

}}

Der fick jeg enttet.

/58/

{{

Anno 1639 alle Helliges Afften lontte Jeg
Hans Jeronimosen i Kopsholt — 50 mr lubs
\ A(nn)o 40 3 decemb() lont ham Noch 50 mr
summa 100 mr /
A(nn)o 40 Rent ßtt. A(nn)o 41 Rent ßtt.
A(nn)o 42 R(en)t ßtt. A(nn)o 43 R(ent) ßtt.
44. 45. 46. 47. 48.
49. A(nn)o 50 6 gies. A(nn)o 51 7 gies. A(nn)o 52 9 gies.
A(nn)o 53 6 gies.
A(nn)o 54 8 gies. A(nn)o 55 7 gies 5 sch(epper) ro.

}}

Der fick jeg enttet
ty det war en wøst staffn

{{

Anno 1648 dend 15 Martij Lontt Jes Nissen
Stollig 6 mr lubs paa Rent som hand gaff mig
Handschrift paa

}}

betald rechtigh

{{

Anno 1656 den 5 A(u)gust Lontte Jeg Christen Persen
i Barsm(ark) — 20 mr Lubs Loffuet mig Igen om Philippi
Jacobi dag A(nn)o 57 til at kiøbe fyrtimer(?) for
gaff mig handschrift paa

}}

Anno 1643 den 16 Septemb() klokken
till 2 Offuermidag bleff min Liden søn
Regell født. Bleff døbt den 24 septemb()
hans fadder war. Christen Pers: Barsm(ark)
Marquor Jessen Heldewad Mølle. Loue Jespers:
Stolliggard. An Pouls Elsustrer.
Marina Willands daatter. Elsbe Per Tais:
daatter Aabenraa. Gud regere hannem
med sin werdige Hellig aand. Amen.

Anno 1648 den 21 septb() klokken 9 formidag
bleff min søn Giert fød. Blef døbt den
24 Septemb(). Hans fadder War Michel
Claussen I Dalholt. Jes Pedersen Elsustrer
Aabell Nises i Brund. Magdalena
H(er) Jørgens daatter Heldewad.
Gud Regere Hannem med sin Wirdige
Hellig Aand. Amen.

[[C]]

Anno 1680 døde hand poe den Genese(?) Reise som han seilede fra
Holland aff.
Gud giffue hanem Med alle tro Christne en gledelig opstan-
delse
Pa den Iderste dome dag for Jesu Christi schuld. Amen.

/60/ [[B]]

Anno 1648 den 5 decemb() døde min kiere
Moder Mette Matzes i Fladsten Och
bleff hinds S(alig) Liig begraffuen den
8 decemb() hinduis alder 77 Aar. Gud giffue
hinde en gledelige Opstandelse Till det
Euige liff. Amen.

Anno 1650 den 27 Januarij holt
Magi(st)er) Jahannes sin første Messe I Løjt
k(irke) Gud giffue til Løcke. Amen.
Samme Aar den 24 Februarij holt
H(er) Erasmus Capelan sin første mess.

/61/

Anno 1652 den 23 Julij {{ bleff }} klokken
Til 8 Efttermiddag bleff min daatter
Ellen født. Bleff døbt den 25 Jullij.
Hendis Fadder War Matz Regelß i Henkus
Kirsten Jesses Ostergaard. Kirsten Jesperdaatter
Stolliggaard. Nis Rød Brund. Per Pouelsen
Elsuestrer. Gud regere hende med sin
Hellig Aand. Amen

Anno 1657 den 11 Majj klokken 3 Effttermidag
bleff Min Liden Søn Jes født
bleff døbt den 18 majj. Hans Fadder War
Jes Møller Rundmøll. Jes Krag Schouby.
Anna H(er) Magisters. Maren Hansdatter Kolstrup.
Gud regere hannem med Sin Hellig And. Amen.

/62/ [[C]]

Anno 1659 den 26 aprilij
Der klokken Till to om Natten døde Min
S(alig) Fader Jørgen Matzen i Fladtsten
och bleff begraffuen den 1 Maije. Hanß Alder
War — 50 aar gamell. Gud giffue hanem
Med alle Tro Christen Ehn Gledellige opstan-
dellse Pa den Iderste dome dach for Jeßu
Christij schyld. Amen. Amen.

Anno 1660 den 1* Februarii
Døde Min S(alig) Moder Maren Jørgens I Fladt

Anno 1659 den 26 Aprilis

62

Jens Fløten till to sønne Mads og Lær Mien
s Sønder. Jørgen Madsen J Fløsten
og Lær Begræffter den 2 Maars Høi Tid
Nær 50 Aars gammel. Siden giffes hæng
Mads eller Lær Christen Ene Spædligt opstaud
Jørgen for den Jørgen som Lær for Jørgen
Christi siel Aamen Amen

Anno 1660 den 2 Februaris

Jens Mien s Madsen Madsen Jørgen J Fløsten
søn Fløten till 4 sønne Mads og Lær
Begræffter den 5 Februaris Hæng Madsen Nær
44 Aars gammel Siden giffes hæng Mads eller
Lær Christen Ene Spædligt opstaudt for den
Jørgen som Lær for Christi siel Aamen Amen

Och Jørgen Madsen Mien s Sønder Fløsten
Jørgen hæng Mien s Sønder sønne Lær
Sønder s Sønder Mien s Sønder Madsen Madsen
Madsen hæng for sig hæng Madsen Madsen
sønder Madsen Siden giffes s Sønder Madsen og
Madsen og sønne for den Lær som Lær for Christi
siel Aamen Amen

Mads Jørgen Madsen og sønne Mads Jørgen
Madsen hæng Madsen den 26 Februaris Jørgen
Siden giffes till Lær Madsen Amen

Fladstenbogens side 62 med indførsler fra 1659 og 1660 ved Mads Jørgensen (også kaldet Mads Pauelsen) om forældrenes død under svenskekrigen.

sten klocken tijll 4 om effter Midach och bleff
· Begraffuen den 5 Februarijes. Hendes Allder var
44 Aar gamell. Gud giffue hende Med Alle
Tro Christne Ehn Gledellich opstandellse paa den
Iderste dome dach for Christi Jesu schylld.
Amen. Amen.

Och døde dijse Tuende Min s(alige) forelder I Kolstrop
i Johan Hanses Hus Min S(alig) faders Søster Ty Gud
beedre oß det Wij kunde Icke were hieme Wed
Wores Huß for dij Keisers Rytter. Den Alle
sommechtichste Gud giffue oß Endnu Fred och
Rolliched oc dett for den Kiere Søns Jesu Christij
schuld
Amen. I Jesu Naffn Amen.

Matz Pauelsen Eller och ßaa Matz Jørgensen lige Godtt
med egen hand schreuen den 26 februarijes
O Gud giffue til løcke. Amen.

/63/

Anno 1662

Den 19 Maye Pa Anden Pindst dach Udij den hellich
Trefoldliches Naffn Lod Jegh Mich Trolloffue
Till Ehrlich och Gudfrøchtichge Pige Karen
Suenes datter Paa Barßø Af Erlich och Wellacht
Mand Magister Johanes Christijanós Fabrisijo
Sogene Prest till Løytt Kirke och Texten som
Hand Leste offuer oß War att Man schulle Well
Wochte sich for Giriched Icke formegett Elsche eller
kejse penninge for dett Andett schulde Mand ochsa
Wochte sich for Fradsery och Drukenschop for dett
Tryde schulde Mand ochsa Well Wochte sich for
hofferdiched. Ty dett ehr en Rod Till alt Undtt
Den Alßomechtigste Gud werdes Till aff sin
store nade och barmhiertiched Att Giffue oß
Sin Helliche Velsichnelse. Att woress trollofue-
ellße Matte Were schedt I den tid och stund, att

Guds Hellige Naffn der Wed Matte Prises och Ehres, Wy och woeres Gode Wener Matte Haffue Gllede och Gaffn. Her i Werden Ehrlich och Gud frøchtiche att Leffue. Christellich och Sallich att døde och paa den Iderste dome dachg En gledenlige opstandelse Till dett Ewichge Liff. Amen Here Jesu Christi. Amen.

Matz Jørgenßen Med Egen Hand schreuen
Gud giffue Till Løcke
och Welsignelse Amen. Amen
Den 21 Majje Anno 1662.

/64/

Anno 1662 den 19 october
Som war den tridie Søndach Effter Santt Mekels dach. War mitt Brolop med Ehrliche och Gudfrøchtige Jomfru Karen Swenes datter Pa Barsø Gud giffue oß Løcke och Welsignelse Her I Werden Erlige och Gudfrøchtige att Leffue. Chrestelich och Sallich att dø och Pa den Iderste domedach En Gledelich opstandelße Till dett Ewige Liff for Jesu Christij schuld. Amen. Amen.

Anno 1664 den 27 Junijoß om Morner klocken Till — 2 Bleff Min liden datter Maren Fød. Chrestened den — 2 Julijoß och War Jaffn paa Marija Besøgelses Dach hendes Faaddere War An Magisters holtt hende till dabs Mett Hanses I brunsgard Jes Swenesen pa Barso Matz Hanssen I Kolstrop Gud giffue Till Løcke och Welsignelse for Jesu Christij schuld Amen. Amen I Jesu Naffn Amen.

/65/

Anno 1664 den 28 october klocken Till — 7 om morgener
døde Min S(alig) datter Maren och Hendes
Allder Warr — 18 Uger gamell Gud Aller
mechteste Giffue hende Meed Alle Tro
Christne En Gledelich Upstandelse Paa den
Iderste domedach For Din kier Søns
Jesu Christij shüld Amen i Jesu Nafn. Amen

Anno 1665 den 24 october klocken til 3 om morgener
Bleff Min Liden søn Jørgen fød. Bleff døfft Pa
Alle helgens dag som War den 1 Nouember.
Hans Faaderer war Geronemoß Simenß i Sønderballij
Peter Ottersz I barsm(ark) Maren Jeses I Bloshollem och
Mete Jeses pa barsø. Gud regiere hanem Med Sin
Werdich Hellich And. Amen i Jesu Christi Naffn. Amen.

Anno 1668 den 7 majj klocken til — 10 om natten bleff min
liden Dater Maren fød bleff døfft Pa anden
Pintze dag som War den — 11 maijez. Hendes
Faaderer War — Met Hanses I brunsgard och
Chirsten Lars docter I Kolsterop och Jep Schwensen
Pa barsø. Gud Regiere Hende med sin Werdige
Helich and Amen I Jesu Nafn Amen Amen.

/66/

Anno 1660 den 2 martij
Haffuer Jeg Matz Jørgensen Fladtsten
betald min Feeste som War — 2 Rdlr

Anno 1671 den 17 junij klokken til 9 om
Afften bleff min Liden Dater fød Wed
Naffn An bleff døfft den 24 Junij
som Ind faldt pa Sant Hanß dag.
Hendes faaderer War Elen Jenses pa barsø
An Rasmus dater i Kirckeby och Jørgen Meckelß
i Dalholdt. Gud allermectigste regiere
hende med sin Werdich herlig And Amen Amen

Anno 1671 den 12 September klokken Til — 9 om Morgener
døde min liden dater An och bleff hendes
S(alig) ligh begraffen den 17 septemb()
och war hendes alder — 13 Uger
gamel. Gud giffue hende en gledelig
opstandelse til det Ewige Liff. Amen

/67/

Anno 1673
den 12 Martij om Morgenen klokken til - 7
Bleff min Liden Søn Schuens fød
Bleff døfft den — 16 Martij
Hans Fadderer War Jep Schuensen pa
Barsø, Peder Rød udij Brund, och
Maren Jeyes pa Barsø. Gud Regiere
hanem med sin Werdige Hellig And. Amen.

Anno 1674
den 25 Januarij
Holdt H(er) Iffuer Sin Første
Messe i Løidt kircke Gud giffue til
Løcke och Welsignelse for Jesu Christij schyld
Amen.

Anno 1682 den 11 junij
Holdt H(er) Welhadge Sin Første Meese

i Løidt kircke. Gud giffue Til Løcke och
Welsignelse for Jesu Chrstij schült. Amen

/68/

Anno 1678

Den 14 Januarij om Afftenen klocken Til
5 Bleff min Liden Søen Peder fød. Bleff
døfft den — 20 januarij. Hans fadderer
War Jeß Schuenesen pa Barsø och Hans
Ottersen i Jacobßgard och Ellen Jenses pa
Barsø. Gud regiere hannem med sin werdig
helligh and. Amen. Amen.

Anno 1683 den 2 martij døde min S(alig) Søen Peder Matzen
och bleff Hand begraffuen den — 7 martij
Hans Alder War — 5 ar och 7 Uger renger
To dage. Gud Allermechtigste giffue hanem
Med Alle Tro Christne en gledelig opstandelse
pa den Iderste dome dag for din kiere
Søns schuld. Amen i Jesu Naffn Amen

Matz Pauelsen
i Fladtsten
egen Hand

/69/

Anno 1680

Den 5 September klocken til 10 for Midach døde
Min kiere Schuager Jep Suennsen pa Barsø
och bleff hand begraffen den 9 September
Gud giffue hannem Med alle Tro Christen pa
den Iuderste dome dach en Gledelich opstandelse
for Jesu Christi wor kiere Frelsers schuld. Amen.

Anno 1686 den 9 Julij
Døde wores Selsorger Magister Johanes Christiano
Fabricius och bleff begraffuen den 15 julij
Gud giffue hannem med alle Tro Christne
en Gledelig opstandelse pa den Iderste dome dag
for Jesu Christi shüld. Amen.

Anno 1685 Ate dage for Jule dag tilforn I same
Ar døde Hanß kiere Hustru Ane Magisters
och bleff begrauen der effter den Neste
sogne dag effter Hellig tre kongers dag
Gud giffue hende med alle tro christen
en gledelig opstandelse for Jesu Christi shyld
Amen

/70/

Anno 1703
stod min Daters brollup i Barsm(ark) den
19 Julij med Jes Persen i Drengesgard

den 19 october(?)
I same Aar er hun formedelst alt
Uløkellige tilfald falden i en kilde
oc drogened der i och døde strax
blef begrouen — 19 september
hendes Alder var — 35 Aar
Gud giffue hende med alle Christne
en gledelige opstandelse Pa den Iderste
dome dag for Jesu Christij sküld Amen Amen

Anno 1706
den 14 junijos stod Jørgen Matzens
broellop i Fladsten med erlige Gud-
frøchtige Jomfru Engebor Jesp
ers dater aff Stollig Gud giffue
dennem Nade løcke och welsignelse
Amen. Amen.

/71/

Anno 1705
Døde min S(alig) hustru Karen Mates
i Fladsten den — 26 februarius
er hun begraaffuen den 4 martij
Hendes Alder war — 69 Jarr
Gud giffue hende med alle Christen
en gledelig opstandelse pa den
Iyderste dag for Jesu Christij schuld
Amen. Amen.

[[D]]

Anno 1724
Døde min salige fader Matz Jør-
gensen i Fladsten den 13 Nov(ember) og blef\Klo(cken) 6
Ab/
begrafwet den 19 Nov(ember). Hans Alder
war Fire og Firdesenstive Aar, og 7 Maneder
Gud gifve Hanem Med alle Christne En
gledelig opstandelse paa den yderste dome dag
for Jesu Christi skyld. Amen. Amen.

/72/

Anno 1709
Er min Eldeste dater Karen fød d. 6 Septemb()
Er Christened den 22 septemb(). Hindiß faderer
war Anna Herdißvoigt i Apenra Meta Biørns
dater der Samedsted Matz Jespersen Stilig
Gud gifve og Regere Hinde med Sin werdig
Helig Aand. Amen. Amen.

Anno 1712
Er min yngeste dater Marren fød,
d(en) 20 may. Er Christened d(en) 25 maij,
Som var paa Urbanuses dag. Hindes fader

er war Ellen Nißes paa Barsø, Maren Niß
dater der samme steds, Jeß Peterßen I Stollig
Gud Regiere Hinde med Sin Verdig
Hellig Aand. Amen. Amen.

/73/

Anno 1717
den 6 Majj (rettet til: März)
Er min Søn Matz fød Christened
d. 10. Maj. Hans Faderer war Swenne
Matzen I Apenra holt Hanem til dabem
og Maren Peterß i Stollig {{{.....
.....
.....] } }
og Jep Markorsen i Skauby. Gud regere
hanem med sin verdig Helig Aand.
Amen. Amen.
Jørgen Matzen i Fladtsten

[[F]]

Pro A(nn)o 1788 den 10 Jan(uar)i døde sael(ig) Matz Jørgensen
i Flasteen, blev begravet d(en) 17 Ditto, hans Alder
var 70 aar 8 maneder 10 dage. Gud give hanem glede
paa den yd.

/74/

[[E]]

Anno 1737 den 19 November døde han
Døde min Salige fader Jørgen Matzen i Fladsteen
den 24 November og blev begrafet. Hans Alder
var to og hal firdesen tiwe Aar og 18 dage
Gud gifwe hannem Med alle Christne glædelig
opstandelse paa den yderste domme dag
for Jeßu Christi skyld Amen. Amen.

Anno 1742 d(en) 12 october var mit brolop
med Erlige og Gudfrygtige Jomfru
Bodel Jeßdater af Runde Mølle Gud
Give os Lycke og Velsignelse her i Verden
Erlige oc gudfrygtige at leve Christelige
og Salige at dø oc Paa den Iderste
dommedag En Gledelig opstandelse til
det evige lif for Jeßu Christi skyld
Amen. Amen.

/75/

{{
A(nn)o 1742 12 octobr }}

A(nn)o 1743 d(en) 27 oct(o)ber er min Søn
Jørgen fød om Naten Klocken
12. Er Christened 1 Nov(ember) Som Er
Allehælgens dag. Hans faderer var
Friderich Kanudts i Abenra
oc Jesper Petersen i Stollig
Gud regere hannem med sin Verdig
Helig Hand. Amen. Amen

A(nn)o 1745 d(en) 26 A(u)gust er min dater
Maren fød om dagen klocken 12 Er
krestened d(en) 29 a(u)gust som er den 11 Trinitati
Hendes faderer var Bodel Jeßes i Knudsgaar
Hans Pedersen i Stollig. Maren Jaspers
dater i Aubeck. Gud regere hände med
sin Verdig Hellig Hand
Amen. Amen.

/76/

A(nn)o 1747 d(en) 25 maj Er min dater
Engebore fød om Morgen Klocken 8
er Krestened d(en) 28 maj som Er Justus oc
Nikodemus Johanni. Hendes Faderer Var
Maria Pauelsen av Auenbølger Eschel Jesen
Müller af den Store Runde Mülle
Bodel Marcos dater i Kloster Gud
Regere hände md sin Varlig Hellig
aand. Amen. Amen.

Dereffter døde hun i aaret
1760 d(en) 10. Februarius som var paa sexagesima
søndag om Natten Klokken viere slet
og dereffter blev begravet d(en) 17 Febr(uar) som
var paa Fastelavn Søndag. Hendes Alder
var fra hendes Fødsels Dag, og til hun
tillukte sine Øyen og faet en ewig for-
løbning i det Ewige Glæde blant Guds
udvalte Hellige Englers Tal i det
12 Aar 8 Maaneder og 14 Dage.
Gud unde hende med alle Christne en Glædelige
opstandelse paa den yderste Domme Dag
for vor Frelsers Christi skyld. Amen. Amen.

/77/

Paa hendes Liig Kiste stod Saaledes,
Her huiler Legemet, af en elskværdig brud
En salig brud som nu, staar blanck for Jesu Throne
En Jesu brud som staar bepalmet for sin Gud
Hvad om vi maate see, et glimt af hendes Krone.

Vi gierne hendes Muld tør Jorden anbetroe
og skiule hende der i Gravens stille Giemme,
Nu hviler hun i fred, nu sover hun i Roe
Men hendes Legems Støv, vi aldrig vil forglemme.

Salig Engeborg Matz Datter af Fladsteen

Anno 1760 d(en) 5 august
Døde min salige Moder Engeborg Jürgens
i Fladsteen, og blev begravet
d(en) 10 august, som var paa den 10de Søndag
i Trinitatis; hendes Alder var Otte
og halv firdesens tive Aar.
Gud give Hende og alle Christne en
Glædelig Opstandelse paa den yderste
Domme Dag for vor Frelzers Jesu
Christi Skyld allene. Amen. Amen.

Engeborg Matz Datter

/78/ [[A]]

Nota:

1* juni

Johan Tugelsen in Brunholt
vor — 120* Muersteen tho deel
in unße backauen — 18 ß

a(nn)o 1600 1 nouemb()

Gegeuen for 1* Iseren dhør
tho unße Kackeluen mit den
Ram dar tho ————— 20 ß

7 decemb()

Gegeuen Jurgen Deffh(e)ns tho
Flensborich vor 1* Ißeren
Platt in de schorsten tho setten
————— 22 ß

Matz Pauelsen tho Fladtsten

Stedregister

Der henvises til sidetal i originaltekst.

Forkortelser:

hd = herred

s. = sogn

Aabenraa (Apenrade, Apenra, Abbenraa), købstad, 28, 35, 36, 41, 55, 57, 59, 72, 73, 75.

Apenrade se Aabenraa.

Avbæk, Stollig, Løjt s. Rise hd., 75.

Avnbølgård (Auenbølger), Ullerup s., Nybøl hd., 76.

Barsmark, Løjt s., Rise hd., 5, 40, 49, 51, 52, 55, 58, 59, 65, 70.

Barsø (Barso), Løjt s., Rise hd, 63-69, 72.

Bedsted (Bedisted), 42.

Bjolderup, Bjolderup s., Rise hd., 56.

Blåsholm (Bloshelum), gård i Stollig, Løjt s., Rise hd., 49, 55 (begge Vestre Blåsholm), 65.

Bodum, Løjt s., Rise hd., 5, 54, 56.

Bogense, købstad på Fyn, 37, 46.

Bolderslev, Bjolderup s., Rise hd., 55.

Brunde (Brund), Rise s., Rise hd., 25-28, 32, 34, 59, 61, 67.

Brunholt, må være skoven ved Brunde, Rise s., Rise hd., et teglværk kendes her i 1700-tallet, 78.

Brunsgård (Brunsgard), Løjt Skovby, Løjt s., Rise hd., 64, 65.

Colstrup se Kolstrup.

Dalholt, gård i Barsmark, Løjt s., Rise hd., 59, 66.

Dalum kloster, Dalum s., kgl. lensgård ved Odense, 45.

Depway, se Dybvad.

Dimen stenbro, bro på landevejen mellem Aabenraa og Haderslev, 7.

Drengesgård, Barsmark, Løjt s., Rise hd., 70.

Dybvad (Depway), Rise s., Rise hd., 25.

Egvad (Ywad), Egvad s., Sønder Rangstrup hd., 51.

Elbjerg, gård i Løjt Kirkeby, Løjt s., Rise hd., 2.

Enløff se Ønlev.

Elsetræer (Elstustrer), gård i Barsmark, Løjt s., Rise hd., 36, 59, 61.

Fladsten (Fladtsten), gård i Stollig, Løjt s., Rise hd., s. 5, 39, 43, 48, 49, 60, 62, 65, 71, 73, 74.

Flensborg (Flensborich, Vlensborich), nu Flensburg, by i Tyskland, 28, 33, 78.

Gogeshal Luck, Gogeshalluck se Gøgshale løkke.

Gottrup se Gottorp.

Gottorp (Gotttrup), Gottorp slot ved Slesvig. »Min naadig Her til Gottrup« er altså hertug Johan Adolf, 42.

Gotsches eng (Goisches Engh), eng i Rise skov, 6, 10, 27.

Grottekopel, ndt., Det store koppel, i Rise bymark, Rise s., Rise hd., 20.

Gunde Markus Løkke (Gunde Marckuetz Luck, Gunde Markues Luck), løkke i Rise skov, 6, 10.

Gøgshale løkke (Gogeshal Luck, Gogeshal luck), eng i Rise skov, 8,11, 12, 30, 32.
 Hellevad (Heldewath), Hellevad s., S. Rangstrup hd., 39, 42, 51, 59 (Hellevad mølle).
 Hjarup, Rise- (Jarderup), Rise s., Rise hd., 26, 57.
 Holland, 59.
 Hoptrup, Hoptrup s., Haderslev hd., 39.
 Horsbyg (Horsbiug), Egvad s., S. Rangstrup hd., 23.
 Hostrup (Haastrup), Egvad s., S. Rangstrup hd., s. 51.
 Hydevad (Hudewatt, Hyway), Hellevad s., S. Rangstrup hd., 26, 35, 51, 55.
 Hønky (Henkuß, Henkuss), Egvad s., S. Rangstrup hd., 51, 52, 55, 61.
 Jakobsgård, gård i Barsmark, her Sønder Jakobsgård, Løjt s., Rise hd., 68.
 Jarderup, se Hjarup,-Rise.
 Klipleve marked (Klypløff Marckit), årsmarked, holdt i Klipleve, Klipleve s., Lundtoft hd., 7.
 Kloster se Løjt Kloster.
 Klovtoft (Kloutofft), Hellevad s., S. Rangstrup hd., 51.
 Knudsgård, Barsmark, Løjt s., Rise hd., her Vestre Knudsgård, 75.
 Koekopel, kokoppel, 16.
 Kolstrup, (Colstrup, Kolstrop), nu del af Aabenraa købstad, 27, 41, 49, 50, 51, 62, 65.
 Kopenholt, Øster Løgum s., Sønder Rangstrup hd., gård, 58.
 Kyrckeby, se Løjt Kirkeby.
 København (Københaffen), 46.
 Lauchen, marknavn i Rise mark, 6.
 Lileloue, stedsnavn i Aabenraa, 36.
 Lucht se Løjt.
 Lunderup, Rise s., Rise hd., 24, 30, 32.
 Lykkesholm, Ellested s., Vinding hd., hovedgård på Østfyn, 45.
 Løjt (Løjtsogn, Lucht, Løcht, Løyt, Løidt etc.), Løjt s., Rise hd., 5, 34, 41, 43, 53, 67.
 Løjt Kirkeby (Kyrckeby), Løjt s., Rise hd., 5, 54, 66.
 Løjt Kloster, del af Løjt Kirkeby, Løjt s., Rise hd., 76.
 Løjt Skovby (Sckouby, Skauby), Løjt s., Rise hd., 5, 55, 57, 61, 73.
 Mjøls (Møls), , Rise s., Rise hd., 23, 31.
 Møls se Mjøls.
 Mølsholt, skov ved Mjøls, Rise s., Rise hd., 31.
 Norby se Nørby.
 Nørby (Norby), Løjt s. Rise hd., 5.
 Odense, købstad på Fyn, 37, 45.
 Ramsherred (Ramtzherrit), bydel i Aabenraa, 41.
 Ries se Rise
 Rise (Ries), Rise s., Rise hd., 2, 6, 14-16, 18, 20, 29, 30, 34, 36, 37, 39.
 Riesholtt, Rise skov (Rise s., Rise hd.), 25.
 Rugård, Veflinge s., Skovby hd., fynsk hovedgård, 45.
 Runde mølle (Røndmøl, Rundmøll, Store Runde Mülle), Løjt kirkeby, 55, 61, 74, 76.
 Røndmøl se Runde mølle.
 Schibbroen, skibsbroen i Aabenraa, 41.
 Skovby (Sckouby, Skouby), se Løjt Skovby.

Soes (Sos) se Søst.
Stollig, Løjt s. Rise hd., 5, 51, 56, 58, 72, 73, 75.
Stolliggård, Løjt s., Rise hd., 59, 61.
Sønderborg (Sønderborich), købstad, 43.
Sønderballe (Sønderballij), her vel Sønderballe i Søst, Rise s., Rise hd., 65.
Søst (Soes, Sos), Rise s., Rise hd., 21, 22. Jfr. Sønderballe.
Teckerens lucke se Tækkerløkke i Rise skov.
Thagholm se Tågholm, Hjordkær s., Rise hd.
Tydemøl (Thyde møl), eng med mølle i Rise skov, ejet af præsten, 18, 20, 29.
Tækkerløkke (Teckerens lucke), løkke i Rise skov, 32.
Tågholm (Thagholm), Hjordkær s., Rise hd., 29.
Vlensborich se Flensborg.
Ywad se Egevad.
Ønlev, Rise s., Rise hd., 41.
Østergård, her Østre Østergård, gård i Barsmark, Løjt s., Rise hd., 61.

Personregister.

Der henvises til sidetal i originaltitel.

Årstal og øvrige oplysninger er suppleret ud fra den foreliggende litteratur, bl.a. Jes Holdt: Gårde og Slægter i Løjt sogn. Aabenraa 1982. Kvinder er anført efter fornavn, mænd efter efternavn.

- Aabel Nisses (-1648-), Brunde, 59.
Aabel Regelsdatter (-1640-), Hønkys, 55.
Ahlefeldt, Frederik (Frederich vhon Allefeldt), amtmand i Aabenraa, 1597-1605, 30.
Anaxilars, antik læge, 7.
Andersen, Christen, Brunde, 28.
Andersen, Per (-1610-), Aabenraa, 41.
An (1671), datter af Mads Jørgensen, Fladsten, 66.
An Hanses (-1637-), 55.
An Pouls (-1643-), på gården Elsestræer, Barsmark, gift med Paul Petersen, 59.
An Rasmusdatter (-1671-), Løjt Kirkeby, 66.
Anna (An, Hr. magisters) (-1657-1685), gift med J.C. Fabricius, præst i Løjt, 61, 64, 69.
Anna Herredsfogeds (-1709-) (herdisvoigt), må være Anna Fabricius, datter af Wilhad Fabricius, præst i Løjt, gift med herredsfoged Bendix Kamphøvenner, Aabenraa, 72.
Bang, Niels (-1610), Bogense, 37.
Bertelsen, Claus (-1589-), Lunderup, 24.
Bertelsen, Peter (-1589-), Lunderup, 24.
Bodel (Botel Jeßis), Jens Hansens enke i Rise, gift 2. gang 1588 med Mads Pael-sen til Fladsten, død 1599, 34, 36, 37.
Bodel Jesdatter, fra Runde mølle, gift 1742 med Mads Jørgensen, Fladsten, 74.
Bodel Jesses (-1745-), Vestre Knudsgård i Barsmark, 75.
Bodel Marcos datter (-1747-), bydelen Løjt Kloster i Løjt Kirkeby, 76.
Boisen, Peter (-1589-), Hjarup, 26.
Boysen, Jørgen (Jørgen, hr.; jfr. Laurensen, Jørgen), præst i Hellevad, 59.
Bosen, Christen (-1651), Barsmark, 5.
Brun, Anders (-1638), Bodum, 56.
Caalundt, Wuluff se Kalund Wulff.
Chirsten Lars docter se Kirsten Larsdatter.
Christensen, Knud (-1636-), Hydevad, 51, 55.
Clausen, Michel (vel fejlskrivning for Lausen) (-1648-), gården Dalholt, Bars-mark 59.
Dall, Rasmus (Dallinus, Erasmus), degn i Løjt 1656-1673, 60.
Deffhens, Jurgen (-1600-), Flensborg, 78.
Ditmar, Laurids (1589-1611), præst i Løjt, 44.
Dominus Johanni Petrii se Petersen, Johannes.
Ellen (1652-), datter af Jørgen Madsen, Fladsten, 61.
Ellen Jenses (-1671-78-), Barsø, 66, 68.
Ellen Nisses (-1712-), Barsø, 72.

Ellin Pauels (1609-1626), Hoptrup, faster til Mads P. (A) på Fladsten, 39, 47.
 Else Jep Krages datter (-1640-), Løjt Skovby, 55.
 Else Jesses (1643-56), Bodum, 56.
 Elsebe Per Tais (-1643-), Aabenraa, 59.
 Engebore se Ingeborg.
 Engel, hr. (død før 1583), 33.
 Erasmus Capellan se Dall, Rasmus.
 Eschel se Jepsen, Eschel.
 Eschelsen, Jes (Eskelsen, Jes Møller) (1632-57-), Brunde mølle, Løjt Kirkeby, møl-
 ler, 55, 61.
 Esmarch, Claus (Clawis) (1569-1610), gottorpsk amtsskriver, borgmester i
 Aabenraa, 40, 42.
 Fabricius, Johannes Christian (magister Johanes Christijanos Fabrisijo, hr. Johan-
 nes), præst i Løjt 1649-1686, 60, 63, 69.
 Fabricius, Wilhad (Welhage, hr.), præst i Løjt 1682-1725, 67.
 Galenus se Galenos.
 Galenos (130-201), antik læge, 3.
 Giert (1604-1623), søn af Mads P. (A), Fladsten, 38.
 Giert (1648-80), søn af Jørgen Madsen, Fladsten, sømand, 59.
 Gregersen, Peder (-1610-), Aabenraa, 41.
 Gyldenstjerne, Mogens (-1612-), adelsmand, s. 46.
 Hans (1632-), født i Kolstrup, datter af Johanne, 50.
 Hansen, Asmus (-1591-), Rise, 20.
 Hansen, Jep (-1588-89-), Søst, 21.
 Hansen, Jes, (-1577-, død før 1588), Rise, 2, 6, 36.
 Hansen, Jesper (-1629-1636-), Stollig (formentlig Stolliggård), 51.
 Hansen, Jens (-1638-), Klovtoft, 51.
 Hansen, Jurgen (-1589-), Søst, 22.
 Hansen, Las (-1588-), Rise, 14.
 Hansen, Nis (-1651-), Barsmark, 5.
 Hansen, Peder (-1633-), 50.
 Hansen, Peter (-1589-), Dybvad, 25.
 Hock, Jurgen (-1591-), 20.
 Ingeborg (Ingeburich) (-1609), Hellevad, søster til Mads P. (A) på Fladsten, 39.
 Ingeborg (Engebore) (1747-60), datter af Mads Jørgensen, Fladsten, 76, 77.
 Ingeborg Jespersdatter (Engenor) (-1706-), Stollig, 70.
 Ingeborg Jørgens (I. Jürgens, Engeborg Matzdatter) (ca. 1682-1760), fra Stollig,
 gift med Jørgen Madsen, Fladsten, 77.
 Iven (Iwen), Peter (-1589-), Brunde, 25.
 Iver, hr. (Iffuer, Hr.) se Johansen, Iver.
 Iversen (Iuersen), Anders (-1633-), 50.
 Iversen (Iwffersen), Jørgen (-1636-49-), Løjt Kirkeby, 54
 Iversen (Iuersen), Matz (-1633), Kolstrup, 49
 Iversen (Iuersen), Per (-1651-), Bodum, 5.
 Iversen (Iwersen), Maties (-1610-), Aabenraa, 44.
 Jacob, Hr. se Jacobsen, Paul.
 Jacobsen, Anders (-1609-), i Hoptrup, 39.
 Jacobsen, Andreas (1580-1648), Rise, søn af præst i Hjordkær Jacob Andresen
 Genner, herredsfoged i Rise hd., 12, 14-16, 18, 20-22, 24, 25, 30, 32.

Jacobsen, Jurgen (-1595-), Lunderup, s. 30.
 Jacobsen, Paul (Jacob, Hr.), præst i Rise 1600-1654, 41.
 Jeb Per Ibsens (-1640-), Barsmark, 52.
 Jensen, Bartram, (-1610-) i Bedsted, 42.
 Jensen (Jenß), Melchior (-1612-), København, orlogskaptajn, 46.
 Jensen, Pouel (-1599-1609), Barsmark, svoger til Mads P. (A) på Fladsten, 40.
 Jepsen, Iffuer (-1589-), Søst, 22.
 Jepsen, Olde Jurgen (Jurgen Jepsen) (-1568-88-), Rise, 6-12, 14.
 Jepsen, Junge Jurgen (-1588-), Rise, vel søn af Olde Jurgen Jepsen, 14.
 Jepsen, Eschel (-1575-95), broder til Olde Jurgen Jepsen, 8, 12, 30.
 Jepsen, Hans (1641-57), Hjarup, 57.
 Jepsen, Nis (-1651-), Nørby, 5.
 Jeronimosen, Hans (-1639-55), gården Kopsholt, Øster Løgum s., 58.
 Jes se Jørgensen, Jes.
 Jes Møller se Eschelsen, Jes.
 Jespers, Loue (-1643-), Stolliggård, søn af Jesper Hansen, 59.
 Jespersen, Matz (-1709-), Stollig, 72.
 Jessen, Eschel (Eschel Jesen Müller) (1729-1802), Runde Mølle, Løjt Kirkeby, møller, 76.
 Jessen, Hans (-1633-), Kolstrup, antagelig gift med Johan Hanses, 50, 51.
 Jessen, Marquor (-1643-), Hellevad mølle, 59.
 Johan Hanses (Joehan, Jahan) (1605-60), Kolstrup, datter af Mads P. (A) på Fladsten, 38, 50, 55, 62.
 Johan, hr., se Petersen, Johannes.
 Johannes, hr. se Fabricius, J. C.
 Johansen, Iver (hr. Iffuer), degn i Løjt 1674-1707, 67.
 Johansen, Markus (Marquor, hr.), præst i Bjolderup 1607-42, 55.
 Jørgen (Jurgen) se Madsen, Jørgen.
 Jørgen, hr. se Boysen, Jørgen (-1648-), præst i Hellevad, 59.
 Jørgen Degn (-1591-), degn i Aabenraa, 36.
 Jørgen husfoged (-1609-), 40.
 Jørgen (Jurgen), Nis (-1591-), Tågholm, 29.
 Jørgensen (Jurgensen), Iffuer (-1595-1601-), Rise/Lunderup, 12, 30, 32.
 Jørgensen, Jes (1657-), søn af Jørgen Madsen, Fladsten, 61.
 Jørgensen, Mads (Matz, Matz Pauelsen (sic !)) (1640-1724), Fladsten, 55, 62, 63, 66, 68, 71.
 Jørgensen, Mads (Matz) (1717-88), Fladsten, 73.
 Jørgensen (Jurgensen), Tucke (-1590-), Brunde, 26.
 Kalund, Wulff (Caalundt, Wuluff) (-1575-1610), amtsskriver, 42.
 Kanudts, Friederich (-1743-), Aabenraa, 75.
 Karen (1709-), datter af Jørgen Madsen, Fladsten, 72.
 Karen Svendsdatter (Suenes datter, Karen Mates) (1662-1705), fra Barsø, gift med Mads Jørgensen, Fladsten, 63, 64, 71.
 Karin Bangs, Bogense, se Bang, Niels.
 Kirsten Jespersdatter (-1652-), Stolliggård, datter af Jesper Hansen, 61.
 Kirsten Jesses (-1652-), gården Østergård, Barsmark, gift med Jes Petersen 61.
 Kirsten Larsdatter (Chirsten Lars docter) (-1668-), Kolstrup, 65.
 Klie, Harmen (-1583-), Flensborg, 33.
 Knudsen, Villads (-1611-1636), præst i Løjt, 48, 49, 53.

Krag, Jep, Løjt Skovby, antagelig fader til Krag, Matz, 56.
 Krag, Jes (-1657-), (antagelig Kragesgård) Løjt Skovby, 61.
 Krag, Matz (1621-1651-), Kragesgård, Løjt Skovby, 5.
 Lauersen, Hans (-1580-88-), Rise, 14, 16, 17.
 Laurensen, Jørgen (-1636-), præst i Hellevad, formentlig identisk med Jørgen Boysen, s. 51.
 Lausen, Michel, Dalholt se Clausen
 Lisbett (1588-1649), datter af Mads P. (A) på Fladsten, gift med Peter Jørgensen, Elsetræer, 36.
 Lousen, Matz (-1637-57-), Bodum, 54.
 Lund, Jørgen (-1609-1610), præst i Hellevad, 42.
 Mads (1635-), født i Kolstrup, datter af Johanne, 50.
 Madsen (Matzen), Anders (-1622-1633-36), Østre Østergård, Barsmark, 49, 50, 51.
 Madsen, Jens (Jes, Jens Matz) (1592-1623), søn af Mads P. (A) Fladsten, 37, 45.
 Madsen, Jørgen (1609-1659), Fladsten, søn af Mads P. (A), 5, 39, 47-49, 51, 62.
 Madsen, Jørgen (1665-1737), Fladsten, søn af Mads Jørgensen, 65, 70, 73, 74.
 Madsen, Jørgen (1743-1810), Fladsten, søn af Mads Jørgensen, 75.
 Madsen, Pauel (-1590-), Flensborg, 28.
 Madsen, Pauel (Pouel) (1594-1633-), søn af Mads P. (A) Fladsten, 37, 46, 49, 50.
 Madsen, Svenne (Swenne Matzen) (1717), Aabenraa, 73.
 Magdalena (-1648-), Hellevad, datter af præsten Jørgen Boysen, 59.
 Margareta (-1610), Aabenraa, gift med Wulf Kaalund, 42.
 Maren (1591), datter af Mads P. (A) Fladsten, 36.
 Maren (1664), datter af Mads Jørgensen, Fladsten, 64, 65.
 Maren (1668-1703), datter af Mads Jørgensen, Fladsten, gift med Jes Petersen, Drengesgård, 65, (70).
 Maren (1712-1788), datter af Jørgen Madsen, Fladsten, gift med Johannes Pauelsen, forpagter på Avnvølgård, Ullerup s., 72.
 Maren (1745-1818), datter af Mads Jørgensen, Fladsten, gift med Nis Bendixen, Stollig, 75.
 Maren Jespersdatter (-1745-), Avbæk i Stollig, 75
 Maren Nisdatter (-1712-), Barsø, 72.
 Maren (Marin) Pauelsdaatter (-1637-), Blåsholm, datter af Paul
 Maren Hansdatter (-1657-), Kolstrup, antagelig datter af Johan(ne) Hanses, 61.
 Maren Peters (-1673-), Stollig, 73.
 Maren Jepes (-1673-), Barsø, 67.
 Maren Jesses (-1665-), gården Blåsholm, Stollig, 65.
 Maren (Marin) Pers (-1637-), Aabenraa, 55.
 Maren (Marin) Regelsdatter (Maren Jørgens) (o. 1615-1660), fra Hønkys, datter af Matz Riggelsen, 1636 gift med Jørgen Madsen (B) Fladsten, 51, 52, 62.
 Maria Pauelsen (1737-94), fra Avnbølgård, Ullerup s., 76.
 Marina Willandsdatter (-1643-), datter af Villads Knudsen, præst i Løjt, 59.
 Marquard (Marquor), hr. se Johansen, Markus.
 Marquardsen, Jep (Jep Markorsen) (-1717), Løjt Skovby, 73.
 Marquardsen, Pouel (1633-), på gården Vestre Blåsholm, Stollig, 49, 51.
 Marquardsen, Pouel (-1651-), Stollig, 5.
 Matz se Jørgensen, Mads.
 Meta Biørnsdatter (-1709-), Aabenraa, 72.

Mette (ca. 1592-), 27.
Mette Mikkelsdatter (Mette Matzes) (1571-1648), gift 1603 med Mads Pauelsen, Fladsten, 38, 60.
Met(te) Hanses (-1664-68-), gården Brunsgård, Løjt Skovby, 64, 65.
Mette (Met Jørgens) (1637-53-), datter af Jørgen Madsen, Fladsten, 55, 55.
Mikkelsen, Jørgen (Meckelß) (1637-1708-), gården Dalholt, Barsmark, 66.
Nissen, Claus (-1651-), Barsmark, 5.
Nissen, Iuer (-1636-), 51.
Nissen, Jes (1648-), Stollig, 38.
Nissen, Las (-1592-), Brunde, 27, 32.
Nissen, Marquor (-1639-), Aabenraa, 57.
Nissen, Nis (-1588-95-), Mjøl's, 23, 31.
Nissen, Pael (-1588-), Brunde, 25.
Nissen, Pouel (-1651-), Løjt Skovby, 5.
Ottersen, Hans (-1678-), Søndre Jakobsgård i Barsmark, 68.
Ottersen, Peter (-1665-), Barsmark, 65.
Pauelsen, Jep (-1623), på gården Elbjerg, Løjt Kirkeby, broder til Mads P. (A) Fladsten, 33, 47.
Pauelsen (Pouelsen), Mads (o. 1556-1632) (A), Fladsten, 2, 32, 45, 48, 78.
Pauelsen, Mads se Jørgensen, Mads.
Pauelsen, Marquard (-1592-1620), på gården Vestre Blåsholm, Stollig, broder til Mads P. (A) Fladsten, kaldes i retsprot. af 1634 Marquard Elberg, 47.
Pauelsen, Nis (-1596-), Løjt sogn, broder til Mads P. (A) Fladsten, 34.
Pauelsen, Nis (-1636-), Barsmark, 51.
Peder (Peder Matzen) (1678-83), søn af Mads Jørgensen, Fladsten, 68.
Pedersen, Hans (-1745-), Stollig, 75.
Pedersen, Jep (-1637-), Barsmark, 55.
Pedersen, Jes (-1651-), Løjt Kirkeby, 5.
Pedersen, Jes (-1648-), gården Elsestræer, Barsmark 59.
Per baadebiuger (-1610-), Aabenraa, skibsbygger, 41.
Persen, Christen (-1656-), Barsmark, 58, 59.
Persen, Jes (-1703-33), Drengsgård i Barsmark, gift med Maren, 70.
Petersen, Hans (-1633-), 50.
Petersen, Jes (-1712-), Stollig, 72.
Petersen, Jesper (-1743-), Stollig, 75.
Petersen, Johannes (Dominus Johanni Petrii, Her Johan), præst i Rise 1563-99, 18, 20, 29.
Petersen, Moritz (-1633-), 50.
Pouel se Madsen, Paul.
Pouelsen, Hans (-1651-), Løjt Kirkeby, 5.
Pouelsen, Per (-1652-61-), gården Elsestræer, Barsmark, 61.
Rantzau, Kay (Keie), til Hanerau og Ornum, amtmand i Aabenraa 1590-97, 37.
Rasmussen, Hans (-1640-), Bolderslev, 55.
Rasmussen, Hans (-1651-), Løjt Kirkeby, 5.
Rasmussen, Per (-1638-40), Stollig, 56.
Riggel (Regell) (1643-), søn af Jørgen Madsen, Fladsten, 59.
Riggelsen, Matz (-1637-), Hønkys, 55, 61.
Rød se Røde.
Røde, Las (-1579-1609-), Brunde, herredsfoged i Rise hd., 34.

Røde, Nis (-1652), Brunde, 61.
Røde, Peder (Rød) (-1673-), Brunde, 67.
Schomaker, Hanns (-1588-), Kolstrup ved Aabenraa, s. 27
Schøtte, Jurgen (Schötter, oftest skrevet Skytte)(-1610-), teglmester i Aabenraa, 40, 42.
Simensen, Jeronimus (Geronemos) (-1665-), Sønderballe, 65.
Slibsgård, Hans (-1590-94-), Aabenraa, 28.
Steffens, Christen (-1589-), Horsby, 23.
Surlunt, Jurgenn (-1597-), Hydevad (Hellevad s., S. Rangstrup hd.), s. 35.
Svenne (Schuen) (1671-), søn af Mads Jørgensen, Fladsten, 66.
Svennesen, Jes (Jep Schwensen, Schuensen) (-1664-1680), Barsø, svoger til Mads Jørgensen, Fladsten, 64, 65, 67, 68, 69.
Thomisen, Jep (-1610-), i Hoptrup, 39.
Throel, Nils (-1610-), Aabenraa, skibsbygger, 41.
Thucksen, Jurgen (-1588-), Rise 14, 15.
Tielsen, Jes (-1628-38-45), Vestre Tielsgård, Løjt Skovby, 57.
Tugelsen, Johan (-1600-), sælger af mursten, Brunholt, 78.
Welhage, hr. se Fabricius, Wilhad.
Villadsen, Jesper (-1639-49), præst i Løjt, 53.
Willandtz, hr. se Knudsen, Villads.

Ordforklaringer.

Der henvises til sidetal i originaltekst.

Forkortelser:

ndt. = nedertysk.

Achttendich: ndt., firs, 6.

Allerhiligen, Sontag in: Alle Helgens dag, 1. november, 31.

Aur: forkortelse for havre, 21, 22, 28.

Bartolomei: Bartholomæus dag, den 24. august, 6.

Baughuedt: boghvede, 43.

Busschaadt: bøsseskud, 43.

Cathedra S. Petri (Catetii Petrii): St. Peders stol, 22. februar, s. 14.

Copel, Coppel: koppel, 6, 9, 10, 27.

Dingeswinde; ndt., tingsvidne, 33.

Dodt: dødt (itt breff .. dodt = brevet gælder ikke længere), 30.

Døttekeners: dytken, 3 skilling lybsk lig med 1/16 rigsdaler, 48.

Elberichensem: latiniseret, fra gården Elbjerg, 2.

Erde: ndt. jord, 6.

Ere: ndt., ære, 1.

Fit: fedt, 3.

Fruensbilde: ndt., kvinder, 1.

Fule: fugle, 3.

Fyrtimer: fyretømmer (?), 8.

Garsten: ndt., byg, 12, 29.

Genese Reise: formentlig rejse til Guinea eller Guiana, 59.

Genetten: ndt., nyde, 30.

Grasing: ndt., græsning, 18.

Greisbrud: trommesyge, 44.

Gulantz Teer: gotlandsk tjære, 44.

Handtschrift (handskrift): dokument, egl. håndskrift, de fleste steder gældsbeviser, s. 32 dog nok købsbrev, 8-12,14-32, 35.

Hermandt: herremand.

Himelfart Christi: Christi Himmelfarts Dag, 2. torsdag før pinse, 35.

Holdt: ndt., skov, 9, 11.

Hoop: hoppe, 7.

Houe (howe, how): ndt., hø, 8, 11, 21.

Houetstol: hovedstol / kapital, 48 etc.

Hora: latin, time, 38.

Hure: ndt., leje, 9.

Jaffn, sønderjysk dialekt, netop, 64.

Jar (Jhar): ndt., år, 7-10, 19 etc.

Jarlich (des Jars, alle Jar): ndt., årlig, hvert år, 11, 16,17.

Kejse: vælge, 63.

Kindelmes: ndt., kyndelmisse, 2. februar, 8, 10.

Kindelmes auent: ndt., aftenen før kyndelmisse, 1. februar, 19.

Kliplev marked se stednavneregister.

Kost: ndt., bryllup, 36, 38, 40.

Kottener: kådnere, husmænd, 5.
 Lubs: ndt., lybsk (forkortelse for lubisch).
 Luck: ndt., løkke, 6, 10, 11, 27 (her fremgår det, at løkke og koppel kan være identiske).
 Lønborig salt: lyneborg salt, 44.
 Manu propria: latin, med egen hånd (jfr s. 63 »med egen hand«), 2.
 S. Margaretadag: St. Margaretas dag, 13. juni.
 Marija Besørgelses dach: Marie Besøgelse, 2. juli, 64.
 Martini (Martens dag): Mortens dag, 11. november, 29, 33, 36.
 Matte: ndt., mølleafgift, 20.
 Matie apost.: apostlen Matthias dag, 24. februar, 14.
 S. Mickels dag: Mikkelsdag, 29. september, 45.
 Misericordia: Misericordia Domini, 2. søndag efter påske, 40.
 Nagelatene: ndt., efterladte, 2.
 Nicolai: Nicolaus dag, 6. december, 10.
 Nød: kvæg.
 Oesen: saften, 3.
 Ouel, øuel: ndt., dårlig, 30, 31.
 Owericheit: ndt., øvrighed, 1.
 Perdt Coppel: ndt., hestekoppel, i Rise skov, 25.
 Pestelentz Krudt: borgskræppe eller nyserod, 44.
 S: Petri: St. Peders dag, 22. februar, 12.
 Philippi Jacobi dag: 1 maj, 58.
 Pibber: peber, 3.
 Queg: levende, 4.
 Ruge se tho ruge 7, 17, 18.
 Rugen, ndt. rug, 7, 23.
 ßtt: latin, forkortelse for solvit - betalt.
 Satt rugen: ndt., sæderug, 17, 23, 30.
 Schip: ndt., skæppe/r, 8, 12 etc.
 Schune: ndt., lade, 6.
 Schøtt breff: skøde, 9.
 Sedhuset: sædehuset, stuehuset, 5.
 Siden: ndt., af silke, 49.
 Söuen: ndt., syv.
 Terik: drikke.
 Thereketel: tjærekedel, 41.
 Thein: ndt., ti, 12.
 Tho ruge, ndt., tilbage, her i form af leje eller rente, 7, 17, 18.
 Triagels: drikke, 44.
 Trium Regum: hellig 3 kongers dag, 6. januar, 9, 19.
 Twischen (tuisken, twisken): ndt., mellem, 6, 10.
 Vorbide: ndt., anmodning.
 Voder: ndt., (vogn)læs, 8, 11.
 Vordracht: ndt., kontrakt, overenskomst, s. 33.
 Vorlauer: ndt., garant (ved lån), 14, 25.
 Wanafftich: bosiddende, 26.
 Wisch (Wischis, Wisk): ndt., eng, 8, 10, 12, 30, 32.
 Wøst: ndt., øde (jfr. øde stavn, 56), 58.
 Ønlich (ønlig): ynkelig, dårlig, 56, 57

Anders Sandemands optegnelsesbog 1740 -1809

Indledning.

Sent i efteråret 1988 blev en lille brun optegnelsesbog afleveret til landsarkivet for Sønderjylland.¹ Optegnelsesbogen var skrevet af Anders Pedersen fra Ørsted i Oksenvad sogn og havde indtil da kun været kendt i afskrift, blandt andet fra H. Lausten Thomsens privatar-kiv.²

Bogen er ca. 11 cm bred, 18 cm høj og knap 1 cm tyk. Den er indbundet i brunligt, slidt papbind og indeholder 112 beskrevne sider. Skriften er gennemgående letlæselig, selvom blækket sine steder er slået igennem til bagsiden. Sproget er velformuleret og uden stærke dialektpræg.

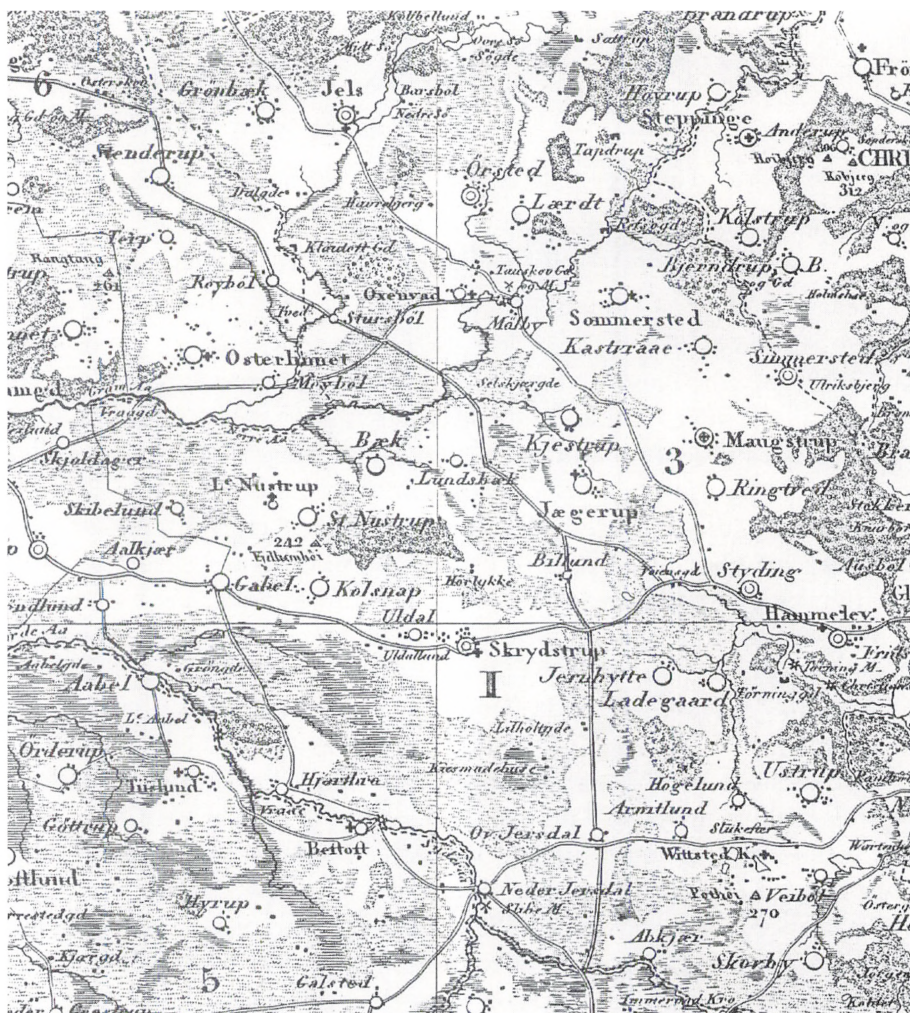
Anders Pedersen begyndte sine optegnelser i 1740, da han var 16 år gammel.

I de første år er oplysningerne sparsomme, det ser ud som om han ved årets slutning har set tilbage og nedskrevet de begivenheder, han har fundet vigtige; men der er eksempler på, at indførslerne er sket flere gange i årets løb, blandt andet i 1748 og i 1754. Efterhånden skriver han mere og mere fyldigt om hvert enkelt år, og angiver præcise datoer for familiebegivenheder, såning, høst, priser på landbrugsprodukter og nyt fra København og det store udland, så han må enten have skrevet løbende eller haft en kalender eller lignende at støtte sig til.

Anders Pedersen fører regnskab med kornavlens størrelse og priser på korn og fra 1782 opregnes også smørproduktionen og de priser, han fik hjem ved salg. At han også havde forstand på at føre et rigtigt regnskab kommer til udtryk på side 86 hvor han nævner, at han havde »holt regning bade med indtægt og udgift« for ejeren af gården Tågerup.³

Fra 1790 fik Anders aftægt ved sønnen Matz Andersen, som havde overtaget fæstegården i Ørsted; men han fortsatte sine optegnelser om livet på gården.

Der sker imidlertid nogle brud omkring 1790. Mellem siderne 74

Udsnit af Det Kgl. Videnskabernes Selskabs kort 1836 over »Sønderjylland eller Hertugdømmet Slesvig«. Egnen omkring Vojens. Landsbyen Ørsted er placeret i øverste trediedel af kortet.

og 75 samt 76 og 77 mangler der nogle sider i bogen, og der ses heller ingen optegnelser for året 1791.

I 1792 har optegnelserne en anden karakter, nemlig en flere sider lang skildring af en stor militærmanøvre, der fandt sted i Oksenvad i 3 sommer-uger, og en beretning om ulve. Han foretager også her en slags status over tidligere års optegnelser med særlig vægt på kvægpestens forløb (s. 77-81).

Anders Pedersen fortsætter med at skrive, efter at han havde giftet

sig igen og var flyttet til en anden ejendom på Vojens Mark i Jegerup sogn.⁴ Ved at sammenligne høstudbytterne fra før og efter 1797 kan man se, at den nye ejendoms størrelse har været omtrent en fjerdedel af ejendommen i Ørsted. Anders Pedersen skriver selv videre til og med 1803, men skriften bærer nu tydeligt præg af hans høje alder og er til tider vanskelig at tyde. Bag i bogen har han i årene 1780-1787 indført forskellige oplysninger om mål, bl.a. plovtallet i Gram herred, samt en opskrift på farve (s.111-112). Umiddelbart før (efter en udskåren side, mellem side 108 og 109) har han noteret sine aftægtsindtægter fra 1790 - 1804. Indførslerne her vedrørende aftægten 1806 og 1807 er med en anden hånd [B]. På side 99 og fra side 101 til 108, dvs. fra 1804-1809, er det denne anden, der fører pennen. Den anden skriver [B] kan være Anders Pedersens anden kone, hans datter eller for den sags skyld hans svigersøn, der også bor i Jegerup. Et notat ved denne person på side 106 om en ny skoleordning for Jegerup fra 1808 er fortsat længere tilbage i bogen på en side, der havde stået tom (s. 82).

Anders Pedersen og hans slægt

Anders Pedersen, optegnelsesbogens forfatter, blev født i Ørsted i 1724 og døbt i Oksenvad kirke den 6. søndag efter trinitatis, det var den 23. juli. I kirkebogen står der:

»VI søndag efter trinitatis blev Peder Paulsens søn af Ørsted døbt og kaldet Anders.«⁵ Hans gudfar var Niels Iwersen Degn og de to faddere Peder Lauritzen og Ing(e) Hansdatter, begge fra Oksenvad. Samme år ofrede hans far Peder Paulsen 4 skilling til kirkesølv til Oksenvad kirke.⁶

Vi ved ikke meget om Anders Pedersens første år. Han var det yngste barn i en søskendeflok på fire og voksede op på sin fars fæstegård i Ørsted. Der er ikke bevaret konfirmationsregistre for Oksenvad sogn i denne periode; men han fortæller selv, at han i 1740 netop havde været til overhøring hos Hr. Tyge Lorenzen, der var blevet præsteviet i Oksenvad.⁷

Hans far, Peder Paulsen, var som ung mand kommet til Oksenvad fra landsbyen Sterup i Angel. Den 17. maj 1712 trolovede han sig med en lokal pige, Maren Nielsdatter, en datter af fæstebonden Niels Andersen fra Ørsted, og de unge giftede sig i Oksenvad kirke den 28. juni samme år.⁸ Peder Paulsen kan være kommet til Ørsted som tjenestekarl; i hvert tilfælde blev han i 1726-27 indfæstet på en halv konge-

lig fæstegård, som hans svigerfar, Niels Andersen tidligere havde haft i fæste.⁹

Peder Paulsen var en oplyst mand, han var i mange år præstens medhjælper og betegnedes som en kristelig og gudfrygtig mand.¹⁰ Hans børn blev sikkert sendt i den lokale skole, hvor de lærte at læse og skrive.¹¹ At Anders Pedersen mestrede begge dele, ser man af den lille brune bog, som han som 16-årig indleder med: »Fortegnelse på det mærkverdige som aarl: tildrager sig«. ¹²

Som andre bondesønner måtte Anders også »springe soldat« og han fortæller, at han den 22. november 1747 blev udtaget til landsoldat, så han har sikkert også været med til eksercits ved kirken om søndagen, sådan som det var skik og brug. I de næste par år deltog han i mønstringer både hjemme og udensogns, i Starup, ved Toldsted i Hjordkær sogn og i den store kompagni-mønstring i Toftlund i 1749. Den 17. oktober 1750 slap han for militærtjenesten efter at have været udskudsmand i 3 år.¹³

Året før havde han den 15. oktober 1749 trolovet sig med Maren Nielsdatter, en datter af Niels Madsen og Kiersten Hansdatter fra Ørsted. Det unge par blev viet den 18. juni 1750 i Oksenvad kirke¹⁴ og de levede sammen i ægteskab i 37 år og fik 8 børn, hvoraf de 2 sønner var dødfødte og to andre, Niels og Maren, døde som småbørn. De fire levende var: Peder, Christine, Mads og Kiersten. I 1786 havde de den sorg at miste deres yngste datter Kiersten. Anders Pedersen fortæller: »Den 27. febr: om eftermiddagen kl. 3 1/2, døde vores høytelskede datter Kiersten da hun var 19 aar og 5 maaneder. Hun var med hendes dyd og guds frygt som et lyses i verden, var os alletider en lydig og behagelig datter, hendes skilsmise alt saa til hierte sorg.«¹⁵

Året efter blev Anders Pedersen enkemand. Hans kone Maren Nielsdatter døde efter 9 dages sygdom den 20. juni og blev begravet på Oksenvad kirkegård den 24. juni 1787. Ved begravelsesindførslen i Oksenvad kirkebog bliver der redegjort for hendes liv og givet oplysninger om hendes børn, både de døde og de levende. At Anders har været meget berørt af tabet af sin kone fremgår formentlig af et NB., som præsten har skrevet i kirkebogen, her står: »Anders Pedersen og sal: Maren Anderses børn som den bedrøvede fader ikke ordentligen har kundet angive ved antegnelsen, var følgende: Niels, en dødfødt søn. En søn som straks efter fødslen døde, Maren og Kiersten som alle er døde i ungdommen; ved de levende er alting rigtigt anført.«¹⁶ Heller ikke sønnen Peder fik Anders Pedersen lov til at beholde; han døde den 18. februar 1793 efter kun at have været gift i 15 uger.¹⁷

Udsnit af kort over øvelsesområdet ved den store mønstring i 1792 i Oxenvad sogn. Anders Pedersens gård ligger på højdedraget mellem Ørsted og Leerd. Rigsarkivet. IV. Manøvrer – pk. 4a 2. »Krigshistorisk Kort. Danmark. Dagbog over de i Juni 1792 i Holsten forsamlede Troppeskorps«. Håndtegnning.

Ti år efter sin første kones død giftede Anders Pedersen sig igen den 14. juli 1797 i Jegerup kirke. Bruden var Karen Pedersdatter, der stammede fra Oksenvad sogn, men som nu boede på en parcel på Vojensmark. Anders Pedersen ofrede i anledning af brylluppet 2 rigsdaler og 8 skilling til præst og degn.

Anders var 73 år gammel, da han giftede sig anden gang. Han havde i en årrække været på aftægt hos sønnen Matz, og man synes at kunne fornemme, at forholdet mellem de to ikke har været det bedste. Blandt andet skriver Matz Andersen i 1797: »Den 14. Juuly havde min Fader Bryllup med Karen Spieses. De havde hver to personer med sig og siden hverken vi eller nogen anden Buden forreeningen skede i Jægerup kirke af Magstrup Præst.«¹⁸ De nygifte blev da også boende i Jegerup, hvor Anders Pedersen døde den 25. september 1809 og blev begravet på Jegerup kirkegård den 29. september, 85 år og 15 uger gammel.¹⁹

I sit lange liv havde Anders Pedersen haft mange tillidshverv. Allerede 26 år gammel var han blevet skattelægger²⁰ og lægdsmand.²¹ Senere blev han sandemand²² og tolvmand.²³

Anders Pedersen var en velorienteret og vidtspændende person med et bredt udblik. Han fremtræder som en god iagttager og fortæller i sine optegnelser, og gennem dem kan man følge hverdagslivet på fæstegården i Ørsted og få hans kommentarer til begivenheder, der rækker ud over landsbyens snævre grænser.

I 1743 fortæller han tidstypisk om et himmelsyn: »En usædvanlig stjerne paa himmelen hver aften eftter solens nedgang, samme stjerne havde en lang over os udstragt strale og glantz«²⁴ og da han 2 år efter beretter om kvægpesten, der i 1745 ramte landsbyen, var han ikke i tvivl om, at himmelsynet havde været et varsel derom. Kvægpesten, der fra midten af 1700-tallet hærgede hele landet i 3 epidemier, præger hans optegnelser i de næste mange år. I 1745 skriver han, at inden pesten ramte landsbyen, var der over 300 stykker hornkvæg i byen: »hvor af ikkun 15 stk: blev levende, neml: 6 køer og 9 ungræ, ud af disse var 4re som ikke blev syge, de 11 gik sygdommen igiennem. Det var alt levende fæe i Ørsted bye.«²⁵

Den preussiske Syvårskrig fra 1756-63 og dens følger for befolkningen i form af leverancer til hæren og krigskørsel langt ned i Sydslesvig optager ham, da han selv blev involveret. I 1762 skriver han, at amtet skulle levere 50 senge, som skulle føres til Segeberg: »den 3. julii kom ordre, at vi samme dag skulde af sognet udgiøre 4re bespændte vogne og møde i Hadersleff, og hver vogn med 16ten

En gård i Ørsted 1901. Foto: Hesselbergs Samling. Haderslev Museum.

dages fourage, og kiørsvenden med 3 ugers underholdning.«²⁶

Rygter fra hoffet i København nåede imidlertid også til Ørsted og fik plads i Anders Pedersens bog. Dronningen og Struensee var begge blevet arresteret i 1772, og : »den 28 april, blev 2de græver Struensee og Brand henrettet, derres haand og hovit dem afhugget, og hver i 4re parter deelt og paa steiler lagd.«²⁷ Som en af de sidste begivenheder bliver Slaget på Reden kommenteret: »Den 2 april, som var skært(orsdag) holtis et blodig søe slag i mellem vores, og den engelske flaade. Paa vor side blev over 2000de døde og saarede, og paa den engelske side mange fleere!«²⁸

Den nye ejer på gården i Ørsted blev Matz Andersen, der blev født den 6. april og døbt den 4. juli 1760 i Oksenvad kirke,²⁹ og det var ham, der blev faderens eftermand og ikke, som det ellers var skik og brug, den ældste søn Peder, født 9. august og døbt den 12. august 1753.³⁰ En forklaring herpå er formentlig, at Peder, som det fremgår af de mundtlige overleveringer i slægten, var døvstum. Der er udsagn, der tyder på, at Matz ikke var udset til at blive landmand. Allerede som 12-årig blev han den 30. marts 1772 sendt til søs med Paul Skip-

per fra Haderslev, og med ham foretog han samme aar 7 rejser, og kom først hjem den 9. december, efter at have været udrejst i 36 uger.³¹

I 1779 aftjente Matz Andersen sin værnepligt ved kongens flåde og var i 1781 med på et togt til Vestindien. Han synes at have været en velbegavet ung mand, som i 1782 tog eksamen som styrmand og gjorde mange rejser rundt om i Europa - til Holland, Frankrig, England og Spanien.

Selvom der synes at have været et anstrengt forhold mellem far og søn, fulgte Anders Pedersen nøje sønnens færden rundt i verden, og drengen har da også været hjemme på gården mellem sine rejser. Den 16. juni 1786 vendte Matz hjem til Ørsted efter et forlis ved Cadiz i Spanien,³² og den 8. august 1789 giftede han sig med sin kæreste, gårdmandsdatteren Anna Maria Lauritzdatter.³³

Nu begyndte Matz Andersen i 1786 at føre sin egen optegnelsesbog, som desværre kun kendes i uddrag fra en bearbejdet udgave ved Mads Tonnesen Sterup, Birkerød i manuskriptet »Kerne og Avner.« Han indledte sin bog med følgende ord: »Fortegnelse paa de trolovelser og bryllupper (barselhuse og begravelser) vi af vores huus har været til siden jeg kom fra skibs i 1786.«³⁵

Mens Anders Pedersen fortæller bredt om alt, hvad der rører sig i sognet, holder Matz sig til mere personalhistoriske optegnelser og lægger vægt på, hvad familien har givet som gaver og ofret ved de forskellige begivenheder, de har deltaget i.

Matz førte sine optegnelser indtil sin død i 1828, hvorefter hans søn og eftermand på gården, Lauritz Sterup, fortsatte dem til 1834, da han afgik ved døden. Det fortælles, at Lauritz Sterups, enke, Kiersten Pedersdatter, gjorde tilløb til at fortsætte, men at hendes notater var så knappe, at de ikke har kunnet bidrage med ydeligere oplysninger om slægten.³⁶

Matz Andersen døde den 4. juni og blev begravet den 9. juni 1828 i Oksenvad. Dødstilførslen i Oksenvad kirkebog lyder således: »Mads Andersen, gammel sognefoged i Ørsted, født den 6. april 1760 i Oksenvad som søn af gaardmand og sandemand Anders Pedersen og Maren Nielsdatter. Gift 1789 med efterlevende enke Anne Marie Bonde. Deres efterlevende børn: Marie Kjestine, Kjesten, Lauritz, nu sognefoged og M Sterup alle gifte. Han blev 68 år og 8 uger gammel.«³⁷

Familie-navnet *Sterup* ses altså først ved Matz Andersen børn. Dette passer godt med, at det ved en kgl. forordning af 8. november 1771 blev påbudt, at der skulle føres faste familienavne for de dele af Søn-

derjylland, som hørte under bispen i Slesvig, og Oksenvad sogn hørte til blandt disse sogne. Det var ofte man tog familienavn efter det sted man boede eller kom fra, og da Anders Pedersen i begyndelsen af 1700-tallet var kommet fra landsbyen Sterup i Angel, blev landsbynavnet det slægtsnavn, der fortsatte helt op i vor tid.

Sognet og gården

Oksenvad sogn hørte i 1700-tallet hjemme i Gram herred i Haderslev Østeramt, og landsbyen Ørsted ligger nordligst i sognet i et smukt, bakket morænelandskab.

I slutningen af 1700-tallet var der ca. 500 indbyggere i sognet, og flertallet af dem var bønder. Der synes ikke at være sket nogen større forøgelse af befolkningen før hen mod midten af 1800-tallet. Folketællingen fra 1803, som er den første, der er bevaret, opgiver 511 personer fordelt på 151 husstande. Folketællingen fra 1845 viser, at der nu er 700 indbyggere i Oksenvad sogn, fordelt på 142 husstande, og 1845-tællingen giver dette billede af sognet: Størstedelen af befolkningen var beskæftiget ved landbruget, idet 73 personer er opført som landbrugere med husholdninger på 238 kvinder og børn samt 55 tjenestefolk. En voksende gruppe i forhold til de tidligere tællinger er daglejerne, i reglen husmænd med kun lidt eller ingen jord. De tæller 29 familieoverhoveder med 91 kvinder og børn, og her er ingen tjenestefolk opført. Håndværkerne er talt til 19 personer fordelt på alle nødvendige håndværk i et landbosamfund. Fire smede, to snedkere, en bødker, hjulmager, møller og murer, men også en farver, væver, knipler, skomager og urmager tegner håndværkerbefolkningen. Der var to gæstgivere og 22 rentiers, og så var der 30 personer, der blev understøttet af fattigkassen. Det lærde element i sognet, præsten, læreren og degnen tæller 3 familieoverhoveder, 21 kvinder og børn samt 6 tjenestefolk.³⁸

I kirkelig henseende hørte Oksenvad sogn til Haderslev provsti, og selvom kirke- og skolesproget i den nordligste del af Sønderjylland var dansk, var man i Ørsted klar over nødvendigheden af at lære det tyske sprog. Således klagede indbyggerne i landsbyen Ørsted i 1762 over deres beskikkede skoleholder, nørrejyden Poul Pedersens manglende tyskkundskaber: »saa merckes det end nu, at han hverken kand tale eller forstaae, mindre lære ungdommen det samme, hvilket dog saare hart er fornøden for vore børn her i Holsteen.«³⁹

Omkring 1710 havde kronen 48 gårde i Oksenvad sogn, dertil kom

10 toftogodser, det vil sige gårde, der rangerer mellem de egentlige gårde og de mindre landbolssteder, kådnersteder eller husmandsbrug. Desuden var der 23 landbolssteder, fordelt på landsbyerne Oksenvad, der var kirkebyen, Mølby, Stursbøl og Ørsted. Ørsted ligger i det område, hvor den bedste jord er, og det er her, man finder de fleste gårde og landbolssteder. Det var også her, de »rige« bønder boede, og endnu i dag siges der at være forskel på »de Ørsted bønder« og »de andre«. ⁴⁰

Det var på sådan en halv kongelig fæstegård Anders Pedersen levede det meste af sit liv. Gården ligger der endnu, på samme sted som i 1700-tallet, på et lille højdedrag i den søndre ende af landsbyen på vejen til Lert.

Peder Paulsen blev, som tidligere nævnt, indfæstet på gården i 1726-27, og han drev i hvertfald ejendommen indtil 1748, hvor man i contributionsregistret kan se, at han betalte 24 1/2 skilling i afgift for en halv gård. Tre år senere i 1751 er det hans søn Anders Pedersen, der nævnes som betaler af den samme sum. ⁴¹

Peder Paulsen døde i 1754 og blev begravet på Oksenvad kirkegård den 20. maj, 75 år gammel. Han må have været på aftægt hos sønnen i nogle år, men Anders Pedersen nævner hverken faderens død eller sin egen overtagelse af gården i sine optegnelser. Det har heller ikke været muligt at finde denne overdragelse i retsbetjentarkivet for Gram herred for den periode. Den første oplysning om ejendommen i skyld- og panteprotokollen er fra 1772: »Debitor Anders Pedersen, besidder af 1/2 kongel: feste gaard i Øhrsted olim Peer Paulsen.« ⁴² I 1764 omtaler Anders i sine optegnelser : »Vor moders aftægtsrug«, ⁴³ og ved hendes død i Oksenvad i 1771 står der i kirkebogen, at hun var aftægtskone hos sønnen Anders i Ørsted.

Anders Pedersen giver i 1766 en specification på kornet til husholdningen på gården. Ifølge den rummede husholdet ialt syv personer, nemlig tre gamle, velsagtens Anders selv, hans kone Maren og hans mor, desuden var der fire børn. Tilsammen brugte de 12 td. rug, 3 td. malt, byg til mel 1 td., boghvede 7 td. og havre 1 td. Til et gammelt menneskes føde i et år regnede han årligt 2 td. rug, 1/2 td. malt, 1 td. boghvede, 2 skæpper byg til mel, 2 skæpper havre til kålgryn, og dertil kom så smør, flæsk og kød m.v., som ikke er nærmere opgivet. Samme år betalte han skat for 6 personer, 4 skilling pr måned, ialt 1 rigsdaler om året for alle over 12 år. ⁴⁴

Den 3. september 1790 overlod Anders Pedersen gården i Ørsted til sin yngste søn Matz ifølge en overladelles-, arve- og fæstekontrakt.

Altartavlen i Oksenvad kirke er fra 1638. Med mellemrum trængte den i de følgende århundreder til istandsættelse. Sidst i 1700-tallet påtog Anders Pedersen sig at dække udgifterne, som det fremgår af en optegnelse fra 1789: »Anders Pedersen, Sandemand i Oehrsted har bekostet Alterets Maling Religionen til Ære og Kirken til Prydelse.« I sine egne optegnelser nævner Pedersen ikke sagen.

Foto: C. C. Biehl, Gråsten. Historiske Samlinger for Sønderjylland.

Heri overlader han: »det hidetil beboede og i besiddelse værende halve kgl: fæstegaard udi Ørsted med alle dertil udi bye, skov, heed, agger og eng liggende og henhørende rett og rettigheder og samtlige derpaa staaende huusbygninger, saaledes den derpaa værende overladeren ellers tilhørende faste boehave og besætning af levende og død gods inde og ude.«⁴⁵ Anders Pedersen skulle til sig selv blandt andet have sin egen seng, et chatol, en halv fyrrekiste, et hængeskab, sølvspiseskeer, et bord og 2 læderstole, ligesom han medtog visse bøger.⁴⁶

I contributionsregisteret kan man se, at det i 1794 var Matz Andersen, der betalte 24 1/2 skilling i afgift på ejendommen, men med udgangen af marts 1795 blev dette beløb nedsat til 8 skilling og 6 penning, samtidig med at Matz blev udnævnt til sognefoged i byen.⁴⁷

Anders Pedersen skriver om mindre tiltag i udskiftningen af jorde-

ne. I 1765 skiftede han en ager med Jens Iwersen, og i 1768 blev bymarken delt. I 1797 kom den store udskiftning af jordene i Oksenvad sogn, og som nr. 42 ses da Matz Andersen som besidder af 0,1775582 plov, svarende til ca. 1/6 plov. Først i udskiftningsakten er ejendommens jordtilliggender opgjort med kvantitet og bonitet, og af akten kan man se navnene på de forskellige agre, enge og heder, der hørte til gården. Desværre findes der ikke noget udskiftningskort fra Ørsted, men det er muligt at stedfæste nogle af navnene på et målebordsblad fra 1880.⁴⁸ Det samlede område er sat til 23 tønder, 3 skæpper og 6 sekstendedele, boniteten til 8 tønder, 7 skæpper og 1 1/2 sekstendedel.⁴⁹

Efter Matz Andersens død i 1828 overgik gården til sønnen Lauritz Madsen Sterup, og nu betegnes den som en ejendomsgård. I kontrakten hedder det i paragraf 1, at: »forbemeldte Matz Andersen sælger og afstaar hermed for sig og sine arvinger, sin i Ørsted beliggende halve ejendomsgaard til ovennævnte Lauritz Madsen Sterup saaledes at bemeldte gaard med alle derpaa staaende huusbygninger og alt hvad derudi jord-mur og nagelfast forefindes fra næste martinii /:1828:/«⁵⁰ Kontrakten blev oprettet 1. juni 1828, men inden den blev ekspederet den 2. marts 1829, var Matz Andersen død, så kontrakten blev underskrevet af hans enke og børn med deres egenhændige underskrift.

Lauritz Madsen Sterup kom ikke til at sidde længe på gården. Han døde 2. oktober 1834 og blev begravet 8. oktober på Oksenvad kirkegård kun 36 år gammel. Han havde siden 1826 været gift med Kirsten Pedersdatter og havde ligesom sin far fungeret som sognefoged i Ørsted. Efter hans død søgte enken sammen med en bestyrer at drive gården videre; men da det ikke lykkedes, blev den bortforpagtet i 10 år indtil sønnen Mads fyldte 18 år og således kunne overtage driften.

I 1838, den 8. september blev den halve ejendomsgård i Ørsted med stenbro, frugthave, hø og halm takseret til 976 rigsdaler, og Mads Sterup afhændede den i 1853 for 3000 gamle daler og købte istedet en ejendom i Føvling sogn. Efter at have været i slægtens besiddelse i mere end 125 år fik gården i Ørsted nu nye ejere.

Den nye ejer blev sognefogeden Peter From i Ørsted.⁵¹ Vi finder gården omtalt i 1925, hvor den lå på artikel nr. 5 i Ørsted ejerlav med et tilligende på 80,73 hektar. Dens daværende ejer, der var enke efter Matthias From havde i 1895 sammen med sin afdøde mand overtaget gården efter dennes fader Peter Matthiesen From. På det tidspunkt havde gården navnet »Sønderbygaard«, men idag har From familien

sat sit præg på ejendommen, der har skiftet navn til »Fromsminde«. ⁵² Ejendommen er nu som tidligere en firlænget gård. Der er stadig to porte i den ældste længe og i muren ud mod den nuværende have ses kampestenmur, og gårdspladsen er belagt med toppede brosten. Den nuværende ejer Matthias Møller fortæller, at der i den sydlige ende af stuehuset har været aftægtsbolig, og at der ved den nuværende indkørsel til gården har stået et bagehus. Man skal nok kunne finde rester i gården fra optegnelsesbogens tid.

Bemærkninger til udgaven

De generelle principper for udgivelsen er angivet i den fælles indledning. Brugen af store og små bogstaver er tillempet moderne dansk, og ieg er erstattet af jeg. Da det er vanskeligt at skelne k fra ck, er der i tvivlstilfælde valgt den mest sandsynlige form. Tegnene for pund og lispund er skrevet helt ud, ligesom følgende forkortelser er anvendt:

Tønde/r: Td/r.

Skæppe: Skp.

Kiere: K.

Trave: Tr.

Rigsdaler: Rdl.

Mark: Mk.

Skilling: Sk.

Noter.

LaAa = landsarkivet for Sønderjylland, Aabenraa.

1. LaAa. priv.ark. acc. 1370. Afleveret af Kaja Lange Møller. Herefter forkortet: LaAa. A. Pedersen.
Jvfr. Karen Schousboe: Bondedagbøger – kilder til dagliglivets historie. Introduktion og registrant. Brede 1980, s. 126.
2. LaAa. H. Lausten Thomsens privatarkiv. Kløfter og Dokumenter, bd. 1, s. 47-75. Bogen var allerede kendt af Reinhold Mejborg og benyttet af ham i hans Nordiske Bøndergaarde i det XVI, XVII og XVIII Aarhundrede. Bd. 1, Slesvig, Kbh. 1892, s. 176ff. Uddrag af bogen findes hos P. O. Pedersen: Anders Sandemands optegnelser 1747. Sønderjydsk Maanedsskrift 1947, s. 31. H. Lausten Thomsen: Årsoptegnelser af Anders Sandemand (Petersen) i Ørsted. Sønderjydsk Maanedsskrift 1948, s. 220.
3. LaAa. A. Pedersen s. 86.

4. LaAa. A. Pedersen s. 89.
5. LaAa. Oksenvad kirkebog Aa 2, s. 70.
6. Ibid s. 169.
7. LaAa. A. Pedersen, s. 1.
8. LaAa. Oksenvad kirkebog Aa 2, s. 12.
9. Rigsarkivet Gram herreds brøde- og fæsteregister 1726-27, bilag nr. 44.
10. LaAa. Oksenvad kirkebog Aa 2, s. 189 ved P. Paulsens død 1754.
11. Om skolegang i 1700-tallet i Sønderjylland og den udbredte læse- og skrivekunst se: G. Japsen: Det dansksprogede Skolevæsen i Sønderjylland indtil 1814, Tønder 1968. s. 165ff.
12. LaAa. A. Pedersens optegnelser s. 1.
13. Udskudsmand er en udskreven soldat i landmilitzen.
14. LaAa. Oksenvad kirkebog Aa 2, s. 20.
15. LaAa. A. Pedersen s. 65.
16. LaAa. Oksenvad kirkebog Ab 1, s. 380.
17. Ibid. s. 407.
18. LaAa. privatarkiv nr. 1370. Sterup-slægten fra Oksenvad, Føvling og Malt sogne (kopi af manuskript af familiekronike »Kerne og Avner« v. Mads Tonnesen Sterup, Birkerød.) I det flg. forkortet: Matz Andersen, s. 219.
19. LaAa. Jegerup kirkebog Af 1. s. 353.
20. En skattelægger fordelte sammen med sognefogeden afgifterne på sognet.
21. Lægdsmand er en beskikket bestyrer af udskrivningskredsen samt ansvarlig for lægdets skatteligning og -betaling.
22. Sandemand er en gårdmand, udnævnt af kongen på livstid til på herredstinget at deltage i bedømmelsen af grovere forbrydelsessager. I hvert herred var der 8 sådanne sandemænd.
23. Tolvmænd eller sognemænd blev valgt af gårdmændene i hvert sogn for en 3-6 årig periode. De var menighedens repræsentanter og sognets lokale styrelse. De forestod sammen med præsten og kirkejuraterne kirke, skole og fattigvæsenet.
24. LaAa. A. Pedersen s. 2.
25. Ibid. s. 4. Nærmere om skildringen af kvægpesten i optegnelserne. Inger Biehl Hansen: Kvægpesten i 1700-tallet – set fra Ørsted i Oksenvad sogn. Sønderjyske Årbøger, 1990, s. 37-56.
26. Ibid. s. 22.
27. Ibid. s. 40-41.
28. Ibid. s. 96.

29. LaAa. Oksenvad kirkebog Aa 2, s. 100.
30. Ibid. s. 100.
31. LaAa. A. Pedersen s. 40.
32. LaAa. A. Pedersen s. 68.
33. LaAa. Oksenvad kirkebog Ab 1, s. 225.
34. Jvfr. note 18.
35. LaAa. Matz Andersen, s. 217.
36. Ibid. s. 217-18.
37. LaAa. Oksenvad kirkebog Ab 3, s. 197.
38. LaAa. Folketællinger 1803, 1840 og 1845 fra Oksenvad sogn.
39. G. Japsen. Det Dansksprogede Skolevæsen i Sønderjylland indtil 1814, s. 79.
40. J. P. Trap: Hertugdømmet Slesvig, Kbh. 1864. Oksenvad sogn samt P. Rhode: Samlinger til Haderslev Amts Beskrivelse Kbh. 1775, s. 433-9.
41. LaAa. Haderslev Østre Amtsstue. Contributionsregister 1734-1828.
42. LaAa. Retsbetjentarkivet. Gram herreds skyld- og panteprotokol nr. 403, pag. 1727f.
43. LaAa. A. Pedersen s. 28.
44. Ibid. s. 32.
45. LaAa. Retsbetjentarkivet. Gram herreds bibog nr. 416, pag. 1750ff.
46. Ibid.
47. LaAa. Haderslev Østre Amtsstue. Contributionsregister 1734-1828.
48. LaAa. Tyske målebordblade 1880, Jels, kort nr. 23.
49. LaAa. Udskiftningsakter af forskellig proveniens. Oksenvad.
50. LaAa. Retsbetjentarkivet. Gram herreds bibog nr. 424, p. 481ff.
51. LaAa. Retsbetjentarkivet. Gram herreds skyld- og panteprotokol nr. 405, p. 4139.
52. Sønderjyske Gårde. Udg. af Landbrugskandidat J. Jespersen. Horsens 1925, s. 167f.

Tekst

På bindets inderside : A. Pedersen i Ørsthed
A. Pedersen fra Ørsted 1740
Anders Pedersen i Ørsted

[[A]]

/1/

1740.

Anders Pedersen i Ørsted,

fortegnelse paa det merkverdige som aarl. tildrager sig.

I dette aar kom jeg til overhøring, efter at Hr. Thyge Lorentzen i forrige aar var præsteviet.

Det var i samme aar en meget haard vinter og foraar, ved vinter tid galt en skippe rug 11 a 12 sk. Men som foraaet blev saa hart, gik 1 skp. paa 1 mk. og hen i sommeren paa $\frac{1}{2}$ mk.

I dette aar blev af kongens tilladelse indført til Hadersleff 600 tdr. magatzin-rug, hvor af en hver efter nødtørft fik at lone til paa andet aar, da det blev betalt med 1 skp. abod paa tønden og 1 mk. til fragt.

/2/

Samme sommer bortfrøes vores baaget, at vi eftter 3de tdr. sæd, ikkun aulede 3de tdr.

1741.

Da galt 1 skp. rug om vinteren 1 mk. Samme sommer bortfrøes vores baaget, at vi ikkun af ald vor sæd fik 2 tdr.

1742.

Da galt 1 skp. rug om vinteren og i foraaet 12 sk. Men om Michails tid ikkun 8 a 9 sk. Samme aar henfrøes vores baaget, at vi ikkun aulede 1 td.

1743.

I dette aar kornet i prisen liege som i forrige aar.

I dette efter aar, lod sig se en usædvanlig stjerne paa himmelen hver aften eftter solens nedgang, samme stjerne havde en lang over os udstragt strale og glantz, og nedgik i vester 2 eller 3 timer paa aftenen og i

/3/

det 1744de aar samme vinter liegeledes, og var et tegn for den et aar der efter paafølgende svare fæe sygdom, som begyndte her i landet.

1744.

Da slog alle slags korn vel til, saa at 1 skp. rug blev ved 8 eller 9 sk. I dette aar blev vores vær mølle bygt. Sidst i dette aar, antændtis den grasserende fæe sygdom her i landet.

1745.

Det var et got frugtbar aar med eng og korn, 1 skp. rug galt 9 a 10 sk., 1 skp. byg 8 sk.

I dette aar var alt landet fuld af qvæg eftter som handel og vandel ey fuldstændig kunne bruges, af frygt for fæe sygdommen som daglig nærmede sig til norden, indtil vi havde kornet indaulet, da den begyndtis her i byen, paa hvilken tiid her var over 300 stk. horn fæe her i byen, hvor af

/4/

ikkun 15 stk. blev levende, neml. 6 køer og 9 ungræe, ud af disse var 4re som ikke blev syge, de 11 gik sygdommen igiennem.

Det var alt levende fæe i Øhrsted bye.

Mine forældre hævde paa vores gaard 13 stk. hvor af de 11 døde, og fik det med en sterk giennemgang, hvor eftter det gemenlig døde efter 4 a 5 dage, disse vores 11 bortdøde qvæg blev taxeret for 47 rdl. 16 sk. thi saaledes blev det alt af tilsyns mændene taxeret, og qvæggets tal og verd indberettet for høye øvrighed en gang i hver uge, og da sygdommen havde byen overgaaet, tilkiøbte en deel sig køer igien, de samme døde og saa, hvorfor det blev meget dyre som havde gaaet sygdommen igiennem.

Min fader tilkiøbte sig et aars qvie kalv for 16 mk.

For samme sygdom holdtis strenge vagt, at hverken folk eller fæe matte passere, uden god pas og bevis, at de var fra en sund ort. Men det var alt forgieves, hvor for sligt

/5/

ophævedes, thi der fandtis ingen raad med samme sygdom, eftter ¹/₂ aars tiid tilkiøbte nogle sig køer igien, hvor af nogle blev ved magt og fik ikke sygdommen.

Jeg vil end nu love gud for sin naade, at vi beholdt 1 koe, og 1 stud,

som gik sygdommen igiennem.

1746.

Koster 1 skp. rug 10 a 11 sk., 1 skp. byg 9 sk., 1 skippe baaget 8 sk. Først i aaret var sygdommen i mellem qvæget her og der over alt landet, og særdeeles for i Jydland, hvor den gjorde gandske bardt, en hver mand afdrog selv huden af sit døde qvæg, efter kongel. tilladelse.

I samme aar købtes meget qvæg fra Jydland, nær ved sygdommen for got kiøb, mange tilbragte sig selv sygdommen der med.

D(en) 6 aug. døde kong Christian d(en) 6te da hand havde regieret 16 aar, hvor paa det ved alle kirker ringede 4 timer hver dag i 2de maaneder, da i alt landet d(en) 4 octobr. blev liig prædiken holden over alt.

/6/

1747.

1 skp. rug gielder 10 sk. 1 skp. byg 8 sk., 1 skp. baaget 8 sk.

Fæ sygdommen er end nu mangesteds i landet. En koe som ey har været syg, koster 10 a 11 rdl., men det giemelgaaende var kostbar, vi soldt dette aar vores stud som havde udstaaet sygdommen for 22 rdl. I dette aar gav Gud en velsignet høst, saa at kiendelig saaes Guds riege velsignelse, imidlertiid lykkedes veyrene der ved meget vel, saa at i 2 1/2 uge indaulede vi alt kornet.

Ald vores rugsæd afgjordes nesten inden Michals dag. I dette aar efter gav kongen alle restanter ved alle undersaatte som havde mistet fæ, enten de havde mistet liedet eller meget. Men vi som ingen rest. havd, bekom ikkun saa meget som 4re maanet skatters efttergielse i landgilden.

D(en) 21 nov. blev jeg udtagen til landsoldat.

/7/

1748.

1 skp. rug koster 10 a 11 sk. en skp. byg 9 a 10 sk., baaget 9 sk. og haur 6 sk.

Hvad m(en)skens tilstand angaaer, da er den slet syndig og ond, hvor for guds straf end nu og saa vedvarer, boede i blandt menisker med sygdom, særdeeles sprinkel, hvor af mange bortdøde, men end og saa i blandt qvæget, som end nu af fæ sygdommen bortstyrter mangesteds i landet.

I dette aar gik jeg 18 gange til exercering ved Stepping kirke, og d(en) 23 may til kong mønstring paa Starup heede, da jeg laae i quartiere i Wanding i 6 dage ved Lauritz Jepsen.

Denne sommer var ret ynskelig med timmelig veyre, høbierningen var ikkun temmelig, men af rug fik vi overflødig, vi aulede 34 trau rug, haur, byg og baaget blev smaae for tørheds skyld.

/8/

Samme aar bygtes vor byes skoelehuus som kostede i reede penger 25 rdl. 32 sk. foruden ald kiørsel, haand arbeyd, og tekels som vi af byen concurerede eftter mands part, da et liedet landbol gav liege saa meget som en gaard, vi var 37 naune der om. D(en) 9 octobr. blev det af Hr. Thyge Lorentzen indviet, hvis text toges af Davids 34 psalme 12 vers.

I eftter aaret bleb kornet dyrere saa at 1 skp. rug koster 11 sk., en skp. byg 11 a 12 sk., en skp. haur 7 a 8 sk.

Fæ sygdommen vedvarer end nu mangesteds.

D(en) 2 nov. blev Bruhn indsatt til tingskriver.

1749.

1 skp. rug koster 12 sk.

I dette aar gik jeg til mønstring 1 gang hver maanet til 14 juni, da vi gik til generalsmønstring ved Toldsted, hvor vi var i 8te dage, da jeg fortærede $\frac{1}{2}$ rdl.

Jeg laae i midlertiid i quartier i Aasleff.

/9/

Sprinkel sygdom var her meget svar, saa at den nesten overgik alle i byen, hvor af en 11 a 12 bortdøde bade af gamle og unge.

Fæ sygdommen begyndte atter mellem qvæget her i byen om Michals dags tiider, dog noget langsom, døde nu 10 a 11ve stykker, mens der paa blev gandske stille, da qvæget dog imidlertiid var til-sammen i en hiord.

I dette aar efttergav kongen atter alle restanter for fæ sygdommen skyld.

1750

1 skp. rug koster først i aaret 12 a 13 sk., en skp. byg 10 sk., en sk. baa-get 9 sk. hauer 5 sk.

I denne sommer begyndtis høsten 8 uger før Michels dag, vi aulede

38 tr. rug, der af gav vi 2 til tiende, og 2 fik vore bæster, af de øvrige 34 trau fik vi 34 tønder - 6 skip.

I efteraaret koster 1 skp. rug ikkun 7 sk., 1 skp byg 6 sk., en skp. baaget 4 sk., en skp. haur 3 sk.

D(en) 7 juni var jeg paa compagnies mønstring i 5 dage ved Toftlund, i samme tiid laae jeg

/10/

i qvarteer i Ørrerup ved Ollef Knutzen.

D(en) 17 octobr. blev jeg gandske løsgiven, da jeg i 3de aar havde været udskudsmand.

D(en) 18 juni var min og min hustrues copulat.

I samme aar blev jeg anordnet til skatlegere.

1751.

1 skp. rug koster ikkun 7 sk., en skp. byg 6 sk.

Jeg var i Tønder med 3 tdr. rug, hvor jeg fik 4 mk. for hver tønde, der efter var jeg i Em(mer)lef sogn med 3 tdr. hvor jeg fik 4 mk. 4sk. for td.

Vi aulede 32 tr. rug 21 tr. {{byg}} haur, og 11 tr. byg, og meget baaget, hvor af vi fik 13 tdr. og 6 skp. Af vores haur tæsk vi 7 1/2 tr. Det gav 10 tdr. De 11 tr. byg gav 6 tdr.

I efteraaret blev jeg commiteret til lægsmand, som jeg var i 3de aar.

Fæe sygdommen er end nu mangesteds.

Sprinkel sygdom og blodsott er i blandt folkene paa mange steder.

/11/

1752.

Var et frugtbar aar. 1 skp. rug koster 8 sk., en skp. byg 6 sk., en skp. baaget 5 sk.

I dette aar døde vores gamle præst Hr. Christian Lorentzen.

Qvæget er i samme aar i en let pries.

1753.

Var alting nesten i forrige aars pries.

1754.

I samme aar aulede vi 40 tr. rug, da var korn og qvæg end nu i forrige pries.

1755.

Aulede vi 24 tr. rug, 17 tr. haur, 20 tr. byg.

Da var alding nesten i forrige pries.

I samme aar hørdes intet om fæe sygdommen

1756.

1 skp. rug koster først i aaret 10 a 11 sk. En skp. byg 8 sk. En skp. baget 5 a 6 sk. Men her midt i sommeren koster 1 skp. rug over 1 mk., en skp. baget 12 sk. og var end da trang at faae det samme.

Vi aulede 35 tr. rug, 18 tr. haur, 21 tr. byg, men ikkun lidet baget.

/12/

1757.

1 skp. rug koster nesten alt aaret om 15 sk., en skp. byg 14 sk., en skp. haur 7 a 8 sk., baget 12 sk.

Vi aulede 30 tr. rug, som gav 27 tdr.

Vi aulede 15 tr. haur, og ikkun 7 tr. byg og gandske lidet baget.

Samme sommer var saa meget heed, varm og tør, at heele uger ikke saaes en moel paa himmelen, mens fra solens opgang til dens nedgang var saa sterk en heede at det var nesten utaaleligt.

1758.

Samme aar blev kornet dyre, efftersom i forrige aar for den store tørheds skyld ikkun lidet auledes, som og i nærværende saa vel som forrige aar matte ydes dobbelt magatzin, hvor for 1 skp. rug om sommeren gik paa $1\frac{1}{2}$ rdl., en skp. byg 18 sk., en skp. haur 7 a 8 sk., en skp. baget 18 sk.

Kornet slog vel til i særdelighed med byg og baget, hvor for inden aarets udgang

/13/

kiøbtes 1 skp. byg for 7 a 8 sk., en skp. baget 6 sk. men en skippe rug blev paa 1 mk. i efteraaret.

Vi aulede 28 tr. rug, 20 tr. haur, 18 tr. byg og gandske meget baget.

Men for foraarets tørheds skyld, blev nesten intet høe.

Først i aaret gav vi til krigs styr, saa meget som en ordentl(ig)-maanet skat.

I samme aar hørdes meget om krig, særdeles mellem Preysing og Ungarn. Alt vort lands krigs folk bade af Danmark og Norge, blev

1757.

1te Bøje 15/2. 2de Bøje 14/2. 3de Bøje 13/2. 4de Bøje 12/2. 5de Bøje 11/2. 6de Bøje 10/2. 7de Bøje 9/2. 8de Bøje 8/2. 9de Bøje 7/2. 10de Bøje 6/2. 11de Bøje 5/2. 12de Bøje 4/2. 13de Bøje 3/2. 14de Bøje 2/2. 15de Bøje 1/2.

1758.

1757.

1te Bøje 15/2. 2de Bøje 14/2. 3de Bøje 13/2. 4de Bøje 12/2. 5de Bøje 11/2. 6de Bøje 10/2. 7de Bøje 9/2. 8de Bøje 8/2. 9de Bøje 7/2. 10de Bøje 6/2. 11de Bøje 5/2. 12de Bøje 4/2. 13de Bøje 3/2. 14de Bøje 2/2. 15de Bøje 1/2.

1758.

Siderne 12 og 13 i Anders Pedersens optegnelsesbog. Her fortælles i 1757 og 1758 om vejret og høstudbytte og i 1758 også om krigen mellem Preussen og Ungarn.

allesammen indquarteret her udi Holdsteen, fra Flensburg, og langs synder paa, saa langd som kongens lande gaar, fæstninger belagdes med landfolk. Til krigsfolkets befordring synder paa, gjorde hver gaard her 2de rytter eyter. Alt vort ordinari høe leuerance leverede vi norden Haderslef, som brugtis til natteleye for de reysende rytter heste. Der effter matte vi af sognet levere

/14/

til Rendsburg af hver rdl. skat 6 knib høe som vi betaldte med penger 9 sk. for hvert bundt i efteraaret gav vi af hver plug som blev ikkun 2 rdl. skatt 2 tønder rug og 5 tønder haur, hvilket kongen i landgilden vilde gotgiøre for hvis over 1 tønne rug og 1 tønne haur blev leveret, af hver skatt plug maatte vi samme aar udgive en skickel(ig) dagl(ig) seng til kriegsfolket i Rendsburg hvor vi de samme maatte selv lade henbringe og aflevere. D(en) 10 sept. blev Hr. Kraag, som var Øddis præste søn indsatt at være cappelan her i begge sogne for Hr. Thyge Lorentzens langvarige svagheds skyld som var d(en) 16. trin(itatis)

/15/

søndag, men en 14 dage dereftter døde Hr. Thyge Lor., nemlig d(en) 26. september da hand havde været præst i 19 aar.

1759.

D(en) 3 januarii matte vi udi natura aflevere, hver sin andeel skyldkorn, af rug og haure, saa meget en hver over alt i sin landgilde bog er fra gammel tiid ansatt for, hver amt til sin stad:

Vi gav til magatz. á læget 2 tdr. rug, 5 tdr. haur: d(en) 28. febr. maatte vi af hver rdl. skatt give og selv henbringe 57 bundt høe a bundt 9 pund til Nør Brarup i Schleswiger amt, til den sammesteds indqwarterede rytterie. Hvilken reyse blev giordt i 5 dage, til tæring for mig paa reysen 18 sk. D(en) 4 martz eller 1ste søndag i fasten blev Hr. Mathias Christian Böhme indviet til præst i Oxenvad

/16/

og Jels menigheder.

D(en) 28 marti maatte vi af hver rdl. skatt give og henbringe 27 1/2 lispund straa til Thumbby i Schleswiger amt, til de samesteds ved bønderne ligende rytterie, jeg betalde Niels for vores andeel for 12 1/2 lispund med 3 1/2 skilling for hver lispund at befordre.

D(en) 7 may gav vi af hver rdl. skatt 21 1/2 bundt høe a 9 pund som matte bringes til Rygge i Schleswiger amt i Angel.

D(en) 14 may døde den berømelig og høylærde probst Wäldig i Hadersleff.

Midt i juli betaldte vi for 300 lispund straa her af sognet, som blev over 10 lispund af hver rdl. skatt, da hvert lispund galdt 6 sk. 3 d.

D(en) 17 juli paa en tiirsdag, var det at den store ulykkel. yldebrand var i Hadersleff i en 4 timers tiid

/17/

da ylden først antændtis og opbrændte endeel ladehuse i Slottgaden, og siden gandske Nør gaden, og endel. den største deel af Gammel Hadersleff hid til ting skriver Bhruns, hvor i blant var 8 store kramboder, og allers i alt henved 200 vaaninger,

D(en) 8 aug. begyndtis høsten, men den 20 aug. var alt neeg kornet inde for tørhedens skyld.

Vi havde 28 tr. rug, 15 tr. hauer og 9 tr. byg, og gandske liedet baget.

Denne sommer var saa saare tør, at der auledes ikkun lidet høe, og en lieden deel byg kom saa vit at samme kunde opneeges ved høsten, men blev ligesom baget opsatte i styger, og indault som rivning.

D(en) 26 octobr. havde Hr. Böhme bryllup med sal. Hr. Thyges enke.

/18/

I effteraaret koster 1 skp. rug 9 sk., en skp. byg 9 sk.,

en skp. haure 6 a 7 sk., en skp. baget 12 sk. Af bem(eldte) aars rug fik vi 21 tdr. byg 5 tdr., baget 6 tdr.

1760.

D(en) 14 jan leverede hver sin andeel skyld korn i natua bade rug og haur til Hadersleff.

D(en) 19 april gav vi af hvert magatzin læg eller 2 rdl. skatt 2 tdr. rug, og 5 tdr. haur til magatzin, da kongen vil gotgiøre der af hvad mere end en td. rug og 1 td. hauer er leveret, liesesom i forige aar.

D(en) 6 may leveredes her af sognet 32 læs 130 lispund høe a bundt 12 pund paa syedøst siede ved Flensburg paa den slette mark, hvor bønderne af Angel antog og befordrede det til alle compagnier, som over ald Angel var indqvarteret. Af vor $\frac{1}{2}$ gaard gav vi 28 $\frac{1}{2}$ rdl.

Om Michals dag galt 1 skp. rug 9 a 10 sk., 1 skp. byg 8 a 9 sk., en skp. haure eller baget koster 5 sk.

/19/

Vi aulede 36 tr. rug. 13 traue haure, 12 traue byg.

Dette aars høst var saare vaad saa at det regnede heele uger tillige, hver dag, hvor over indaulingen var meget vanskl., som og meget møie effteraaret da det regnede nesten hver dag fra 8te dage for Michailsdag og til aarets udgang, hvor over at rug-sæden paa mange stæder, heldst paa de nedrige marker ike engang halvdelen blef for saadet. Af samme aars rug blev tesken 31 traue som gav 24 tdr. 4 skip., de 12 traue byg gav 6 tønder, boget fik vi 15 tønder.

1761.

Koster 1 skippe rug 10 sk. en skippe byg 10 sk., en skippe boget 6 sk. og en skippe haur 6 a 7 sk.

D(en) 13 april leverede vi ligesom udi forige aar 2 tønnder rug og 5 tønnder haur af hver 2 rdl. skatt til magatzin korn.

D(en) 16 april blev af Oxenwad sogn leveret høe ved Flensburg 31 læs 398 pund a rat. 9 pund hvor af vi af vor halve gaard gav 37 ration.

Af anførde aars auling fik vi 29 traug rug som gav 25 tønnder 6 skip, og 18 traug byg som gav 7 tønnder, og 24 traug haur og en god boget auling af - 15 tønnder 2 skip, soldt korn for 15 rdl. 12 sk.

/20/

I dette aar var bæsterne saa dyre, som icke noget levende m(en)ske. kand mindes, thi et temmeligt bæst her paa vore egne koster 100 mk. og et skickl. ung bonde best en 40 rdl.

Krigen er end nu vedvarende i Tydskland i særdelighed mellem de keyserlige og imod Preusen foruden at den største part af Europa er i oprør, da dog Gud ske lov dise lande under kong Friderich d(en) 5te er i roelighed, end dog at kongen til landets beskermelse haver over 30ve regementer krigs folk her i Holdsteen beligende, saa at der ved og af de samme liger til quarteer hos bønderne paa mange steder, saa og i Haderslef og Tyrstrup herreder hvor bønderne sammesteds ugentl. maa hendte magatzin hauer i Hadersleff til hesterne, og høe og straa bliver dennem tilførdt af heele amtet. Vi giver aarl. dobbelt høe leverancer.

D(en) 3die dec leverede vi af Oxenwad sogn 16 læs straa a 30 lispund til Flensburg som vi alle betaldte med penger for hver lispund 3 mk. vi gav 8 1/2 af 24 skip skatt.

1762.

D(en) 1 febr. gav vi af Oxenwad sogn 15 læs 50 pund straae som vi i natura afleverede ved de indquartirede dragoner i Osterup vi gaf af 24 sk. skatt 8 lispund straa.

/21/

D(en) 26 febr. gav vi af hvert læg neml. af hver 2 rdl. skatt 5 tønnder hauer til magazin.

D(en) 19 martii blev ordret at udgiøres af Oxenwad sogn 4re vogne hver med 2de bæster bespendt og 2 par forspænd, som gjorde befordring med krigsfolket fra Hadersleff og til Meldorp som er i mellem

Hamburg og Lybeck de samme var paa henveyen i 13 dage, og 5 paa hjemveyen i alt 18ten dage, da hver vogn efter accord paa hver dag paa hen reysen skulle erlieges 2 rdl., og som mand var i mening, at kongen a dagen vilde gottgiøre 1 rdl. til hver vogn, saa blev foreningen saaledes, at hvis samme med tiden blev erstattet, at samme da skal være almindelig til hver mands beste, til hvis bekostning vi af en halv gaard omtrent gav 3 til 4 rdl. Endelig da blev af samme vogne 2de hos hvert compaignie og gjorde daglig kørsel, somme maatte forblive i 6 uger og somme 7 eller 8te uger og adskillige i 9 eller 10 uger, til sammes bekostning gav vi her af sognet 30 rdl.

/22/

Bæsterne er saa gandske dyre at og et temmeligt bæst hos bønderne koster 50 rdl. og et godt bonde bæst 60 rdl.

Kornet bliver ogsaa noget dyrere end tilforn, 1 skippe rug her i Holdsteen koster mestendeels 1 mk., 1 skippe byg 11 a 12 sk., 1 skippe hauer 8 sk.

Af amtet levere 50ve senge og føres til Sedeberg til krigsfolkets brug, som alt sker paa amtets omkostning, hvilke ere dagl. senge.

D(en) 3 julii kom ordre, at vi samme dag skulde af sognet udgiøre 4re bespændte vogne, og møde i Hadersleff, og hver vogn med 16ten dages faurage, og kiørsvenden med 3 ugers underholding være forsynet, som den 7de juli det var efter 4re dages forløb, skulde være hen i mod Lybeck, ved krigs armeen, og sammesteds forblive en tiid lang at giøre kørsel ved krigs armeen, jeg paatog mig af byen her at kiøre bort med den eene vogn paa saadan accord, der for at nyde hver dag 2 rdl. og 12 sk. fra reysens begyndelse og ind til jeg kom igien til mit huus, hvor af de gjorde mig forskud paa 3de uger, da jeg for ud bekom 47 rdl. 12 sk.

/23/

Men hvis kongen fremtiids der for noget vil gotgiøre, kommer det til hver mands beste. Af forn. summa gav hver halv gaard for ud 11 mk. og 2 sk.

D(en) 4 juli er den første dag som faaes betaling for paa denne reyse. Imidlertiid nesten samme stund hvor jeg skulde bortreyse, kom Laue Nielsen og fik vognlau med mig, hvorpaa vi leyede Lauds Jensen Glaser, at kiøre vores vogn, og gav hannem 15 mk. med til tæring, og ædende vare 5 store brød, 16 mk. smør, og en deel flæsk, og kiød, til bæsterne 10 skipper malt, 2 sæker hakels og 12 kniber høe, samme

reysen vedvarede i 8te uger og 1 dag, for hvilken tiid vi gav n(ævn)te kiøresvend i rede penger til dageløn i alt 16 mk. da vi des foruden holdt hannem frie med underhold, samme vore vogne her af amtet var 310 i tallet som alle gjorde kørsel ved armeen i det Meckelburgske land, vores vogne var en 3 ugers tiid paa et sted kaldet Slugop og transporterede korn og faurage der fra og til Gadebus til Schönbergres Møl og andre stæder

/24/

derfra kom de til et regimente nordske dragoner, og var ved samme en 3 ugers tiid, og saa lenge i ald den tiid fik de til hver 2 bæster a dagen 1 skippe haur og noget høe, da vi i alt bekom 4 1/2 tønne haur, og en deel høe, og foruden dette bekom omtrent i penger i alt til hver person 3 1/2 mk.

Men da reysen var endt var en hver nesten modtvillig at betale efter accord, hvorfor vi maatte søge en amtsbesked til de vedkommende, hvor paa de ved en forlig afbetalde os af hver heele gaard med 10 rdl. -, for uden at de af hver heel gaard ved reysens begyndelse gav os 7 rdl. 20 sk. som beløb sig i alt af hver heel gaard 17 rdl. 20 sk. den deel som vi eftergav denem i betalingen var paa hver heel gaard 8 mk. 2 sk. Med vores egen part i med regnet fiik omtrent for hver vogn 110 rdl. Denne reyse var en hver frygtsom for, siden det var i rygte at i mellem vor konges armee, og kongen af Mosckau skulle i samme tiid skee felt slag, men da den hoyeste Gud for at frelse vort land, lod kongen af Mosckau ved en hastig død overfaldes, saa blev strax fred, og vor armee rykte her ud i landet med rolighed, vor armee var over 70000de.

/25/

Fæe sygdommen breder sig dagl. viedere omkring.

D(en) 19 juli kom bud at vi samme dag maatte udgiøre 8te vogne af sognet at giøre befordring med et regimente husarier og endeel saa kaldede dodtenkopper fra Haderslef til Abenrad, samme blevos til be-kostning paa en hver heelgaard 2 mk. til naaboerne som bortkiørde. I samme maanet lod kongen udskriv gamelt høe ved alle hvor der noget fandtes, hvilket vi maatte spinde i roller, og der paa i eyter bortkiøre samme til Hadersleff a læs 50 bundt a 12 pund.

Jeg gjorde 2de konge eyter i denne sommer.

I samme aars forleden sommer aulede vi ikun 22 trau rug, samme

gav 20 tønder, og 9 tr. haur og 15 tr. byg som gav i alt 10 tønder, vi fik af vores boget auling hen ved 16 tønder.

Kammer taxt for korn, smør og honning er nu satt for en vise taxt, neml. 1 tønne rug for 5 mk., 1 tønne byg 4 mk. og en tønne haure 2 mk., 1 tønne smør for 16 rdl. 1 tønne honning 10 rdl.

/26/

Først i dette aar kom fæe sygdommen her til byen som inden febr. maanets udgang var her 7 til 8 stæder.

Af forrige sommers auling soldte jeg 4 tønder rug

á tønne 8 mk. som i alt gjør - - - - - 32 mk.

og 5 tønder byg á tønne 6 1/2 mk. i alt - - 32 1/2 mk.

1 skippe haure koster 9 til 10 sk., en skippe boget lige saa, thi det var prisen paa kornet i vinter. D(en) 5 februar var vi i Lent sogn med høe, neml. 15 læs af sognet, 1 rdl. i skatt gav 35 bundt á 9 pund som vi leverede ved de sammesteds indquarterede rytteri. I dette aar gives ickun ordinarie faurage og magatzin korn.

D(en) 19 febr blev jeg forordnet til formyndere for sal. Daniel Ottesens søn i Mølby, navnl(ig) Otte.

D(en) 1 may døde den første af vore køer, af fæe sygdommen, da den havde været syg i 5 dage. Blev af byens tilsynsmænd taxeret til - - - - -11 rdl.

6 dage[efter] blev en anden koe syg og døde

taxeret for - - - - -10 rdl.

strax der paa den tredie døde tax. - - - - -9 rdl.

imidlertiid en fierde aars quie tax. - - - - - 7 rdl.

og 2de spæde kalve 12 uger gamle - - - - -2 rdl. 32 sk.

39 rdl. 32 sk.

Da vi saaledes af samme pest 6 stykker fæe miste men der ved beholdt 3de stykker og et spæd kalv.

/27/

For vores kiørsel ved armeen i det 1762de aar gav kongen os en liden hielp som bestod i 30 rdl. 16 sk. her i sognet, hvor af vores vogn tilkom 8 rdl. 40 sk. som blev deelt i mellem os da

hver rdl. skat fik 4 mk.

Som qvæget saa saare bortdøer da koster 1 mk. smør henved 4 sk. en skickl. koe der har gaaet sygdommen i giennem koster 30 rdl. og over.

I dette aar aulede vi 33 tr. rug, som var altsammen gott rug, og 17 1/2

tr. haur, 15 tr. 3 kier byg, og skicklig baagt.

I dette efteraar blev mange ræve galne, saa at de søgte at gjøre bade folck og fæe skade, her kom een af saadanne løbende ind i byen, af en gaard og i en anden, og løb her fra og til Oxenwad, og der fra til Moybøll hvor de enelig trefede den til døde. Eller løb adskillige saadanne galne ræve ind til de endelig døde af sig self.

I dette aar udgik en kongl. forordning neml. at vi i fremtide ingen magatzin korn eller høe og straa skal give, men penge der for, som for det tilkommende 1764de aar koster 1 tønne rug 2 rdl., 1 td. haur 40 mk., et læs høe 2 rdl., et læs straa 32 sk.

/28/

Af anførte aars auling af

29 traug som blev tosken fik vi ----- 31 tønner.

Af 15ten traug byg udkom ----- 9 tønner 2 skip.

Baaget ----- 11 tønner.

Af samme aars auling soldte vi 5 1/2 tønne á tønne 5 1/2 mk.

som i en summa udgiorde ----- 10 rdl. 8 sk.

Byg soldte vi 4re tønner á tønd. 6 mk. er ----- 8 rdl.

1764.

I dette aar grasserede fæe sygdommen icke saa sterk, efterhaanden ud ad aaret mesten deel ophævedes, dog icke gandske borte, men nogle faae steder grassered, qvæget blev ud ad aaret saa gandske dyre, at et par 3die aars stude koster 24 á 26 rdl. og en koe 18 eller 20 rdl. hvilket qvæg dog icke havd været syg. Bæsterne er og temelig dyre, saa at et skickl. bæst her ved os koster over 30 rdl.

1 skippe rug koster stedse indtil Michailsdag 11 á 12 sk., 1 skippe byg 12 sk., 1 skippe baagt 8 sk. og haur ligeledes og saa 8 sk.

Vi aulede dette aar skicklig høe hen ved 20 læs, og rug med vor moders aftægts rug 36 traug, haur 19 traug 7 kier, byg 18 traug og en god baaget auling.

/29/

Den extraordinaire skatt som kongen lod det gandske land paalegge, i forrige 1763 aar da vi samme aar betaldte for de 3de sidste maaneder, vedvarer endnu dette aar over i gien, da hvert meniske til samme forhen gjorde krigs bekostning fra sit 12te aars opnaelse, og siden saa gammel som det end ogsaa er, maae give 4 sk. hver maaned, og det uden forskiel, saa vel fattige syge svage som de rige, hvilken

udgiftt aarsager megen jammer og klage i blant de fattige.

D(en) 13 dec. 1764 blev Refsøe og Taabdrup soldt, med bygning, skau, og bund, Reffsøe blev soldt for 39250 rdl., men Tabtrup for 12500 rdl. med conditioner at halvdelen af ne(vnt)e summe skal betalís, og den halve deel aldrig at betalís, men aarlig at gives af samme 4re precent rente til kongen, med hvis condition Drenderup Tystrupgaard, Faabeslet og S(t)raarupgaard alle blev soldte. Men som kongen strax der eftter ey behagede at confirmere og approbere dette blev de nogen tiid der eftter udhyret paa 6 aar, alt paa den gamle vies.

/30/

Af er(meld)te aars auling nemlig 36 traug rug med moders korn, hvor af vi selv aulede 31 tr. som gav 23 tøndér rug, af de 18 tr. byg havde vi selv 12 tr. som gav 5 tøndér 2 skip. Baaget fik vi 14 tøndér.

1765,

D(en) 4 majj forflytte Hr. Schmit her fra til Fyen.

Sygdommen i mellem qvæget grasserer end nu her og der i landet.

Denne sommer var saare tør og kaald, saa det blev ikkun lidet høe og korn. Vi aulede ikkun 10 á 11ve læs høe, 22 tr. rug, 13 tr. 4 k. hauer, 13 tr. 12 k. byg og 6 læs bogwitz. Da der af er ikkun lidet til foring, saa koster bade bæster og qvæg ikkun halvdelen i mod forrige aar, et got bonde bæst 20 rdl. en koe som ey har været syg 10 rdl. En koe som har gaaet sygdommen igiennem 18 a 20 rdl.

I foraaret koster 1 skp. rug 1 mk., 1 skip. byg 11 sk., men ved høstens tiid 1 skippe rug 20 sk. 1 skip. byg 10 sk.

D(en) 8 sept. skiftede jeg agger med Jens Iwersen paa byen, da hand skal have vores foragre og vi derfor hans agger østen for til bytte.

/31/

Den maant(lige) skatt af 4 sk. for hver person vedvarer end nu bestandig over alt landet som udgiør 1 rdl. i aaret á person, hvor af for vort heele huus i aaret for 6 personer giver 6 rdl.

Det tilkommende 1766de aars magatzin og fourage blev ansatt med penger at betale, á tøndér rug 2 rdl. 32 sk., á tøndé hauer 1 rdl., á læs høe 2 rdl. 24 sk., á læs straa 40 sk.

For vores forhen giordte kiørsel ved armeen gav kongen i dette aar i gien til hver vogn en lieden betaling, da samtl. Oxenwad sogn fik 15 rdl. 8 sk hvor af vor vogn fik 4 rdl. 20 sk., som blev deeldt i mellem samtl. naaboer.

I efteraaret koster 1 lispund humle 5 mk. siden at i nærværende ingen voxte af samme.

I dette aars foraar var et syge huus beskicket i Mølby, for alle de i samme bye, saa vel som og fra Grønnebeck, der havde fransoes eller poker, som der af docter Hartman fra Haderslef blev cureret.

/32/

Af nærværende aars aulede 22 traug fick vi af de 20ve som var vores eget 19 tønd. af de 13 tr. 12 kiere byg 9 tønder 1 skip. baaget 12 tdr. 1 skippe rug koster nu hen ved $\frac{1}{2}$ rdl.

1766

D(en) 14 janu. døde Kong Friderich den 5te. da han havde regiert i $\frac{1}{2}$ aars tiid, en ugens tiid efter hans død begyndtes at ringes og varede ind til d(en) 18 april, da holdtes ligprædiken over kongen over alt, og da holdt det op at ringe.

D(en) 17 may saae mand rugveben.

Paa 1st søndag eftter pintze=fæst holdtes een bod og bededag, for at tilbede den nye konge, Kong Christian d(en) syvende en lykkelig regiering.

Specification paa kornet til vores huusholdning i dette aar, rug 12 tønder, malt 3 tdr., byg til meel 1 tønde, baaget 7 tønder, haur 17 tdr. Huusholdningen var 7 folck, neml. 3 gamle og 4re børn. Nu regner jeg til et gammel m(e)nskis føde i aaret 2 tdr. rug, $\frac{1}{2}$ tønde malt, 1 tønde baaget, 2 skipper byg til meel, 2 skip. haur til kaalgryn, der for uden er smør, flesk, kiød etc.

/33/

D(en) 26 octobr. kom Dronning Carolina Mathilda fra Engeland til Hadersleff og reyste til Kiøbenhavn.

I den afvigte sommer aulede vi 34 tr. 14 kierre rug, 20 tr. hauer, 12 tr. 10 kierre byg.

I dette aar blev markeskiellet ophegnet i mellem Øhrsted og Leerdt. Hammeleff Stienbroe blev dette aar omdeelt, hvor vores sogns andeel blev 627 aln, den gandske maal paa alle Stienbroer i herredet var nogle over 6900 aln, bade ved Nederjerstald, Emmervad og andresteds, saa vel som ved Hammeleff, denne deeling skede eftter skatten. Vi her af sognet fick vores part østen Hammeleff á 22 aln.

Fæe-sygdommen er adskilligsteds bade i Judland og her udi Holsteen, hvor for at de kører som har gaaet sygdommen igiennem kiøbes meget bort, á stykke omtrendt for 20 rdl.

Sidst i aaret koster 1 skippe rug 12 sk., 1 skippe byg 9 sk., 1 skippe baaget 6 sk., 1 skippe haur 4 sk., dette aar var et got aar, vi aulede 10 læs høe i Thukobbelt for 4 rdl.

/34/

D(e) 4 sk. kob skatt betales end nu maanetl. af hver person. Af dette aars auling fik vi af vort rug 26 tøndr., af 11 trau byg 7 tønder, og 14 tønder baaget.

1767.

Er aldtting nesten i forrige aars omstændigheder med kornpriser efter forrige aars made.

Fæe-sygdommen er end nu adskilligsteds. Den extraordinarie skatt gives á person 4 sk. maanetl. end nu, til manges haarde følelse og empfindtlighed.

Der var en meget vaad sommer, hvor over ikkun lidet brendsel blev indaulet, kornet gav mange trauer, men faae skipper, vi havde 35 tr. rug som ikkun gav i alt 21 tøndr., byg 10 ¹/₂ tr. som gav ikkun 5 tdr. og 20 tr. haur, af baaget aulingen fik vi 12 tdr. Ruget kunde ikke for den megen vaadhed vorde maant eller tørdt, løb ikke heller i sædetiden op ikke en gang en 10de part der af, adskillige saaede det om i gien og blev end da tynd og ringe, og i følgende foraar endda ringere, saa paa hele agre ikkun faae rugstakker findes, saa at ikke vaar sæden kand udkomme.

/35/

1768.

D(en) 14 april om morgenen en times tiid op paa dagen, var den ulyckl. ildebrand her i byen til Peder Veybøls, som i en halv times tiid betog gaardens gandske bygning og beset(ning) samt brønden at ingen vand til redning der af kunde erholdes. Alt kræe og bæster og faaer opbrændte altsammen at ikke et eneste blev frelst. Samme brand antændte og strax skaufoged Jessens der ved legende gaard saa at begge gaarde mindre 1 times tiid blev lagt paa ynkel. made i aske. Guds navn være evig lovet, som bevarede vor naabolau fra denne ulykke.

D(en) 3 may brændte Jørgen Smids i Leerdt.

D(en) 15 may brændte det ved Niels Degn og sin svoger Peder Sørensen i Oxenwad.

Dette aars rug var saa saare ringe at det var ynkelig at see, vi aulede vel 22 trauer effter 6 tønnder sæd, der af fik vi ikkun 4 $\frac{1}{2}$ tdr. af ald vor auling, der var mange trauer som ikke gav á trau $\frac{1}{2}$ skip., og mange slet intet,

/36/

af samme 4 $\frac{1}{2}$ tønnde saaede vi 4 tdr., havde alt saa ikkun 4 skip. til huusholding til et aar, der til kiøbte vi 3 tdr. á td. 10 mk. af det rug som kom fra Dantzig, vi brugte meere end halvdelen byg meel stedse i brødet det hele aar.

Vi aulede 20 trau byg, som gav 16 tønndr. i alt, hvilket var vores eneste føde. Baaget gav i alt 10 tdr.

Vi havde 18 tr. got hauer.

Vinteren over galt en tønne rug den meste tiid 9 á 10 mk. En tønne byg 5 á 6 mk.

I dette effteraar blev vor byes marck deelt.

Fæ sygdommen vedvarer end nu her og der i landet.

Den anordnede kob skatt vedvarer uforanderl.

1769.

Dette aars høe og korn auling var ikkun maadelig, og særdelis lieden her i byen, sieden at vi ved vores landeriers deeling var kommen meget fra vores sæd, vi aulede ikkun tillige med moders aftægts korn 18 tr. rug hvor af blev tosken 15 tr. som gav 14 tønnder, og 14 tr. byg som gav i alt 8 tdr. 2 skip. og 16 tr. haur

/37/

vores baaget fick megen skade af frosten her, af det lidet vi aulede fik vi i alt ikkun 4re tønnder.

Den overordentlige kob skatt er end nu uforanderlig, over det gandske land, der som en tung byrde trycker.

Den grasserende fæ-sygdom er hist og her over alt landet. Før mid-sommer begyndte den her i byen ved ungræ-hiorden, og siden inden høstens tiid ved koehiorden, hvor af ikkun faae stycker blev levende. Imidlertid var mange som beholt en deel køer som separet var i tyre, da en deel hver paa sin grund havde sine køer for sig. Vi miste 2de og moder 2de køer, som gik for hyrde, men Gud være lovet for sin naade, at vi havde 1 koe, 1 2de aars qvie, og 2de smaa qvie kal-

ve, hvilke 4re styker gik sygdommen igiennem og 2de køer blev ikke syge i dette aar, som vi havde i tyre.

I efteraaret koster 1 skippe rug 12 sk. og 1 skp. byg 10 sk. 1 skip baaget er ligesaa dyr, neml. 10 sk.

Qvæget var ikke ret dyre i dette aar, for sygdommens skyld, der blev utallige mængder slagtet i dette aar af frygt for sygdommen. En skickelig god koe kan kiøbes for 9 a 10 rdl.

Fattigdom forøges meget over alt, af fæe sygdommen og af kornets misvæxt i disse aaringer.

/38/

1770.

Til fornøden udkomme, kiøbte vi $\frac{1}{2}$ tønne rug á skip. 12 sk., og 3 tønne baaget á skip. 10 sk. som i alt var 8 rdl. thi vores auling var utilstrckl. deels af misvext, og deels at vi ved landeriets deeling var udkommen af den ordentl. sæd.

D(en) 18 may blev jeg forordnet til taxationsmand.

Dette aars korn auling 21 tr. rug og 9 kierre, 8 tr. byg 4 k., 14 tr. haur, og ikkun 3 læs baaget. Af samme rug var ikkun vort eget 19 trau, gav 14 tdr. 2 skp., de 8 tr. byg gav i alt 7 tdr. 6 skip. Af de 3de læsser baaget fick vi ikkun 2 tdr. 4 skip.

Fæe sygdommen grasserer adskillige steder over alt landet til stor nød og jammer.

I dette aar blev sogne skolerne mestendeels indrettet, og som en tung byrde af undersaatterne i stand bragt, et hvert blev paa 8te a 900 mk. omkost.

Den forhen paalagde kob skatt gives end nu.

1 skippe rug koster omtrent 1 mk., 1 skippe byg 12 sk., en skippe baaget 12 sk.

Kornet er nu i nogle aar misvoxet her i landet og fæe sygdommen vedvarer, saa er her ud af kommen saa stor fattigdom over alt i landet, at der i mands minde ey er erfaret slig trang som nu er.

/39/

1771.

Qvæg sygdommen grasserer her og der i landet. Den anordnede kob skatt gives end nu til megen byrde for de fattige.

Vi aulede dette aar ikkun 17 tr. rug, 15 tr. byg, 12 tr. haur og 8 læs baget.

Kornet blev meget dyre, i efteraaret mod juel galt 1 skp. rug over $\frac{1}{2}$ rdl. En skp. byg end 15 sk. en skippe haur 9 a 10 sk., en skp. baaget 10 sk.

Da alt landet nu nesten er nedtrykt i armod, saa forefalder mange concurser, gaardene koster ikkun liedet, de fattiges tall er utallig som betler, mange lider stor hunger, den ene kand ey hialpe den anden, mange giver dem til stielen og røven, saa mand neppe er sikker for tyverier, ja usædvanlig ildebrand erfares, saa at fornemmes mange selv med forset afbrender huus og hiem.

/40/

Vore indaulede. 17 tr. rug gav 14 tdr.
15 tr. byg " 8 tdr. 4 skp.
8 læs baget 15 tdr.

1772.

Ved febr. maanets udgang, blev det en aften en saadan usædvaanlig lysen og torden, at det var til megen forskræckelse, mand saae haard vinter efter.

I jan. var den store oprør i Kiøbenhavn, da dronningen for sin utroskab mod kongen blev aresteret, og græve Struensen sat i fængsel laas og jern med flere af adelen.

D(en) 30 marti kom Matz først til skibs i sit 12te aar, og foer med Paul Skipper fra Haderslef til Kiøbenhavn samme aar 7 reyser, og hiemkom d(en) 9 dec. da hand havde været udreyst i 36 uger.

D(en) 28 april, blev 2de græver Struense og Brand henrettet, derres haand

/41/

og hovit dem afhugget, og hver i 4 parter deelt og paa steiler lagd.

I denne sommer blev broen og demningen først oprettet over aalkisten af os 6 mænd som eyer Østermarck.

Kornet er saa dyre og neppe at faa for penger, for høstens tiid galt 1 skp. rug hen ved 2 mk, en skp. malt eller baget 18 sk.

Vi aulede ikkun 17 tr. rug
15 tr. haur
12 $\frac{1}{2}$ tr. byg
5 læs baaget

De 17 tr. rug gav ialt - - 15 tdr.

12 $\frac{1}{2}$ tr. byg - - - - - 6 tdr.

5 læs baget - - - - - 8 tdr.

Sidst i aaret galt 1 skp. rug 20 sk., 1 skp byg 1 mk. 1 skp. baaget 12 a 13 sk., haur 10 sk.

Vi soldte af dette aars auling 2 1/2 tdr. byg og malt, a skp. 1 mk. udgiør alt saa ----- 20 mk
og 2 tdr. haur a skp. 10 sk. er - - - - - 10 mk.

/42/

Vi soldte i dette aar smør for 25 mk. hvert pund koster 5 sk.

1773.

Den meste tiid i aaret kostede 1 skp. (rug) 18 sk. En skp. byg og saa 18 sk. En skp. baaget 13 a 14 sk. En skp. haur 10 sk.

Denne sommer var god og frugtbar, saa at alding slog bedre til end i forrige aar. Vi aulede i alt 20 tr. 13 knip.

byg ----- 8 tr.

haur ----- 11 tr. 10 k.

baaget ----- 8 læs

Samme 20 tr. 13 k. gav ialt ----- 19 tdr.

de 8 tr. byg ----- 8 tdr.

de 8 læs baaget ----- 17 tdr.

horn fæet blev meget dyre i effteraaret for forets overflødighed skyld.

I dette efteraar hørdes intet om fæe sygdommen i vort land.

Kob skatten vedvarer end nu over alt.

/43/

1774.

I dette aar hørdis fæe sygdommen ey, Gud være lovet i vores land.

Korn prisen er fra mesten fra nye aar,

og til kornhøsten 1 skp. rug 12 sk.

1 skp. byg 7 a 8 sk.

1 skp. baaget 6 sk.

1 skp. haur 4 sk.

Vores auling var i alt 22 tr. rug, som gav 14 tdr. 4 skip.

16 tr. haur

9 tr. byg - - gav 9 tdr.

10 læs baaget - - - - 17 tdr.

Den 4 octobr. kom Matz i tjeneste ved hr. advocat Hinrichsen i Hadersleff, hvor hand var i 1 1/2 aars tiid.

Gud lade samme tjeneste for ham lykkes og opnaae en god udfald,

Gud regier ham aldtiid med sin hellig aand til alt got.
Extra skatten vedvarer end nu, sædvanlig.

/44/

Vi soldte af dette aars auling 4 tdr. rug a skp. 18 sk.
byg -- 3 tdr. a skp. 9 sk.

2de td. baaget, den ene td. a skp. ----- 7 sk.
den anden a skp. ----- 12 sk.

Su(mma) 18 rdl. 16 sk.

1775.

Fæ sygdommen hørdes ey i dette aar.

Kræe og bæster, og særdeles det første slax blev dette aar saa let i pri-
es, som nesten før ikke er hørdt, saa at utallig forlies erholdtis i han-
del og vandel.

Landet var over made fuld af qveg men for sommerens store tørheds
skyld auledes ikkun derfor liedet høe, saa og liedet rug, sommer kor-
net blev dog riegelig med byg og baaget, hvilket sidste ey opløb af
jorden førend nogle uger eftter midsommer, men voxte da i megen
overflødighed eftter at regnen kom.

D(en) 6 aug. paa en søndag efttermiddag

/45/

var det en skræckel. torden og lynild som gjorde hierte angst over
alle. Samme torden nedslog samme stund i Hans Kalhaues i Oxen-
wad, hvor paa det strax gick i brand og opbrendtis. Guds navn være
høylig lovet, som bevarede mit huus og hiem.

I denne sommer for tørhedens skyld, og for det forrige, saa vel som
nærværende aars liedet rug, blev kornet dyre. 1 skp. rug $\frac{1}{2}$ mk. En
skp. baaget 12 sk.

Vi aulede ikkun 14 tr. rug, gav 12 tdr.

byg 8 tr. 10 k. - 8 tdr.

baaget 11 læs gav 20 tdr.

haur 16 tr. 3 k.

Inden aarets udgang blev kornet i lettere priis, saa en skp. rug ikkun
galt 1 mk. og en skippe baaget ikkun 6 sk.

Extra skatten vedvarer uforanderlig.

/46/

1776.

Fæ sygdommen grasserer nær ved Rendsburg, kom dog gud ske lov ey vit omkring.

Uagtet at i forrige aar ikkun blev gandske liedet rug, saa dog blev samme end nu stedse lettere i pries, det gick som jeg tit har merket, at den slax som aules mindst af, vorder tilsidst best kjøb, thi derved spares aldtiid.

1 skp. rug gielder for høsten - - - - 12 sk.

1 skp. gammel baget - - - - - 7 sk.

Sommeren var skikkel. frugtbar, saa at høe og korn slog vel til, baget fick en deel skade, deels af blæsten, og sommesteds af orm i jorden.

Vi aulede 24 tr. rug, der af tosken 20 tr. gav 18 (tdr.)

4 tr. blev utosken til andet aar.

18 tr. hauer.

6 1/2 tr. byg gav - - - - - 5 tdr. 2 skp.

8 læs baaget gav - - - - - 8 tdr. 6 skp.

Extra skatten vedvarer end nu.

/47/

1777.

1 skp. rug koster ikkun 8 sk. En skp. byg og baget liege saa.

Samme foraar og sommer var mesten deels meget kaald, saa end og saa frøst og hagel i hundredagene faldt ind, hvor over at ikkun liedet høe og baaget auledes, de øvrige slax korn var rigelig.

Vi aulede rug 24 tr. gav - - - - 20 tdr.

byg 9 tr. - - - - 7 tdr. 6 skp.

haur 24 tr.

fik ikkun baget i alt - - - - - 4 tdr.

Qvæg sygdommen var her og der til synder, men spredes dog ikke meget.

Vores lieden søn Matz var nærværende aar 7 reyser i Lybeck, og 1 til Flensburg med Paul Skipper i Hadersleff, sin løn blev foruden drikke penger 10 rdl.

Extra skatten gives end nu som trykker landet over evne og formue.

/48/

1778.

Bæsterne blev dyre i dette aar, for den store Ungerske og Preysiske krieg skyld.

Men qvæget der i mod i let pries, deels for fæe sygdommen som end nu nogle steder grasserer i Holdsteen, samt og saa for sommerens usædvanlige store tørheds skyld, saa at liedet straae foder auledes. Først i aaret galdt 1 skp. rug ikkun 8 sk., en skp. byg og baget liegesaa. Vi havde af forrige aaringers rug i forrad, hvoraf vi soldte henved 12 tdr.

de 8te tdr. galt a skp. 10 sk. ----- blev 40 mk.

de 4 tdr. -- a - 11 sk. ----- var 22 mk.

Su(mma) 20 rdl. 32 sk.

Vi aulede ikkun 18 tr. rug --- 17 tdr. 5 skp.

5¹/₂ tr. byg gav 6 tdr. 3 skp.

10 tr. haur

7 læs baget --- 10 tdr. 4 skp.

/49/

Fæe sygdommen er adskillige steder synden Flensburg, som giver frygt over alt.

Stursbøl broe lagdes paa nye sidst i dette aar, kongen gav alt der til behøvende træe, som kiøbtes ved Jørgen Jenssen i Høyrup. Men sognet befordrede samme, og bekoste og saa deres timerløn.

I eftteraaret galt 1 skp. rug 1 mk.

En skp. byg og baaget 12 sk.

1779.

Med nye aaret var fæe sygdommen i Kielstrup, i Haderslef herred, saa og samme tiid i Terp i Linnet sogn, hvilket gav stor frygt over alt, i samme byer blev alt qvæget eftter forordning slaaet i hiel, bade det syge og det sunde, og nedgravet med hud og haar, som kongen betaldte eftter taxation, og i 6 uger blev vagt holden af bønderne her omkring, rundt om de syge byer.

NB. Ved Kongeaaen var 600 soldater vagt, saa at ingen nogensteds uden allveien giennem Colding, Follingbroe og Gridsted broe maatte passere.

/50/

D(en) 27 febr. reyste Matz med frie befordring til Haderslef, der fra til Abenrad og Flensburg og der fra til Kiøbenhavn til orluf.

Af forrige aar auling soldte vi

4 tdr. rug a skp. 1 mk. ----- 10 rdl. 32 sk.

2 tdr. byg a skp. 12 sk. -----4 rd.

14 rdl. 32 sk.

D(en) 2 marti havde Hans Fuglsangs 3de børn til een tid deres trolovelse.

D(en) 29 marti om natten kl. 2 a 3 var den ulyckel. ildebrand ved Margreta Jensis landbols huus her i byen, hvor i Peder Niensens hustrue med 2de smaa drenge opbrendte, og ynkel. paa sengen omkom. I denne afvigte vinter var nesten den heele vinter hverken fröst eller snee, men gode tør veyer, foraaet blev meget hart med kold regn, hvor ved dog jordens grøde tiidlig over alt fremkom.

Rugveben saaes over alt d(en) 16 may.

Siden blev den heele sommer saa saa-

/51/

re tør og varm, at i mange uger tillige ingen regn kom, hvor for at saare liedet høe, haur og byg auledes, rug var over alt god for sin tidelig fremgangs skyld. Høsten begyntes 8 uger før Michael.

Vi aulede

20 tr. rug ----- 21 tdr.

10 tr. byg gav ----- 8 tdr. 5 skip.

11 tr. haur

8 læs baaget gav -----15 tdr.

D(en) 8 aug. døde hr. herreds fogd Holm.

D(en) 20 nov. samme aar blev igien indsadtt til herreds fogd Hr. Johan Christian von Jessen, som var tingskrivere i Hadersleff herred.

I denne sommer og eftteraar brede qvæg sygen sig mangfoldig, særdeles i Tønder amt, i mange byer.

I eftteraaret galt 1 skippe rug 11 a 12 sk., byg liegesaa,

1 skp. baaget 8 sk. og 1 skp. haur 6 sk.

I octobr. hiemkom Matz, i dette aar fra kongens flade, hvor han samme aar har været til søes ved Kiøbenh. og Cronburg i 8 maaneder alt i reserve til den engelske tjeneste. Var oppasser ved herr leutnant Ziemer.

/52/

1780.

Fæe sygdommen brede og nærmede sig meget, kom først i aaret til Refsøe, da strax slagtedes alt det store og feedeste der af, og blev i tønder saltet, og af udlændiske skibe hen førdt, den øvrige deel døde

undtagen 5 a 6 stk. sammesteds.

D(en) 22 marti reyste Matz igien ad Kiøb. til fladen, fick der strax kost penger for den heele vinter hand var hieme, ialt 18 rdl.

Kom med et kongens skib, kaldt Cronburg som gick til Norge, kom ud for halv befaren, a maanet 3^{1/2} rdl. Blev oppasser ved Hr. leutnant Stibolt paa bem. skib.

D(en) 20 Maii saaes rug veben dette aar.

D(en) 10 julii om eftter middag var en forskrekkel. torden, af samme ihielsloges Per Dettlefsens svoger i Gabel med 2de bæster for en vogn, som han var hos paa marken. Guds naun være evig lovet, som bevarede mig og mine.

Vi aulede

20 tr. rug som gav ----- 17 tdr.

5^{1/2} tr. byg ----- 2 tdr. 4 skp.

18 tr. haur

3 læs baaget ----- 3 tdr. 4 skp.

/53/

Tørheden blev saa stor denne sommer, at nesten ingen regn kom fra midsommer til Michaels dag, hvor for liedet og sommsteder intet baaget auledes.

I foraaret var kornet i forrige aars pries, men i eftter aaret steeg priesen, da 1 skp. rug galt 14 a 16 sk., 1 skp. byg 11 sk., 1 skp. baaget 1 mk.

Fæ sygdommen spredes her og der ald Holsten over, hvorfor de fleste soldte nesten^{1/2} delen af deres qvæges besettning for let pries.

Endelig udfandt isynder paa, at fordrive fæ sygdommen paa 2de maader, nemlig at der toges materie af det qvæg, som gick sygdommen letteligst igiennem, saa som melk, gøde, og nogen ayle, hvilket sammenrørdes, og indgaves det sunde qvæg, som da mestendeels eftter 8 - 9 a 10 dages tiid blev syge, ligesom af fæ syen, paa samme maade gick den største deel syen igiennem, særdeeles ledige qvæg, hvilket

/54/

bedre og meere blev ved magt end kørerne.

Sidst i aaret begick vi det saaledes med vores qvæg, vi havde samme tiid ikkun 4re kør, 2de stude og 3de halv aars gammel kvie kalve, i alt 9 stk. Der af døde de 3de beste og stærkeste kør, 1 stud og 1 kalv, saa vi ikkun beholdt 1 koe, 1 stud og 2 kalve, i alt 4 stk. I dette aar

soldt 3 tdr. byg for 6 rdl., 5 tdr. rug 11 rdl.

1781.

Først i aaret tilkiøbte vi os i gien 5 stk. giemmelsygt kræe, neml.

1 koe af Laue som var med 3die kalv for	20 rdl.
1 gammel koe af A. Kock i Jels	18 rdl.
2de tre aars qvier af Sommerst	22 rdl.
og et lille stuud kalv for	5 rdl.

Su(mma) 65 rdl.

{{af Per Jendresen et aars stuud ungnød 9 rdl. kiøbtes d(en) 9 febr 1781.}}

Rug veben saaes d(en) 2o maii.

Midt i sommeren paafundtes et middel mod qvæg sygen, saaledes at

/55/

en podemester drog om og podte sygdommen paa en hvers qvæg, paa saa maade, at hand skar een spalte bag det høyre bov, og der i indsette noget materi af syg qvæg, hvor paa den virkelige syge eftter 9 dage skulde paafølge.

Men sligt fick onde følger, thi inden den virkl. sygdom kom, var meget som døde, af svolst og foradeelse, saa at end og saa det gien-nemsygt creperede, hvor for sligt ophævedes.

Denne sommer var over maade tør, hvor over liedet byg, hauer og høe paa det tørre auledes, men overflødig baaget, høsten begyndtis 8 uger for Michaels dag, men da neeg kornet nesten var indaulet, reg-nede det dagl. i nogle uger, vores baaget stod efter høsten i 3 uger.

/56/

Vi aulede dette aar ikkun

14 tr. rug 5 k. gav ----- 14 tdr. 2 skip.

6 tr. byg 7 k. ----- 5 tdr. 5 skip.

14 tr. haur 14 k.

12 læs baaget gav ----- 20 tdr. 4 skip.

D(en) 28 sept. var Kierstines trolovelse som skede her hiemme i huu-set med Lauritz Johansen i Jægerup.

Deres copulation var i Jægerup kirke d(en) 1 nov. samme aar.

I dette aar om sommeren galt 1 skp. rug -- 1 mk.

1 skp. byg -- 14 sk.

1 skp. baaget -1 mk.

Vi soldte af forrige aars auling 5 tdr. rug a td. 8 mk. og smør 6 rdl. a pund 5 sk.

I effteraaret galt kornet nesten liege ledes, undtagen boghveden, da samme ickun da galt 1 skip. 7 a 8 sk.

Paa paaske dag, gik Matz fra Kiøbenh. ad Westindien for skriver ved styrm. paa Kiel.

/57/

1782.

Den extraordinære kob skatt a person fra 12 aar og der over vedvarer end nu uforanderlig. Qvæg sygen er i dette aar stille her i landet, kræe og bæster er i madelig pries.

Forsommeren var saa kaald og haard at det stod hardt for creatureerne at beholde livet paa de slette marker, gav og aarsag at ald slax grøde blev sildig. Sidst i høe bierningen indfaldt saadan overflødig regn omtrent i 5 uger nesten dagl., at vandet overgick alle dybe enge, de sildig biergende til megen hinder hvilket aarsagede og saa de tillig høstende en slet korn auling. Vores høst begyndte vi først 4re uger for Michails dag, som ved en 14ten dages særdeles gode veyer blev til ende bragt, da vi havde alt kornet inde.

Vi aulede ikkun

14 tr. rug ----- gav i alt 14 tdr.

7 tr. byg ----- 4 "

19 tr. haur til sæd ----- 6 " 5 "

7 læs bogh. ----- 10 " 6 "

Efter disse 14 dages tør veyre indfaldt i igien

/58/

saa overflødig regn og vand paa jorden, at det sildig udestaaende korn med ringhed og besværing auledes.

Vores enges høst og grøde flød vi op af vandet. # (= senere indskud på side 59)

Af forrige aars auling soldte vi ikkun

12 skip. byg a skp. 14 sk. udgiør ----- 3 rdl. 24 sk.

16 skp. baghvede a 9 sk ----- 3 rdl.

16 skip haur a 8 sk. ----- 2 rdl. 32 sk.

Su(mma) 9 rdl. 8 sk.

Vi soldte smør i stykkevis paa foret.

4 lispund 4 pund a pund 4 sk. udgiør ----- 5 rdl.

om sommeren 4 ottendeele 2 der af ----- 8 rdl.
 det 3de for ----- 4 rdl. 16 sk.
 det 4de for ----- 4 rdl. 32 -

Su(mma) 22 rdl.

Ellers gik 1 ottendeel mange steder paa 5 rdl. 1 mk. og 6 sk.
 Alt for den megen udførsel til Holland, Engeland ect. til kriegs fladerne.
 D(en) 14 aug kom Matz af Westindiens reysen til Kiøb(enhavn), som havde varet i 17 maaneder.
 D(en) 9 oct giordt examen som styrmand.

/59/

#(= Vi slog det 14 dage før Mich. dag, men fick det ey indaulet før 3 uger eftter Mich. dag, varede alt saa 5 uger, i hvilken tiid det ey var over 3 dages tør veyr, en stor deel af byg og baget auledes ey heller før 3 uger eftter Mich. og det ynkværdig og ringe)

1783.

Extra skatten afdrages end nu over alt.
 Fæe sygen er nu i landet stille.
 Kræe og bæster er temmelig dyre.
 Matz gik afvigte aars 14 oct. fra Kiøb(enhavn) og til Amsterdam for styrmand og fik til hyre maanetl. 15 rdl.
 Vi(?) solte af forrige aars auling, først paa Cr(istians)felt
 4 tdr. rug a skp. 18 sk. er ----- 12 rdl.
 {{ viedere rug }}
 6 skipper byg a skp. 16 sk er ----- 2 -
 {{ 4 tdr. baaget er }}
 4 tdr. haur a skp. 9 sk ----- 6 -

Su(mma) 20 rdl.

/60/

foraaret blev haard, og sommeren ind til høsten meget tør, høe bieringen blev maadelig, men liedet korn. Vi aulede ikkun
 Rug 14 tr. 2 k. ----- 12 tdr. 4 skip.
 Byg 4 tr. --gav ----- 3 tdr. 5 skp.
 Haur 8 tr. 2 k.
 Baget 7 læs gav ----- 10 tdr. 6 skp.

I dette aar d(en) 26 martj afbrendte Harckeshuus.

Vi soldte smør en 1/8 deel for ----- 4 rdl. 16 sk.
2de dito begge ----- 9 rdl. 16 sk.
16 pund a parte pund 6 sk. ----- 2 rdl.
end nu for ----- 2 rdl. 16 sk.

Su(mma) 18 rdl.

Matz hiemkom d(en) 20 dec af sin søreyse, da hand havde giordt 3de reyser fra Kiøbenh. og til Amsterdam, for styrmand, som var i alt 14 maaned. Havde i alt været fra sit hiem nesten 4 aar.

1784.

Vi soldte af forrige aars auling

3¹/₂ td. rug i Cristiansfelt a td. 10 mk. 8 sk. er 12 rdl. 12 sk.
og i Flensburg 4¹/₂ td. baaget a td. 9 mk. er ----- 13 rdl. 12 sk.
29 pund smør sammesteds a pund 5 sk. er ----- 3 rdl. 1 sk.

/61/

videre 21 pund smør a 4¹/₂ sk. er hen ved ----- 2 rdl.
videre 24 pund smør om paaske og 5 pund a pund 4³/₄ sk.
----- 2 rdl. 4 sk.
et ottendedeel for ----- 3 rdl. 16 sk.
end nu for ----- 1 rdl.

Su(mma) 12 rdl. 10 sk.

D(en) 7 april afgick Matz her fra til Kiøbenh. fik med til reyse penger 10 mk. Kom lykel. og vel til K(øben)haun d(en) 12 april som var anden paaskedag, kom i styrmands tjeneste d(en) 16 april for maa-netl. 12 rdl.

D(en) 23 may døde vores svoger Lauritz Johansen i Jægerup, til megen sorg for sin hustrue og liedet barn, hans alder var 29 aar.

D(en) 19 juni blev jeg anordnet til formyndere for Kierstina, og Peder Terckelsen for barnet som nu var 1¹/₄ aar gammel.

1. juli begyndte vores nye commiterede amtmand, Hr. geheimeraad Stemand sin embedes forretning i Hadersleff.

I denne sommer blev kornet saa dyre, og neppe at faae for penge, 1 skp. rug 24 a 26 sk., 1 skp. byg eller baaget 24 sk., 1 skp. haur 12 sk. Alt af aarsag for forrige aars ringe indauling, samt og saa af dette aars vinters og foraars store haardhed

/62/

da frostens haard med megen snee nesten vedvarede i een strækning, fra juul og til paaske, gik ei af jorden før may dag, og ei af moserne før midsommer.

Vi aulede

Rug 24 tr. 12 k. som gav ---- 23 tdr. 6 skp.

Ringe byg 8 tr. 4 - gav ikun ----- 1 tdr. 6 skp.

haur 19 tr. 14 ----

boghved. 8 læs -----13 tdr. 1 skp.

D(en) 6 nov. havde Niels Jessens datter brullup.

Rug aulingen var over alt god, men øvrige slax korn i almindelighed ringe.

1785.

Vi soldte af forrige aars auling

Først i Had(erslev) 4 tdr. rug a skp. 1 mk. er ----- 10 rdl. 32 sk.

viedere i Had(erslev) 1/2 td. rug a --- 1 - ----- 1 rdl. 16 sk.

viedere i Had(erslev) 4 tdr. - a skp. 1 mk. ----- 10 rdl. 32 sk.

til H. Smed ----- 1/2 td. -- a skp. 1 mk. ----- 1 rdl. 16 sk.

vied(ere) soldt --- 1 td. -- a - 1 mk. ----- 2 rdl. 32 sk

10 tdr.

26 rdl. 32 sk.

/63/

Smør soldt om vinteren i Abenrad

21 1/2 pund a 4 1/2 sk. er ----- 2 rdl.

28 pund a 4 sk. i Had(erslev)er ----- 2 rdl. 16 sk.

8 pund a 4 sk. hiemme soldt om vinteren ----- 32 sk.

2 ottendedeele a td. 11 mk. 4 sk. er ----- 7 rdl. 24 sk.

12 rdl. 24 sk.

endnu 16 pund a 4 3/4 sk. er ----- 1 rdl. 28 sk.

er 14 rdl. 4 sk.

13 april, var vurdering ved Kierstina i Jægerup til skiftt og deel. mellem hende og hendes eeneste barn. Kostet 14 rdl. 28 sk.

Denne sommer var over alt meget kold, haard og blæsende, og især d(en) 10 juli da er allene mange huuse paa landet omblæste, men og mange skibe og folck paa havet forgikkes.

D(en) 27 aug. blev Peder Jendresen aresttered og førdt til Haderslef i

fængsel for de stalne 13 stude af Schodburg.
Fra midt i høebieringen og til Mich. indfaldt saa megen vaadhed, at
høe og korn aul. blev besværlig og vanskelig.

/64/

Korn høsten begyndtis ei før 4 uger for Mich. og varede nesten til
Mich.

Vi aulede

17 tr. rug som gav ----- 14 tdr. 4 skp.

17 tr. haur 10 k.

8 tr. byg 8 k. ----- 7 tdr.

ringe 5 læs baaget ----- 6 tr. 4 tdr.

1 adventt søndag døde N Jessens svaege søn Jes, til megen glæde.

Qvæg sygen hørdtis ikke i dette aar i landet.

Extra skatten vedvarer end nu.

Korn prisen stigede høyt, efttersom rug og baaget aulingen var saa
lieden, saa 1 skp. rug inden aarets udgang nesten gik i $\frac{1}{2}$ rdl., 1 skp.
baaget 20 sk., 1 skp. byg 16 sk. gjorde megen nød for de fattige.

Matz udgik i dette aar til skibs fra Amsterdam med tobak til Cette i
Franckriege, hvor han blev ladet med vien og frans brændevin, og der
med gik ad Engeland, hvor de siden forliste med ladn.

/65/

1786.

Aarets begyndelse var de første 8te dage med saa haard frøst, hvis
liege neppe i henseende til haardhed i mands minde har været. D(en)
7 jan. var med snee fag saa sterk, at vores brønd end og saa tilføg at
alle vores creaturer den dag over intet vand fik.

1786 d(en) 27 febr. om efttermiddagen kl. 3 $\frac{1}{2}$ døde vores høytelsken-
de datter Kiersten da hun var 19 aar og 5 maaneder. Hun var med
hendes dyd og guds frygt som et lyes i verden, var os alletiider en
lydig og behagelig datter, hendes skilsmise alt saa til hierte sorg. Gud
give naade at vi maa komme til hende i guds riego

Vi soldte af forrige aars auling i rug

Først i Had(erslev) 3 tdr. a skp. 23 $\frac{1}{2}$ sk. er ----- 11 rdl. 36 sk.

videre hiemme 4 skp. a - 23 - ----- 1 rdl. 44 sk.

byg 2 tdr. a skp. 18 sk. er ----- 6 rdl.

haur 2 tdr. a skp. 10 sk. er ----- 3 rdl. 16 sk.

23 rdl.

/66/

vi soldte smør om vinteren og sommer

5 pund til Had(erslev) a pund 5 sk. er -----	25 sk.
15 pund til Abenrad a 6 sk. er -----	1 rdl. 42 sk.
18 pund til Had(erslev) a 5 sk. er -----	1 rdl. 42 sk.
1 ottendedeel for -----	4 rdl. 16 sk.
1 dito -----	5 rdl.
Endelig 7 pund a 5 sk. -----	35 sk.

14 rdl. 16 sk.

1786 mellem 11te og 12te may om natten kl. 12, som var bededagens morgen, da indfaldt den meget ulykkelige og bedrøvelige ildebrand her i byen, hvilcke paa 2de timers tiid lagde 4re halve, og 1 heel gaard, saa og et landbolsted, med meeste besetning og huus gerader i aske. Ilden antændtis først i Christen Simensen gaard: sammes oprindelse er end nu ubevist: fløy strax der paa over i vores nabolau, og stak Laue Nielsens heele store gaards bygning i brand, og de neppe fik klæde paa kroppen. I det samme antændtis Lauriz Falles gaards, Iwer Detlefsens gaards og moderen Maria Iwers gaards bygning nest ved os, thi ilden tog gruelig afsted, i midlertiid kom mange goode venner til os, som med

/67/

flied udbragte den største deel af vor besetning og huusgerad, samt en deel af vores æde og sæde korn, saa vit samme var i sækker, tillige med vogne, plau og harver. Men da nu ingen meere hjælp til frelse var, thi store ildflunker laae i vores gaard, som vi ei en gang søgte at dempe, og folkene ei for heede længere kunde være paa huuset, da i en haand vending vende vor Herre veyret til synder, og da fløy ilden til nær paa Anders Skræders huus, hvilket inden 1/4 time blev i aske, og vores i mod alt haab frelst. Denne Guds særdeles nades frelse, kunde ei begrundes, thi det ansaaes liegesom at vor Herre havde betaget ilden sin kraft at antænde vores gaards bygninger etc.

For saadan uventende frelse, kand vi ei vor livs tiid nok som takke Guds nades velgierninger, hvilcke liegesom sate muur og volde om os, Gud spare og bevare os end nu i fremtiiden fra ald ulykke, og forlade os for vore synder, og gjøre os salige. Amen.

/68/

D(en) 26 may 1786 havde vores datter Kiestine trolovelse med ærlige

og velagte unge karl Niels Johanssen af Arnitlund og med ham indlod sig i andet ægteskab.

D(en) 16 juni kom Matz hiem, eftter at hand havde forliet i Spanien, ved Cadix, Guds naade være lovet der har ladet ham hiemkomme sund og frisk, og med nogenledes tilset, vor Herre sørge for hans lykke i fremtiid.

Vi aulede ikkun

13 tr. rug gav ----- 16 tdr. 7 skp.

9 tr. byg ----- 6 tdr. 7 skip.

10 tr. 10 k. haur 6 tr. ----- 10 tdr.

11 læs got baaget ----- 15 tdr.

Denne sommer var mesten med blæst og kuld, saa det neppe var lieg sommer, hvor over at eng og korn blev saare liedet, og i høstens tiid indfaldt en saadan blæst, at meere end 1/3 deelen af det uhøstede korn affaldt paa jorden. Imidlertid tilfaldt det med daglig overflødig regn som vedvarede

/69/

fra 3de uger for Mich. og til 3de uger eftter, saa i ald den tiid neppe vare 2de dage tør veyr tilsammen. En stor deel af baget aulingen og andet korn blev ei indaulet førend i 4de uge eftter Mich. Vores rug blev ei heller før tilsaaget, og med besværing.

Da korn og ald anden frugt auling var saa lieden og ringe og vanskelig blev indbierget, saa blev sligt aarsag til dyr tiid. 1 skippe rug galdt mod juel 26 sk. 1 skippe byg eller baaget 18 sk.

1 pund smør 6 sk. ja adskillige tider og steder 7 a 8 sk.

1 pund humle 24 sk. 1 skip. æbler 2 mk.

1 traug rugfoder a td. 1 lispund galt i Had(erslev) 5 a 6 mk.

over alt ved de fleste blev stor nød og trang, thi faae gaardfolk kunde selv ernære sig med deres eget indaulede, tjenestefolk var om vinteren gierne at faae for føden, stor nød, ja hungers nød hørdes allevegne, utallige gik at trygle, og mange faldt til tyverie, røven og plynderen, ja til mord og dislige.

Extra skatten vedvarer end nu bestandig.

/70/

1787.

11 pund smør soldt i Had(erslev) a pund 4¹/₂ sk er --- 1 rdl. 1¹/₂ sk.

17 pund viedere soldt a 5 sk. ----- 1 rdl. 37¹/₂ sk.

22 pund a 5 sk. ----- 2 rdl. 14 sk.

3 pund a 5 sk. er ----- 15 sk.
 2 ottendedeetele a 4 rdl. ----- 8 rdl.
 1 dito ----- 4 rdl. 16 sk.

17 rdl. 36 sk.
 Vi soldte af forrige aars auling 4 skp. baaget 4 mk.
 a skp. 18 sk. ----- 2 tdr. 4 skp. rug ----- 22 mk. 8 sk.
 a skp. 25 sk. ----- 4 skp. rug ----- 6 mk 4 sk.
 2 skp. rug ----- 3 mk 2 sk.

12 rdl. 2 sk.

end nu ----- 2 skp. ----- 1 rdl 2 sk.

13 rdl.

Kræe og bæster var meget dyre eftter som ingen lagde sig eftter opdrædt for den dyre tiid. En madelig koe galdt 15 mk. et madelig bæst 30 a 32 rdl.

D(en) 20 maj saaes rugveben.

Høe aulingen blev meget lieden for den kolde forsommers skyld, vi aulede ikkun 3de læs i hver af vores 3de enge, og det meeste der af opflødes af vandet, sieden engene af den overflødig regn og vand-skad var undergaaet.

Vi aulede rug 20 tr. 16 k.

byg 9 tr. 7 k. gav ----- 11 tdr. 4 skp.

haur 16 tr.

baaget 7 læs gav ----- 13 tdr. 2 skp.

/71/

Korn aulingen blev i overflødighed, hvorfor kræe og bæster blev meget dyre.

D(en) 20 juni fragik mig min hustrue til megen hierte sorg, og paa 9 dages sygdom bortsov.

Extra skatten afdrages bestandig.

1788.

16 pund smør soldt i Had(erslev) a pund 3 1/2 sk. er --- 1 rdl. 8 sk.

12 pund dito ----- a - 3 1/2 sk. er --- 42 sk.

10 pund dito ----- a - 3 1/2 sk. er --- 37 sk.

21 pund dito ----- a - 4 sk. er --- 1 rdl. 36 sk.

11 pund dito ----- a -	3 ¹ / ₂ sk. er ---	38 ¹ / ₂ sk.
6 pund dito ----- a -	4 sk, er ----	24 sk.
2 fierdinger a 6 rdl. 16 sk. ----- er ----	12 rdl.	32 sk.

18 rdl. 25 sk.

Soldt af forrige aars auling

4 tdr. rug for -----	9 rdl. 16 sk.
2 tdr. boghvede a td. 2 rdl. er -----	4 rdl.
3 tdr. sædebyg a td. 2 rdl. -----	6 rdl.
1 td. 2 skp. rug a skp. 14 sk. er -----	2 rdl. 44 sk.
4 tdr. rug a skp. 14 sk. er -----	9 rdl. 16 sk.
¹ / ₂ td. baget a 12 sk. er -----	1 rdl.
10 skp. rug a 14 sk. er -----	2 rdl. 44 sk.
1 tdr. haur a td. 44 sk. er -----	1 rdl. 40 sk.

37 rdl. 16 sk.

1788 d(en) 16 april blev Hr. cantzelie assesor Kellermann indsat til herredsfogd i Gram herred.

Vi aulede rug 14 tr. 1 k. som gav -- 20 tdr. 5 skp.
byg 6 tr. ----- 9 tdr. 3 skp,
haur 6 tr. 6 k.
baaget 10 læs ----- 16 tdr. 2 skp.

/72/

Extra skatten vedvarer end nu bestandig,

denne sommer var meget tør og kold, hvor for ikkun auledes liedet høe og korn.

Korn priesen i eftteraaret var 1 skp. rug 16 a 17 sk., 1 skp byg 14 a 15 sk. - 1 skp. bogh. 8 a 9 sk.

Smør blev let pries, saa som intet matte komme af landet.

I denne sommer opreystes en hastig ufred mellem Dannemarck og Sverig, i det at Dannemarck i henseende til foreenings tractat med Rydsland matte anlegge krig i mod Sverig, hvor til sterk udrystning giordes, men blev nogenledes rolig vinteren over.

Vores rug magatzin ordinaere bragte vi til Abenrad, befordingen blev a td. 1 mk.

I dette aar hørdes ingen fæe sygdom her i landet.

1788 d(en) 29 febr. blev nye spec(ies) myndt her i Holdsteen anordnet, en spec. rdl. til 60 sk at regne.

Denne forandring begyndtis dette aar ved sept. maanets indgang, til megen byrde for undersatterne, i det de matte tabe 10 a 12 sk. paa hver rdl. af de gamle for at faae ny.

/73/

1789, Vi soldte af forrige aars auling

4 tdr. rug til C(hristans)feldt a skp. 18 sk. -----	er	12 rdl.
videre 2 skp. a 17 sk. -----	er -	34 sk.
{{1/2 tdr. byg a skp. 14 sk. -----	er	1 rdl. 10 sk.}}
3 tdr. byg soldt i alt a skp. 15 sk. -----	er -	7 rdl. 24 sk.
{{1 tdr. 2 skp. soldt a skp. 16 sk. -----	er	3 rdl. 16 sk.}}
1 tdr. boghvede -----		2 rdl.

21 rdl. 10 sk.

Smør soldt,

deels hiemme og deels i Had(erslev) 16 pund -----	1 rdl.	8 sk.
viedere i Had(erslev) 11 pund a 3 1/2 mk. er -----	38 1/2 sk.	
endelig 1/4 tønde til Christian Hansen for -----	5 rdl.	{{12 sk.}}

7 rdl. {{10 sk.}}

2 1/2 sk.

Vexelen vedvarer end nu, paa pengene, med tab paa hver rdl. 12 sk.

Vi aulede 22 tr. rug., 7 tr. 2 k. byg., 8 tr. 4 k. haur, boghvede ikkun 6 læs.

Vi aulede omtrentt tillige med afgrøde 20 læs høe.

Ald slax grøde blev overmade rigelig, effter som der enlig kom regn og gode veyre heele sommeren, af hvis aarsag kræe og bæster blev saa overmaade dyre, at for et par 3die aars stude forlangedes over 40 rdl., og for et ung madel. bæst 40 rdl.

D(en) 8 aug. havde Matz brullup og brudevielse her i huset.

/74/

22 tr. rug gav ----- 25 tdr. 1 skp.

7 tr. 2 k. byg ----- 10 tdr.

6 læs boghvede ----- 6 tdr. 5 -

8 tr. 4 k. haur

Til kriegs udrystning gaves i dette aar over alt landet en formue skatt, neml. 24 sk. i nye penger af hvert 100de rdl. gods, som nogen havde over sin gield, i huus og hiem, besetning og andre midler.

Vi gav ----- 2 rdl. 24 sk.

I effter aaret blev korn og qvæg allesteds dyre. 1 skp. rug 22 sk. 1 skp.

byg 15 a 16 sk. boghvede liege saa.
1790.

Vi soldte af forrige aars auling først

4 tdr. rug til Had(erslev) a skp. 22 ¹ / ₂ sk. var	-----	15 rdl.
2 tdr. baaget til Had(erslev) a 16 sk. er	-----	5 rdl. 16 sk.
3 tdr. 4 skp. byg a 16 sk. skippen er	-----	9 rdl. 16 sk.
4 tdr. rug a skp. 23 sk. til Ribe er	-----	15 rdl. 16 sk.
4 tdr. rug a skp. 23 sk. til Abenrad er	-----	15 rdl. 16 sk.
2 skp. byg a 17 sk. er	-----	34 sk.

61 rdl. 2 sk.

Tab paa gamle penger er a rdl. 10 sk. og hen i aaret til 8 sk. til megen byrde for undersatterne.

/Her er en side skåret ud/

/75/

Den her i fyrstendommen kongel. anordnede landansættelses bonite og landmaaling skede i dette sogn nærværende aar, hvor efter den aarl. udgift bør betales paa amtstuen i 4re qvataler.

Denne forsommer var meget haard, kold og tør, saa grøden blev ikkun madelig.

Vi aulede ikkun ----- - rug 12 tr. 15 k.

{{ Rug gav 14 tdr. 2 skp.}} byg 8 tr. 13 k.

{{ Byg - 9 tdr. 6 skp.}} haur 7 tr. 3 k.

baaget 12 læs

Korn prisen var denne sommer 1 skp. rug 14 sk. 1 skp. byg 11 a 12 sk. og boghvede liegeledes.

Smør a pund 4 sk. eller 1 otting hen ved 11 mk.

1792.

I vinter og i foraaaret koster 1 skp. rug 1 mk. 1 skp. byg 10 sk. 1 skp boghvede 10 a 11 sk. 1 skp. haur 8 sk.

Kræe og bæster som landet var fuld af, faldt ned i den ældgamle prisen, saa riegelig den 1/3die del efter forrige aaringer blev lettere.

Mange kiøbmænd blev til fatige folk der ved.

/76/

{{I dette aar kiøbte Peder Skovfogd Jessens landbol for 400 rdl. efter gammel mynt.

Blev og saa gift samme aar med Mette Pedersdatter fra Jydland, ægteskabet var ikkun 15 uger.}}

D(en) 14 aug. fødes Matz 2den datter, Marie Kierstina.

Matz aulede rug 16 tr. gav - - - - - 14 tdr. 6 skp.

byg 9 tr. - - - - - 9 tdr. 6 skp.

baaget 7 tr. 4 k.

Haur 20 tr.

Peder rug 4 tr. 3 k.

byg 5 tr. 11 k.

haur 4 tr. 10 k.

Havde 1 skp. baaget sæd, gav 5 skp.

{{1792 d(en) 6 octobr. havde Peer og Mett trolovelse, viet den 3 may.}}

Kierstina flesk 16 pund.

D(en) 10 dec. om natten indfaldt saa stor en blæst at faae huuse blev uskadet, men mange falt. Mange 100de ja utallige træer i skoven vælte til jorden, saa det saae bedrøvelig til land og vand af samme uveyr.

/ Her er en side skåret ud /

/77/

I dette 1792de aar holdtis den over mange land bekiendte store mønstring, bestaaende i alt af hen ved 22000 mand, som alle samledes til mønster plätzen d(en) 16 juni, og opbrekkede i gien den 1 juli, og varede saaledes i 15ten dage. Telterne hvor i armeen laae var nogle 1000de som opstiltes fra øster og i vester, hvis øster ende begyndtis paa Oxenwad heede, noget nesten veyen efter Slædevad, naaede i vester over Stursbøl heede, og videre paa Moybol Rettighed. Noget i norvest bedre var hoff quarteret, med et prægtig telt for kron printzen, statholderen havde det allerprægtigste huus, hvis væglukkelse og tekning, gulve og mellemværk mellem stuerne alt var af fyr fielle, der hentedes deels til samme huus, deels til printzens køken vinhuuse og anden brug over 300 tylt fielle østen Haderslef alt paa krav og regning og utallige bielker og sparrer. Om printzens og de store herres værelse var en stor omkreds omsat med fyr pæle, og touverk imellem pælene, og ved ind og udgangen forsynet med grenadeer vagt.

Til samme leyr's indretning var mange officerer og gemene mænd her omkring i qvarter i Oxenwad, Stursbøl og Moybol over 1/4 aar for tiiden

/78/

for at gjøre indretning i alle ting, her i byen laae i qv(arter) alt jæger choret som var 400 mand, paa $\frac{1}{2}$ rdl. skat laae 23 gemene mand, vi havde obrist leutnand Ewald som var over dem her i qv(arter). I skolehuset stod mange tdr. løs pulver, fra Jels hentedes alt kiødet bade til leyren og her til jægerne, samt de 400 skarp skøttere som laae i Linnet sogn.

Alle Husarer med deres heste laae i Lerdt og Mølbye, alt brødet til heele leiren og dem alle hentedes i Haderslef i eite med kongl. brødvogen, alt haure, høe og straae leveredes hid fra Had(erslev), Abenrad, Flensborg, Als og Tønder amter.

Da høe og straae opsattes i store heiser paa Oxenvad gade, og haure i alle loer og korngulve. Sygehusene var alt i Sommersted hvor docterne var, alle senge til de syge leveredes af Gram, Tystrup og Had(erslev) herreder i nogle uger.

Ved denne kriegs øvelse holtis daglig meget sterk med skyden, canonskud, en batalion mod en anden, saa megen qvolm og damp der af var, saa mand havde seet saadant naar regimenterne foer ud fra leyren.

Nogle korn matte denne sommer ikke besaaes. Nogle var saet og blev ruineret, men ald skaden taxeret og af kongen betaldt allesteder.

/79/

Ved denne leyr's opbrekning var i reserve paa Oxenvad gade hen ved 500 bespendte vogne og forspendt hester til befordring med alt kriegs redskaber som var telte, canoner, rustvogne, brødvogne og megen anden slags.

Nogle matte kiøre med dem i 3de andre i 2de dage. Vi kiørde ikkun fra leyren og til Abenrad, foruden daglig kiørsel med haur, høe, straae, torv, træe, brød, kiød, og andet sligt, fourage og brende tages alt i Oxenvad, hvor det tilforn var indlagd, og det meste der var opsat i store heyser.

Slagteriet var alt i Jels hvor fra kiødet hentedes, brødet hentedes alt i Hadersleff.

Mange her omkring fortiente mange penger med at udselge øll, smørbrød, pandkag, fløde, melck og andre ting, der var og mange magatenter telte opreyste.

/80/

Eftterretning om ulvene.

for det givne jerdskæp i alle ting, for i
Ejnen lauen i ogs: alt Tager Choral som var 400
Mænd, paa 14 d. Døet lauen 23 ymnere Mand,
ni Secunda Obriff Leutnant Ewald som var omme
denn som i Gm: i Dithmarsch stad uuegn den
10te Februar, for de 12 Præbiter alt Præbiter
Peder de Linjerne og for de 12 Tagerne, samt de
400 Tæmp Dithorn som lauen i Linned Tøge,
alle Hufarer undt dørte fust lauen i Lørd og
Møllby, alt Præbiter de Præbiter Linjerne og den
12te Februar i Haderslög i sit uue Thueg: bænd
nogen, alt fæst som og dørte Linnar dørte
12te Februar: Aberrad, Fensberg, als og Tønder dørte
de som og dørte og fæst i storn Guefne paa
Oksenvad yede, og fæst i alle horn og bænd
yulom, Tjngufsum var alt i Sommersted som
de dørte var, alle dørte de i Tjng Linnar dørte
af Gram, Tjng og Hader, som dørte i uue Linnar
denn dørte Præbiter omme 12te Tjng uuegn
Præbiter undt Tjng, Canon Præbiter, neu Batalion
uuegn dørte, som uuegn dørte og dørte
dør af dørte som uuegn dørte som dørte
uuegn dørte uuegn dørte som dørte Linnar
uuegn dørte uuegn dørte dørte som dørte
uuegn dørte og af dørte dørte alle dørte

Med dørte Linnar uuegn dørte wa i
næst som dørte Oksenvad dørte som dørte 500
Præbiter nogen og fæst dørte fæst
de dørte uuegn undt alt Præbiter dørte
som dørte dørte, Canoner, Præbiter, uuegn
dørte nogen og uuegn dørte dørte,
Keglen uuegn dørte dørte dørte i 3 dørte
dørte i 2 dørte, ni dørte i dørte
som dørte og de dørte, fæst dørte
Tjng dørte uuegn dørte, som dørte
dørte, dørte, dørte, dørte, og dørte
fæst og dørte dørte alt i dørte,
Linnar dørte dørte uuegn dørte, og dørte
uuegn dørte som dørte i storn Guefne
dørte dørte var alt i dørte som dørte
dørte dørte, dørte dørte alt i Haderslög,
uuegn som dørte fæst uuegn dørte
uuegn dørte dørte, dørte dørte, fæst dørte,
dørte, dørte og dørte dørte, som dørte og
uuegn dørte dørte dørte dørte

Side 78-79 i Anders Pedersens optegnelsesbog fra 1792. Her berettes om den store manøvre, der fandt sted på Oksenvad hede 14 dage i juni måned.

Efter gamle beretninger er disse rivende dyr her i landet indkomne med polakkerne 1660. Da samme kriegs armee kom for at jage svensken af landet førde en betydelige deel fremmede ulve med sig i sær officererne for at bruge i striden mod de svenske. Men udfaldet vieste at ulvene efter deres natur søgte skovene og øde steder, for at bekriege landets fæe, og ikke landets fiender, de tog for dem selv bleve her i landet og yngede. Alt saa den sidste ulvetiid i Jylland og i Holdsteen har omtrent vedvaret i 100 aar, nemlig fra 1660 til 1760.

Samme ulve var i mine unge dage meget skadelige, saa de rev i hiel
føl, kræ, faaer og lam, saa alding bestandig maatte være i god vare-
tægt, ja de gjorde og tit skade i tofterne i byerne om natten.

/81/

1763. Da blev først den overordentlig extra skat landet paalagt, hvor
til en hver over 12 aar gammel maanetl. gav 4 sk. og alle embeds
mænd 1/8 deel af deres aarl. indkomme, som endnu vedvarer 1794.

1745. Var den første kræe sygdom her i byen. Af 300 stk. blev ikkun
15 levende.

Vi miste 11 stk. og beholdt 2 levende.

1763. Faldt den atter ind her i byen, da af vores bortdøde 6 stk. neml.
3 køer og 3 ungræe.

1769. Miste vi af samme fæe syge 2 køer og min moder paa hendes
aftægt 2 køer.

1780. Kom fæe sygdommen her igien, af vores døde 3 store gode køer,
1 stud og 1 kalv, vi beholdt ikkun 1 koe, 1 stud og 2 kalve.

1759 d(en) 17 juli var den store ildebrand i Hadersleff da over 200
huuse afbrendte.

1786 d(den) 11 may om natten var den store ildebrand her i byen.

/82/

[[B]]

Ny skole odring for Jægerup sogn samme skole løn er aarlig i penge
35 rd. gives af 78 husholdninger. Til kommer hvert aarlig 22 rdl. at
betales 4re gang om aaret, d(en) 2de januari, d(en) 2 apr. d(en) 2 juli
og 29 sept.

1809 d(en) 16 august blev hver gaard her i Jægerup til lagt at hegne
ved skolelyken 16 dobbelt trin, hvert sted fik til 1/8 gaard 2 dobbelt
trin.

/83/

[[A]]

1792.

Kiøbte Peder Skaufogd Jessens toftegaads for 400 rdl, effter gammel
mynt, havde samme aar trolovelse med Mette Pedersdatter af Jylland,
og copulat. d(en) 3 nov. Han var fød 1753 d(en) 8 aug, død paa 2
dages haard sygdom d(en) 18 febr. 1793.

Hans alder var i alt 39 aar, 6 m. og 10 d. Sit ægteskab var ikkun i 15 uger.

1793.

Rug veben saaes d(en) 22 may.

D(en) 18 febr. døde Peder, som for er meldt.

D(en) 8 juli døde Per Nielsen den unge.

D(en) 30 juli om morgen for dag afbrændte Touskau vær-mølle, som formodentlig af et ondt m(e)nske. var sat ild paa, den havde staaet i 49 aar.

26. oct. blev en datter fød eftter Peder kaldet Peter Nelle Maria Sterup.

1 skippe rug koster nesten bestandig 20 sk. 1 skp. boget 16 sk. 1 skp. byg 12 a 14 sk.

/84/

Dette aar blev ikkun liedet eng og korn thi heele forsommeren var saa meget haard og tør, vi aulede ikkun

7 tr. rug gav ----- 10 tdr. 4 skp.

11 tr. byg -----17 tdr.

9¹/₂ tr. haur

6 læs baget ----- 7 tdr. 1 skp.

I høstens tiid indfaldt det med regne veyere som vedvarede ind til 3de uger eftter Mich. saa at indaulingen var tung og besverlig, og det sidste ei aulet før 3 uger eftter Mich.

/85/

1794.

D(en) 17 jan. havde Mette trolovelse med Christan Thomsen og copulation d(en)

D(en) 4 jan. var vurdering ved hende.

Sidst i febr var den ulykkel. ildebrand i Kiøbenhavn, der det kongel. slot Christiansborg afbrændte, til megen bedrøvelse og nogle tønder gulds omkostning for det kongel. huus.

D(en) 3 martj døde Hans Fuglsang.

D(en) 30 martj som var midfaste søndag, holtes en taksigelsesfest med text af Esaias 43 cap. 1.2.3 v(ers) at Gud bevarede den kongel. familie og lod ilden ei gribe viedere om sig ved slottets afbrendelse som var afviget 26 febr 1794. Samme slot havde kong Christian d(en)

6te paa ny bekostning bygt fra 1733 til 1740 da det ikke havde staaet 54 aar. Samme bygning havde kostet 40 tdr. guld.

/86/

D(en) 10 may saaes rug veben, grøden var i aldtning meget tilig dette aar.

26 may havde vi her i byen 2 esquatro(ner) rytterer med officerer i kvarter 1 dag og natt. Vi havde 4re. I Jels laae liegesaa mange fra Colding.

D(en) 13 juni kom jeg til Taabtrup at forestaa samme for gaardens kjøbere Hr. cantzelie raad Holst af Trøyburg, hvor jeg var til 4de sept. som var 12 uger, og holt regning bade med indtægt og udgiftt end og saa effter min hiemkommen, han gav mig i samme tiid en frivillig doceur a 5 rdl. 16 sk.

I dette aar blev væer møllen igien bygd.

1795.

D(en) 19 februar døde sognefogden Hans Gram effter at han ikkun var gift i 4re uger.

29 juni blev Madsis den 3de pigebarn fød og kaldet Kiersten.

Marti maanet var den sidste som gaves extra skat af Hans Grams efterlevende, da ikkun gaves i alt maanetl. for 257 per-

/87/

soner, som blev 21 rdl. 20 sk. af sognet.

D(en) 22 aug. døde vor sogne præst hr. Böhme i Oxenwad, havde han været præst i 36 aar og 6 maaneder. Var 69 aar.

Her pastor Petersen præst i Holebul under Tønder amt blev her til præst igien comiteret, men om et aar forflyt til Fielst(rup).

Udi dette foraar blev Mads sognefoged.

Vi aulede

15 tr. rug 10 k. gav ----- 24 tdr. 3 skp.

12 tr. byg ----- 14 tdr.

12 tr. haur 2 k.

6 læs boget ----- 15 tdr. 6 skp.

Qvæget var overmade dyre, i sær sidst i aaret, et par toe aars ungnøder 22 rdl. et par tre aars 28 rdl. alt til udførsel til den store og lange frandske krieg.

Bæsterne er og saa temmelig dyre. Smør koster 1 fierding 6 1/2 rdl. a pund 6 sk.

1 skp. rug koster 22 a 24 sk., 1 skp. byg 18 sk., 1 skp. baget 16 sk.

/88/

Tingskriver Schultz død i denne sommer.

1796.

D(en) 6 febr. blev tingskriver Smidt indsatt.

Udi april maaned var 259 som gav extra skatt.

Udi sept. var 264 som gav i alt 22 rdl.

Korn Prisen om vinteren 1 skp. rug 22 sk., men om sommeren ikkun 16 sk.

Smør a pund 6 sk. men 1/4 td. 7 rdl. 16 sk.

Vi aulede rug ----- 14 tr.

byg ----- 6 tr.

haur ----- 14 tr.

boget ----- 10 læs.

I effteraaret 1 skp. rug 16 sk., 1 skp byg 10 sk. 1 skp. baaget 10 sk.

et pund smør 7 sk. en 1/4 td. 8 rdl.

Horn fæet er usædvanlig dyre, saa en madelig koe 18 rdl.

D(en) 27 dec. døde Niels Degn i Oxenwad 65 aar og 8 maaneder.

/89/

1797.

D(en) 31 may havde jeg trolovelse med Karen Pedersdatter fød i Øhrsted i Oxenwad præstegaard.

Offer til præst og degn 2 rdl. 8 sk.

D(en) 14 juli var vor copulation i Jægerup kirke.

Offer til præsten ----- 1 rdl. 20 sk.

til degnen ----- 40 sk.

Offer til den 4re med gaaende ----- 30 sk.

2 rdl. 42 sk.

Vi aulede i denne sommer paa ved vores nye antagne sted paa Voyens mark høe ----- 8 læs

haur ----- 4 trau

baaget ----- 2 læs

Smør soldt 2 fierdinger, begge ----- 12 rdl.

viedere 1 dito ----- 6 rdl. 8 sk.

12 pund a 5 ¹ / ₂ sk. er	-----	1 rdl. 18 sk.
12 pund a 5 sk. er	-----	1 rdl. 12 sk.
9 pund a 5 sk. er	-----	45 sk.
og 13 ¹ / ₂ pund a 4 ¹ / ₂ sk. er	-----	2 rdl. 10 sk.
et [.alv.] soldt for	-----	3 rdl. 32 sk.

NB. Smør soldt fra midsommer og til juul for 23 rdl.

D(en) 31 oct. om morgenen kl. 1 hensov Madses ældste datter Maren, gammel 7 aar og 27 d(age). Havde været mig et kiert barn.

/90/

1797.

D(en) 4 søndag effter trinit. blev Hr. Biørnsen af Schodburg indsat til præst i Oxenwad og Jels sogne.

Korn Prisen var om sommeren 1 skp. rug 12 sk. 1 skp. byg 10 sk. og en skp. baaget 9 sk.

Men ved sommerens store vaadhed, blev klipperne saa slet i toppen, at den gav neppe ¹/₂ delen til skippetal, hvorfor inden Mich. 1 skp. gik hentil 22 a 24 sk.

Brændsel blev usædvanlig dyrt da den ¹/₂ deel ey blev indaulet, saa et burger læs torv galt 8 mk. og en faun træ 6 rdl. og neppe at faae, thi det var ikke tør veyr en eneste uge den heele sommer, ey heller i efteraar.

D(en) 17 oct. blev fred sluttet mellem keyseren og Frankrige paa den 6 aars krieg. I disse 6 aar har keyseren reyst henved 100000 mand.

/91/

1798.

Smør soldt	13 pund a 4 sk. er	-----	1 rdl. 3 sk.
viedere	8 pund a 4 ¹ / ₂ sk.	-----	35 sk.
	10 pund a 4 ¹ / ₄ sk.	-----	42 sk.
viedere	6 ¹ / ₂ pund a 4 ¹ / ₂ sk.	-----	29 sk.
en ost 12 sk	11 pund a 4 ¹ / ₂ sk.	-----	1 rdl. 1 sk.
	14 pund a 5 sk.	-----	1 rdl. 22 sk.
	8 pund a 5 sk.	-----	40 sk.
	6 pund a 5 sk.	-----	30 sk.
2 fierdinger	-----	begge	12 rdl.
ditto	-----		6 rdl. 8 sk.
ditto	-----		6 rdl. 32 sk.
	10 pund a 6 sk.	-----	1 rdl. 12 sk.

viedere i alt 26 pund a 5 sk. ----- 2 rdl. 34 sk.

24 lispund Su(mma) 36 rdl.

1798 d(en) 24 juli blev Mads en søn fød kaldet Laurids.

1798 d(en) 29 juli, Mette en søn fød kaldet Anders.

Vi aulede haur 5 tr. 10 k. gav ----- 5 tdr.

baaget 2 læs gav ----- 4 tdr.

1798 d(en) 8 sept om aftenen, slog torden ned i Refsø storlade, og afbrente ald bygning med al indauling.

/92/

1 skp. rug 24 sk., 1 skp. byg 12 sk., 1 skp. bog. 9 sk., 1 læs burger læs torv 7 mk.

Den franske krieg vedvar end end nu, har vundet Pavedømmet, Egypten og mange andre lande. Er nu i sær mod keyseren, tyrken og Engeland.

1799.

D(en) 4 febr. brændte det i Ausboll ved Iwer.

I april fik vi 4 skp. rug meel fra Tauschau møll, som Karen udlignede med møller konen, a skp. 26 sk.

NB. Paa samme made 1797 fik vi 5 skp. a 24 sk.

I forsommeren 1 skp. rug 2 mk. 1 skp. byg 16 sk., 1 skp. boghvede 14 sk., 1 skp. haur 14 sk. og neppe noget korn at faae for peng.

/93/

Smør soldt

8 pund a 4¹/₂ sk. 6 pund a 5 sk. er alt ----- 1 rdl. 18 sk.

7 pund a 5 sk. 6 pund a 5¹/₂ sk. er alt ----- 1 rdl. 20 sk.

6 pund a 6 sk. 12 pund a 6¹/₂ sk. er alt ----- 2 rdl. 18 sk.

8 pund a 7 sk. ----- er ----- 1 rdl. 8 sk.

Summa 6 rdl. 16 sk.

1 fierding ----- 8 rdl.

1 ditto ----- 8 rdl.

1 ditto ----- 8 rdl.

1 ditto ----- 8 rdl.

5 pund a 7 sk. ----- 35 sk.

6¹/₂ pund a 7 sk. ----- 45 sk.

Sum(ma) 40 rdl.

Vi aulede rug 4 tr. gav ----- 3 tdr. 4 skp.
 byg 1 1/2 tr. ----- 3 skp.
 haur 5 tr. ----- 3 tdr. 6 skp.
 boget 2 læs ----- 3 tdr. 2 skp.

D(en) 15 juni saaes første rugveben, grøden blev sildig og ringe, for den haarde vinter og foraar, som vedvarede til midt i juni. Bygsæden blev ei førend i juni

/94/

og vor boget sæd d(en) 15. juni.

Høe aulingen blev lieden for sommerens haarhed og vaadhed.

Kornhøsten begyndtes ey før 3 uger for Mich.dag. Neeg kornet kom ei alt i huus før 3 uger eftter Mich.dag og meget slet og ringe, thi det var ei tør veyr een dag til ende fra 16 dage før Mich. og til 12 efter, neml. i 4 uger.

1 skp. rug koster 28 sk. 1 skp. byg 16 sk., 1 skp. boget 16 sk. 1 skp. haur 16 sk. 1 kande brændevin i Had(erslev) 18 sk.

1799 i oct. gav Oxenwad sogen extra skat for 255 personer a 4 sk. indkommer ----- -21 rdl. 12 sk.

/95/

1800.

Smør soldt

6 pund a 9 sk. er -----	1 rdl. 6 sk.	
6 pund a 8 1/2 sk. er -----		1 rdl. 3 sk.
10 pund a 6 1/4 sk. er -----		1 rdl. 17 sk.
2 fierdinger a 10 rdl. er -----		20 rdl.
1 dito -----		10 rdl. 24 sk.
12 pund a 9 sk. er -----		2 rdl. 12 sk.
6 pund a 9 sk. er -----		1 rdl. 6 sk.
4 pund a 8 sk. er -----		31 sk.

38 rdl.

D(en) 23 may saaes rug veben.

Foraaret var meget got, men sommeren var haard, kaald og tør, vi fik ikkun 3 1/2 læs høe.

rug 3 tr. 6 k. gav i alt ----- 3 tdr.

haur 5 tr. ----- 4 tdr. 4 skp.

boget 1 læs ----- 3 skp.

Korn priisen er dyre, og ringe at faae.

/96/

1 skp rug 1 rdl. 1 skp. byg 2 mk. 1 skp. boget 2 mk. 1 skp. boget gryn
4 mk.

Boget aulingen slog feil over alt, saa at 1 skp. boget var ei i eftteraar at
faae for 1 rdl. 1 kande brændeviin 20 sk. 1 pund haurmeel 40 sk.

1801.

Smør soldt

14 pund a 7 sk. er	-----	2 rdl.	2 sk.
7 pund a 8 sk. er	-----	1 rdl.	8 sk.
7 pund a 7 sk. er	-----	1 rdl.	1 sk.
1/4 td.	-----	8 rdl.	16 sk.
1/4 dito	-----	9 rdl.	
1/4 dito	-----	7 rdl.	17 sk.
1 1/8 a 6 sk.	-----	1 rdl.	4 sk.

30 rdl.

Korn priesen i sommer 1 skp. rug 1 rdl., 1 skp. byg 2 mk.,
1 skp. boget er 1 mk. 4 sk.

/97/

I febr. maanet blev nu fast fred i mellem keyserne og Frankrig giord
paa den hen ved 10 aar holdne store krieg, Keiserne til megen forlies.
I dette foraar blev en sterk ufred mellem vores land og Engeland,
angaaende søefarten. D(en) 2 april, som var skært(orsdag) holtis et
blodig søe slag i mellem vores, og den engelske flaade. Paa vor side
blev over 2000de døde og saarede, og paa den engelske side mange
fleere.

I denne sommer blev freden i gien sluttet mellem begge regieringer
og alting i rolighed, bade til land og til vand.

/98/

Vi aulede rug 5 tr. gav	-----	3 tdr.
haur 4	-----	4 tdr.
baaget 2 læs	-----	-1 td. 2 skp.

1802.

Korn prisen i sommer var 1 skippe rug 2 mk. 1 skp. byg 24 sk. 1 skp.
boget 24 sk. 1 skp. haur 12 sk.

Vi aulede rug 3 tr. gav ----- 13 skp.

haur 5 tr. ----- 5 tdr.
 boget 2 læs ----- 12 skp.

1803 d(en) 13 febr. og følgende dage blev alt folket taldt i Holdsteen.
 Sidst i aaret koster 1 skp. rug 1 rdl. 1 skp. byg 24 sk. 1 skp. boget 24 sk.
 haur 12 sk. NB. Rugen fik sin skade i drivt at den ei gav 1/2 delen.

/99/

Smør soldt

16 pund a 6 sk. er -----	2 rdl.	
8 pund a 6 sk. er -----	1 rdl.	
10 pund a 5 sk. er -----	1 rdl.	12 sk.
6 pund a 8 sk. er -----	1 rdl.	
6 pund a 6 ¹ / ₂ sk. er -----		39 sk.
6 pund a 5 ¹ / ₂ sk. -----		32 ¹ / ₂ sk.
11 ¹ / ₂ pund a 7 sk. er -----	1 rdl.	32 ¹ / ₂ sk.

4 lispund 7 pund -----	8 rdl.	20 sk.
1/4 td. -----	10 rdl.	
1/4 td. -----	9 rdl.	32 sk.
1/4 td. -----	9 rdl.	24 sk.
10 pund a 9 sk. -----	[.....]	
4 ¹ / ₂ pund a 8 sk. -----		36 sk.

Sum(ma) 40 rdl.

{{ B }}

D(en) 5 oct. nedslog tordenen udi Oxenwad høye kierkespir og afbrendte ned til taarnet og den heele kierke var i fare.

/100/

{{ A }}

1803.

Smør soldt

9 pund a 6 sk. er -----	1 rdl.	10 sk.
9 pund a 6 sk. er -----	1 rdl.	10 sk.
11 pund a 6 sk. er -----	1 rdl.	18 sk.
12 pund a 6 sk. er -----	1 rdl.	24 sk.
11 pund a 6 sk. er -----	1 rdl.	18 sk.

12 pund a 6 ¹ / ₂ sk. er	-----	1 rdl.	30 sk.
10 pund a 6 sk. er	-----	1 rdl.	12 sk.
10 pund a 6 ³ / ₄ sk. er	-----	1 rdl.	19 sk.
7 ¹ / ₂ pund a 7 ¹ / ₂ sk. er	-----	1 rdl.	7 sk.

12 rdl.

1/4 td.	-----	9 rdl.	
1/4 td.	-----	9 rdl.	
I det [.....]	-----	6 rdl.	
6 pund a 8 sk. er	-----	1 rdl.	

37 rdl.

Vi aulede rug 5 tr. gav ----- 3 tdr.
 byg 3 tr. ----- " - 4 skp.
 haur 4 tr. ----- 5 tdr.
 boget 1¹/₂ læs ----- 1 td. 4 skp.

/101/

D(en) 22 febr. døde Niels Jessen.

{{ B }}

1804.

Smør soldt

4 pund a 7 sk er	-----		28 sk.
20 pund a 6 ¹ / ₂ sk. er	-----	2 rdl.	34 sk.
27 pund a 6 sk. er	-----	3 rdl.	18 sk.

6 rdl. 32 sk.

1/2 td.	-----	9 rdl.	
1/2 td.	-----	9 rdl.	
1/4 dito	-----	3 rdl.	25 sk.
8 pund a 8 sk.	-----	1 rdl.	16 sk.
8 pund a 8 sk.	-----	1 rdl.	16 sk.
8 pund a 9 sk.	-----	1 rdl.	24 sk.

36 rdl. 32 sk.

Korn auling

Rug 4 trau 16 k. gav ----- 2 tønd.
 haur 8 tr. ----- 2¹/₂ -
 baaget 2 læs ----- 1 td. 4 skp.

/102/

Korn Prisen 1 skp. rug 40 sk. 1 skp. byg eller baaget 28 sk. 1 skip.
haur 14 sk.

1805.	Solt smør
12 pund a 6 ¹ / ₂ sk. er -----	1 rdl. 30 sk.
17 pund a 8 sk. -----	2 rdl.
20 pund a 8 ¹ / ₂ -----	3 rdl. 26 sk.
8 pund a 8 -----	1 rdl. 16 sk.
8 pund a 8 -----	1 rdl. 16 sk.
1/4 td. -----	10 rdl.
1/4 td. -----	10 rdl.
1/4 td. -----	10 rdl.
12 pund a 8 sk. -----	2 rdl.
8 pund a 6 sk. -----	1 rdl.
	<hr/>
	43 rdl.

/103/

Vi aulet følgende korn

Rug 4 tr. gav ikkun i alt ----- 10 skp.

haur 8 tr. ----- 7 tdr. -

boghvede 1 læs gav ----- 2¹/₂ skip.

Korn prisen var omtrent 1 skiepe rug 1 rdl., 1 skiepe byg 24 sk., 1 skp
haure 12 sk., en skp. boget 32 sk.

Rug auling var meget slet fick sin skaade i drive af de graa haarde
kulde veire saa at en trave ikkun gav en eller toe skiepe.

1806.

Smør solt

1/4 td. -----	10 rdl.
1/4 dito -----	10 rdl.
1/4 dito -----	11 rdl.
20 pund a 9 sk. -----	3 rdl. 36 sk.
28 pund - 8 " -----	4 rdl. 32 sk.
6 pund a 8 " -----	1 rdl.
	<hr/>
	40 rdl. 20 sk.

/104/

vi aulede

3 tr. rug gav ----- 3 tønder.

4 tr. byg ----- 3 tdr.

8 tr. haur ----- 6 tdr.

Den 25 nov. døde præsten i Magstrup herr Wædel. Var præst samme-
steds hen ved 43 aar.

Denne sommer var meget kold og tør, der auledes lidet høe, og vores
baaget frøs reent borte.

Kornprisen var mesten aaret igiennem 1 skp. rug 1 rdl. 1 skp. byg 24
sk. 1 skp. baaget 36 sk. 1 skp. hauer 12 sk.

1807.

smør solt

9 pund a 9 sk. ----- 81 sk.

5 -- a 7 sk. ----- 35 sk.

23 pund a 7¹/₂ sk. ----- 172¹/₂ sk.

37 pund 6 rdl. 1/2 sk.

/105/

Transport ----- 6 rdl.

1/4 td. ----- 9 rdl.

1/4 ----- 9 rdl.

12 pund a 6 sk. ----- 1 rdl. 24 sk.

26 pund a 6¹/₂ sk. ----- 3 rdl. 24 sk.

1/4 td ----- 8 rdl.

37 rdl.

Vi aulede

Rug 3 tr. 10 k. | {{ byg}} 4 tdr. 4 skp.

byg 3 tr. | gav 1 td. 7 skp.

haur 6 tr. 8 k. | 7 tdr. -

1/4 læs baage | 3 skp.

korn prisen i sommer 1 skp. rug 40 sk., 1 skp. byg 24 sk., hauer 1 skp.
10 sk., baaget gryn 1 skip 1 rdl. 16 sk. 1 skp. salt kostet i efteraaret for
krigens skyld 1 rdl. 16 sk. a 5 mk.

/106/

I aug. var det, at den engelske krigsflade sneg sig ind for Kiøbenhavn

og belagde samme, skød ilden der paa at 305 huse tillige med Frue Kirke opbrændte, hvorpaa capituleredes at ald kongens krigsflade blev de engelske overgivne, som de og inden 6 uger med tog.

I dec. monet indtog de engelske alle 3 kongens eylander i Westindien. Nye skoleforordning i Haderslev probsti af dato 18 juli 1808 til Jægerup skole kald bringes aarlig fri huus værelse med kaalgaard græsning til 2 køer og 4re faar, 3 tdr. rug, 1 td. byg eller baaget, 2 læs høe a 600 pund 4 læs straa 480 pund 16 læs torv a 800 stk., penge 35 nye.

/107/

1808

Smør solt

17 pund a 7 sk. er	-----	2 rdl. 23 sk.
9 - a 8 sk.	-----	1 rdl. 24 sk.
10 pund a 6 1/2 sk.	-----	1 rdl. 25 sk.
12 pund a 6 1/2 rdl.	-----	1 rdl. 30 sk.
1/4 td.	-----	10 rdl.
1/4 td.	-----	10 rdl.
13 pund a 7 sk.	-----	1 rdl. 43 sk.
7 pund a 9 sk.	-----	1 rdl. 15 sk.
9 pund a 9 sk.	-----	1 rdl. 33 sk.
22 pund a 8 sk.	-----	3 rdl. 32 sk.

Suma 35 rdl. 33 sk.

Søndag sep(tu)agesima blev Hr. Skrøder indsat til præst i Maugstrup og Jægerup sogne.

D(en) 13 martzi døde kong Christian d(en)7de i hans alders 60de aar, da hand havde regieret over 42 aar.

D(en) 30 martz brændte Colding slot.

/108/

[[1808r]]

Vi aulede

Rug 2 tr.	16 k.	--	2 tdr.
byg 3 -	10 -	--	2 tdr.
h(auer) 5 -	8 -	gav	5 tdr. 4 skp.
1/2 læs boghvede	-----		1 td.

Alt er dyrt i efteraaret 1 skp. rug koster 2 mk., 1 skp. byg og baaget næsten ligesaa. 1 skp. haur 18 sk. 1 skp. salt 2 mk. 16 sk., 1 kande

brenvin 22 sk., høns æg hvert 1 sk. 1 pund smør i nye p. 9 sk. I dette aar i særdeleshed i aug. sept. og oct. grasserede blodgangen meget her i Holstein. Det var mærkelig at i Simmersted blev i et huus 5 liig paa engang, som alle blev begravet paa en dag og i 1 grav. Doctorraad her imod brugtes fra 12 til 16

/Her er en side skåret ud/

/109/

[[A]]

Fra Mich. 1790 og til paaske 1791. Da jeg var i Jægerup, og ei kunne være hiemme {{ }}, gav han mig aftægt til penger i gl. mynt 12 rdl.

Ved min hiemkomst lovede han mig 2 rdl. til haandskilling hvert $\frac{1}{2}$ aar, saa længe jeg er hiemme, neml. hver midsommer og ny aar.

1791 for dene sommer fick jeg i {{...}} banco sedler - - - - -	2 rdl.
ved nye aar endnu 1791 og 1792 fick jeg - - - - -	2 rdl.
1792 for denne sommer fick jeg i banco sedler - - - - -	2 rdl.
1793 d(en) 1 jan. fick jeg i gammel mynt - - - - -	12 rdl.
Samme aar om midsommer - - - - -	2 rdl.
1794 1 jan. fick jeg i gammel mynt - - - - -	2 rdl.
1794 om midsommer - - - - -	(2 rdl)
1795 d(en) 1 jan fick jeg - - - - -	2 rdl.
1795 om midsommer betaldt - - - - -	2 rdl.
1796 d(en) 2 jan. bekom jeg - - - - -	2 rdl.
1796 om midsommer - - - - -	2 rdl.
1797 d(en) 1 jan. - - - - -	2 rdl.
1797 om midsommer fik - - - - -	12 rdl.
1798 d(en) 2 jan. bekom jeg - - - - -	12 rdl.
1798 om midsommer fik jeg - - - - -	12 rdl.
1799 om nye aar - - - - -	10 rdl.
1799 om midsommer - - - - -	10 rdl.
- - - - -	10 rdl.

102 rdl.

/110/

1790 {{Midsommer blev
vedelommepenge8 mk.
1792 blev til 12 rdl.}}

Transport	102 rdl.
1800 om ny aar	10 rdl.
1800 om midsummer	10 rdl.
1801 om nye aar	10 rdl.
1801 om midsummer	10 rdl.
1802 om nye aar	10 rdl.
1802 om midsummer i nye p.	10 rdl.
1803 om ny aar	10 rdl.
1803 om midsummer	10 rdl.
1804 om nye aar	10 rdl.
1804 om midsummer	10 rdl.
[[B]]	
1806 om nye aar	10 rdl.
1806 om midsummer	10 rdl.
1807 om nyt aar	10 rdl.
om midsummer	10 rdl.

[[A]]

En dansk miel, dansk maal er 12000 aln.

En tysk miel 1920 roder a 8 aln er 15360.

Verdens omkreds er 5400 tyske miele a miel beregnet 12942 aln, eller 1617 3/4 roder og tyske i[.....] 1719 miel.

/111/

Plovtallet udi Gram herred 1785.

Hoptrup sogn	17 1/2 plou
Widsted sogn	15 1/4 "
Bevtoft sogn	3 5/8 "
Schrydstrup sogn	4 2/3 "
Nustrup sogn	14 "
Oxenvad sogn	10 "
Jels sogn	8 5/8 "
Sommersted sogn	11 1/8 "
Hoyrup et Bramd.	11 3/8 "
Maugstrup sogn	9 1/2 "
Jægerup sogn	4 1/8 "
Hammelef sogn	13 1/2 "
Fridsted distrikt	4 17/24"
Aarup gaard	2/3 "

tilsammen

128 plou.

128 .. ploue
128 2/3

/112/

A.P.S ved Hammeleff Stienbroe ----- 11 1/2 aln.
 Aalkist dæmning ----- 23 1/4 aln.
1780 Landbols diege ----- 112 aln.
1787 Med øster eng har omtrent ----- 20 aln.

Gram herred skatter maanetl. 128^{2/3} plou er 386 rdl.
Tyrstrup herred ----- 217^{1/3} plou er 552 rdl.

En danske miel beregnis lang 12000 aln.
En holdsteens miel effter Hamburger maal 1920 roder a 8 aln er 15360 aln.

Blaae at farve paa træe 3 pund linole ----- 21 sk.
her i koges sølverglad for ----- 1 sk.
Siden 2 pund bleit i eendeel olie
til grundfarve ----- 10 sk.
2 lod barlin blaae til hovedfarve ----- 10 sk.
2 pund mønne til rød farve ----- 12 sk.

1786. Holdt i Østerlindet
D(en) 4 aug 1788 lod N. Fuglsang sine heste og vogn alene gaae mod
Hammelev stenbroe, og kørde 4 læs.

/På indersiden af bindets bagside: A P og i nederste venstre hjørne
kan der på en indklæbet seddel læses: Jægerup. /

Stedregister

Der henvises til sidetal i originaltekst.

Forkortelser: hd. = herred

s. = sogn

Abenrad: se Aabenraa

Als, 78.

Amsterdam, Holland, 59, 60, 64.

Angel, 16, 18.

Ansbol, nabogård til A.Pedersens 92.

Arnitlund, Vedsted s., Gram hd., 68.

Bevtoft s., Nørre Rangstrup hd., 111.

Cadix: se Cadiz

Cadiz, Spanien, 68.

Cette: se Sète

Christiansborg, slot i København, 85.

Christiansfeldt, flække, 60, 73.

Colding: se Kolding

Cronburg: se Kronborg

Danmark, 72.

Dannemark: se Danmark

Dantzig, by, nu Gdansk i Polen., 36.

Drenderup, hovedgård i Ødis s., Nr. Tyrstrup hd., 29.

Egypten, 92.

Emmervad: se Immervad

Engeland: se England

England, 33, 92, 97.

Flensburg, købstad 13, 18, 19, 47, 49, 50, 60, 78.

Follingbro, Lintrup s., Frøs- og Kalvslund hd., 49.

Fovslet, 29.

Franckeriege: se Frankrig.

Frankrig, 64, 90, 97.

Fredsted distrikt, Gammel Haderslev sogn, 111.

Frue Kirke, Domkirke, Haderslev købstad, 106.

Fyen: se Fyn.

Fyn, 30.

Gabel: se Gabøl.

Gabøl, 52.

Gadebus, Gadebusch, øst for Lübeck, 23.

Gammel Haderslev sogn, 17.

Gram Herred, 33, 71.

Gredstedbro, 49.

Gres Møl, Grevesmühlen øst for Lübeck, 23

Grønnebæk, Jels s., Frøs- og Kalvslund hd., 31.

Hadersleff: se Haderslev.

Haderslev, købstad, 1, 13, 16, 20, 21, 22, 25, 31, 33, 40, 43, 47, 47, 50, 61, 62, 63, 65, 66, 69, 70, 71, 73, 74, 78, 79, 81.

Haderslev herred, 78.
 Hamburg, Tyskland, 21.
 Hammelev sogn, Gram hd., 33, 111.
 Hammelev Steenbro, Hammelev s., Gram hd., 112, jvfr. s. 41.
 Harekeshus: se Harkeshus.
 Harkeshus, Sommersted s., Gram hd., 60.
 Holbøl s., Lundtoft-Vis hd., 87.
 Holdsteen: se Holsten.
 Holsten, her også brugt om hertugdømmet Slesvig, 13, 20, 22, 33, 47, 53, 72, 80, 98, 108.
 Holland, 58, 64.
 Hoptrup s., Haderslev hd., 111.
 Høyrup: se Højrup.
 Høyrup et Bramd.: se Højrup - og Bramdrup i Ødis s., Nr. Tyrstrup hd.
 Højrup og Bramdrup i Ødis sogn, Nr. Tyrstrup hd., 111.
 Højrup, Stepping s., Gram hd., 49, 111.
 Immervad, Vedsted s., Gram hd., 33.
 Jegerup s., Gram hd., 56, 61, 63, 82, 89, 106, 107, 109, 111.
 Jels s., Frøs- og Kalvslund hd., 54, 78, 79, 86, 90, 111.
 Judland: se Jylland.
 Jydland: se Jylland.
 Jylland, Nørrejylland, nord for Kongeåen, 33, 76, 80, 83.
 Kelstrup, Vilstrup s., Haderslev hd., 49.
 Kiel, Tyskland, 56.
 Kielstrup: se Kelstrup.
 København: se København.
 København, 33, 40, 50, 51, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 85, 106.
 Kolding, købstad, 49.
 Kongeåen, 49.
 Kronborg, slot i Nordsjælland, 51.
 Leerdt: se Lert.
 Lent, formodentlig skrivefejl for Leut: se Løjt. Der kan også være tale om en skrivefejl for Linnet.
 Lert, Sommersted s., Gram hd. 33, 35, 78.
 Linnet, Øster Lindet s., Frøs- og Kalvslund hd., 49, 78.
 Lybeck: se Lübeck.
 Lübeck, Tyskland, 21, 22, 47.
 Løjt s., Rise hd., 26.
 Maugstrup s., Gram hd., 104, 107, 111.
 Magstrup: se Maugstrup.
 Mecklenburger Land, Mecklenburg, Tyskland, 23.
 Meldorp, Meldorf, Ditmarsken, Tyskland, 21.
 Mosckau: Moskva, 24.
 Moybøll: se Møjbøl.
 Møgbøl Rettighede, ejerlav: se Møjbøl.
 Møjbøl, Øster Lindet s., Frøs- og Kalvslund hd., 27, 77.
 Mølby, Oksenvad s., Gram hd., 78.
 Neder Jerstald: se Neder Jerstal
 Neder Jerstal, Bevtøft s., Nørre Rangstrup hd., 33.

Norge, 52.
 Nustrup s., Gram hd., 111.
 Nørgaden i Haderslev købstad, 17.
 Nørre Brarup, Angel, Tyskland, 15.
 Ohrsted: se Ørsted
 Oksenvad, s., Gram hd., 15, 19, 21, 27, 31, 35, 45, 77, 78, 79, 87, 88, 89, 90, 94, 99,
 111.
 Osterup, Åstorp, Taps s., Nr. Tyrstrup hd., 20.
 Oxenwad: se Oksenvad.
 Pavedømmet: Vatikanstaten, Italien, 92.
 Preussen, Tyskland, 13, 20, 47.
 Preussing: se Preussen.
 Refsøe: se Revsø.
 Revsø, Sommersted s., Gram hd., 29, 52, 91.
 Rendsburg, Tyskland, 14, 46.
 Ribe, købstad, 74.
 Rydsland, Rusland, 72.
 Rygge: se Rügge.
 Rügge, Angel, Tyskland, 16.
 Schleswig amt, Tyskland, 15, 16.
 Schodborg: Skodborg, 63.
 Schrydstrup, Skrydstrup s., Gram hd., 111
 Schlutup ved Lübeck, Tyskland, 23.
 Schönberg, Tyskland, øst for Lübeck, 23.
 Sedeberg: se Segeberg.
 Segeberg, Holsten, Tyskland., 22
 Sète, vineksporthby på den franske Middelhavskyst, 64.
 Simmersted, Magstrup s., Gram hd., 108.
 Skodborg s., Frøs- og Kalvslund hd., 63, 90.
 Skrydstrup s., Gram hd., 111.
 Slotsgaden i Haderslev købstad, 17.
 Slugop: se Schlutup.
 Slædevad, Oksenvad s., Gram hd., 74.
 Sommersted sogn, Gram hd., 54, 78, 111.
 Spanien, 68.
 Starup Hede, Starup s., Haderslev hd., 7.
 Stepping sogn, Sønder Tyrstrup hd., 7.
 Strårupgård, Dalby s., Tyrstrup hd., 29
 Stursbøl, Oksenvad s., Gram hd., 49, 77.
 Stursbøl Hede: se Stursbøl.
 Sverig: se Sverige
 Sverige, 72.
 Taabdrup, Taabtrup, Taastrup: se Taagerup.
 Tågerup: hovedgård, Stepping s., Sønder Tyrstrup hd., 29.
 Tauskov: se Tovskov. Tovskov, Oksenvad s., Gram hd., 83, 92.
 Terp, Øster Lindet s., Frøs- og Kalvslund hd., 49.
 Thukobbøl: se Tuekobbøl.
 Thumbby: Angel, Tyskland, 16.
 Toftlund s., Nørre Rangstrup hd., 9.

Toldsted, Hjordkær s., Rise hd., 8.
Trøjborg, Visby s., Tønder, Højer og Lø herreder, 85.
Tuekobbel, Oksenvad s., Gram hd., 33.
Tydskland: se Tyskland.
Tyskland: 20, 72.
Tyrken: Tyrkiet, 92
Tyrstrup sogn og herred, 20.
Tyrstrup herred, 78, 112
Tyrstrupgård, hovedgård, Tyrstrup s., Tyrstrup hd., 29.
Tønder amt, 51, 87.
Tønder, købstad, 11, 78.
Ungarn, 13, 47.
Vanding: se Vandling.
Vandling, Starup s., Haderslev hd., 7.
Vedsted s., Gram hd., 111.
Vestindien, 56, 58, 106.
Vojens Mark, Jegerup s., Gram hd., 89.
Widsted: se Vedsted.
Øddis: se Ødis.
Ødis s., Tyrstrup hd., 14.
Ørsted: se Ørsted.
Ørderup, Toftlund s., Nørre Rangstrup hd., 10.
Ørsted, Oksenvad s., Gram hd., 33, 89.
Aabenraa, købstad, 25, 50, 63, 66, 72, 74, 78, 79.
Aaslef: se Årslev.
Årslev, Hjordkær s., Rise hd., 9.
Årupgaard, Gram s., Gram hd., 112.

Personregister.

Der henvises til sidetal i originaltekst.

Kvinder opført efter fornavn, mænd efter efternavn.

Andersen, Matz, A. Pedersens søn, passim.
Andersen, Peder, A. Pedersens ældste søn, 76, 83.
Bjørnsen: se Bjørnsen.
Bjørnsen, Johannes fra Skodborg, præst i Oksenvad og Jels sogne 1797-1832, 90.
Brandt, Enevold, greve, 40.
Bruhn, tingskriver, 8, 17.
Böhme, Matthias Christian, præst i Oksenvad 1758 -95, 17, 87.
Caroline Mathilde, Chr. 7. 's dronning, 33, 40.
Christian den 6., konge 1730-1746, passim.
Christian den 7., konge 1766-1808, passim.
Degn, Niels i Oksenvad, 35.
Detlefsen, Iwer, nabo til A. Pedersen, 66.
Ewald, løjtnant, 78.
Falle, Lauritz, nabo til A. Pedersen, 66.
Frederik den 5., konge 1746-1766, passim.
Fuglsang, Hans, 85.
Fuglsang, Hans, hans børn, 50.
Fuglsang, N., 112.
Glaser, Lauds Jensen, 23.
Gram, Hans, sognefoged, 86.
Hansen, Christian, 73.
Hartmann, doktor i Haderslev, 31.
Hinrichsen, advokat, Haderslev, 43.
Holm, herredsfoged, 51.
Holst, kancelliråd, Trøjborg, ejer af Taagerup, 86.
Iwer i Ansboll, 92.
Iwersen, Jens, 30.
Jendresen, Per, 54, 63.
Jensen, Jørgen i Højrup, 49.
Jepsen, Lauritz i Vandling, 7.
Jessen, Johann Christian von, herredsfoged, Gram herred, 51.
Jessen N., lille søn, 64.
Jessen, Niels, 101.
Jessen, Nielses datter, 62.
Jessen, skovfoged, 35,76,83.
Johannsen, Lauritz i Jegerup, A. Pedersens svigersøn, 56, 61.
Johannsen, Niels i Arnitlund, A. Pedersens 2. svigersøn, 68.
Kallehaues, Hans i Oksenvad, 45.
Karen Pedersdatter, A. Pedersens 2. kone 83, 89, 92.
Kellermann, kancelliasessor, herredsfoged, Gram herred, 71.
Kiesten, A. Pedersens yngste datter, 65.
Kiersten, Matz Andersens 3. datter, 86.

Kierstine, A. Pedersens ældste datter, 56, 61, 63, 68, 76.
 Knutzen, Ollef, Toftlund, 10.
 Kock, A. Jels, 54.
 Kraag: se Krahe.
 Krahe, Ødis præstens søn, kapellan i Oksenvad og Jels sogne, 14.
 Kronprinsen, statholder, senere Frederik den 6., 77.
 Laurids, søn af Matz Andersen, 91.
 Lorentzen,Thyge: se Lorentzen Thycho.
 Lorentzen, Tycho Thomæus, præst i Oksenvad 1752 -58, 1, 14, 15
 Maren, Matz Andersens 1. datter, 89.
 Margrethe Jenses, 50
 Maria Iwers, Iwer Detlefs mor, nabo, 66.
 Marie Kierstine, Matz Andersens 2. datter, 76.
 Mette, Peder Andersens kone, A. Pedersens svigerdatter, 76, 85.
 Moskau, kongen af: zar Peter III af Rusland, 24.
 Niels, 16.
 Nielsen, Laue, 23, 66.
 Nielsen, Peder, hans hustru og børn, 50.
 Nielsen, Per, den unge, 83.
 Ottesen, Daniel, Mølby, hans søn Otte, 26.
 Peter III: se Moskau.
 Per Detlefsens svoger i Gabøl, 53.
 Peter Nelle Maria Sterup, datter af Peder Andersen, 83.
 Petronella Maria Sterup se Peter Nelle Maria Sterup.
 Schrøder, præst i Magstrup og Jegerup sogne, 107.
 Schultz, tingskriver, 88.
 Siemensen, Christen, Ørsted, 66.
 Skipper, Paul, Haderslev, 40, 47.
 Skræder, Anders, Ørsted, 67.
 Smid, Jørgen, Lerdt, 35.
 Smidt, tingskriver, 30, 88.
 Stehmann, geheimeråd, amtmand, Haderslev, 61.
 Stivolt, løjtnant, 52.
 Struensee, Johann Friedrich, greve, 40.
 Sørensen, Peder, Oksenvad, 35
 Terkelsen, Peder, 61.
 Thomsen, Christian, Mettes 2. mand, A. Pedersens svigersøn, 85.
 Waedel: se Wedel.
 Wedel, Lago Sørensen, præst i Magstrup 1763-1806, 104.
 Wöldig: se Wöldike.
 Wöldike, Peter P., provst i Haderslev 1751-1759, 16.
 Weibøl, Peder nabo til A. Pedersen, 35.
 Zielmer, løjtnant, 51.

Ordforklaringer.

- Abod: Abod, tillæg af såsæd, ofte en skæppe af hver tønde.
Accord: Arbejdsoverenskomst.
Aln: Alen, 1 alen = 62,841 cm.
Amtsbesked: Tilladelse fra amtet.
Baaget, Baget, Boget, Bogwitte: Boghvede.
Begge sogne: Her Jels og Oksenvad sogne.
Bespændt: Hesteforspand.
Best: Bæst, hest.
Blodgang: Dysenteri.
Blodsot: Dysenteri.
Bod og Bededag: Ekstraordinære bodsdage i forbindelse med krige og katastrofer.
Barlin blaa: Berlinerblåt: Pariserblåt. Jvfr. Fenge Hansen og Ole Ingolf Jensen: Farvekemi, Kbh. 1991, s. 72ff.
Bymarken: Den opdyrkede jord og de engarealer, der hørte til landsbyen.
Burger læs: Et læs af den størrelse, man regner med i Flensborg.
Cancelliassessor: Retsassessor.
Capelan: Hjælpepræst.
Choret: Korpset.
Conditioner: Betingelser.
Confirmere: Bekræfte.
Copulation: Vielse.
d = pfennig, egentlig denar.
Dobbelte trin: Dobbelte skridt, en måleenhed.
Dodtenkopper: Husarer med dødningehoved på hovedbeklædningen. Der kan være tale om Livregiment Dragoner(2 DR) eller Sjællandske Kyrasserregiment og evt. 3. Jyske Geworbene Dragonregiment(5 DR). Venligst oplyst af major V. A. Petersen, Rigsarkivet.
Dragon: Soldat til hest.
Duceur: Dusør.
Esvatroner: Eskadroner, rytteriafdelinger.
Eyter: Ægter, tvangskørsler.
Fauraghe: Fourage, proviant.
Fielle: Brædder.
Foring: Foder.
Forordning: Kongeligt påbud.
Franske krig: 1795, De franske krige mod Preussen, Østrig, England 1792-99.
Fransoes: Den franske syge, syfilis.
Fyrstendømmerne: Her hertugdømmerne Slesvig-Holsten.
Geheimeraad: Oprindeligt fyrstens rådgiver, efter 1790 en rangtitel.
Generalsmønstring: Overordnet mønstring.
Glaser: Glarmester.
Grasserende: Omsiggribende, hærgende.
Hakkels: Hakkelse.
Halvgaard: Jordbrugsenhed, skatteligningsgrundlag, ca. 16 tdr. land.
Heiser: Stakke.

Hundedage: Tidsrummet fra 23/7 - 23/8.
 Husarier: Husarer, beredne soldater.
 I natur: Naturalier.
 Ildflunker: Gnister.
 Kammertaxt: Visse takst, officiel korntakst.
 Kier: Kærv, et kornmål = 3 neg. Se forkortelsesliste.
 Kiørsvend: Kusk.
 Klipperne: Klæpling, kærv bundet af tre små rugneg.
 Knib: Knippe.
 Kob skat: Personskat.
 Kongens lande: Den dansk-norsk-slesvig-holstenske helstat.
 Krambod: Bod, der især handler med stoffer, beklædning, krydderier og lignende.
 Krigs styr: Særlig skat i forbindelse med krige. (styr af tysk »steuer«).
 Ladehuuse: Lader.
 Landbolsted: Landbrug mindre end en halvgaard, større end husmandssted.
 Landgilde: Årlig ydelsn fra fæster til konge eller godsejer.
 Landsetning bonite: Vurdering, opmåling i forbindelse med udskiftningen i slutningen af 1700-tallet.
 Let priis: Billigt.
 Læg: Lægd, udskrivningskreds.
 Lægdsmand: Beskikket bestyrer af udskrivningskreds.
 Løs pulver: Krudt.
 Magatzinrug: Skattekorn, indgik i statens militære kornmagasin.
 Minsk: Menneske.
 Mønstring: Eftersyn, her militær inspektion.
 Nedrige: Lave.
 Orluf: Orlog.
 Ottendedeel: Smørmål.
 Plovta: Et jord- og beskatningsmål.
 Plug (tysk Pflug): Plov, beskatningsmål.
 Poker: Sygdommen kopper.
 Quolm: Røg.
 Rivning: Sammenrevet straa.
 Rode: Længdemål, 1 rode er ca. 5,23 m.
 Roller: Ruller, her vinde op i.
 Rugveben: Rugvipper, rugens dræ. Jvfr. H. F. Feilberg: Ordbog over jydsk Almuemaal. Kbh. 1904-11.
 Rytter eyter: Ægter, her pligtkørsel på kongens krongods.
 Salig: Afdød.
 Skatlegere: Skattelægger, fordelte afgifterne sammen med sognefogeden.
 Skippe: Skæppe, kornmål.
 Skolelycken: Løkken, jorden omkring skolen.
 Skyldkorn: Jordvurderingsgrundlag.
 Slette mark: Mønt = 16 skilling.
 Specie mynt: Mønt regnet »in specie«, dvs. i hele dalere i modsætning til den mindre værdifulde småmønt (kurantmønt).
 Specie rigsdaler: 60 skilling.
 Sprinkel: Gammelt navn for plettyfus.

Steile: Stage, hvorpå der øverst var anbragt et vandret hjul.
Stienbroe: Brolægning ved et vandløb.
Styger: Stuger, knipper (om boghvede og høe).
Synder: Syd, sydpå.
Sæde: Såsæd.
Sølverglad: Sølvglød, et mineral.
16. søndag efter trinitatis 1748: Den 10. september.
Taxationsmand: Vurderingsmand.
Tekels: Tækning af tage. Tækkearbejde.
Til een ttid: Samtidig.
Tingskriver: Person der førte retsprotokollen.
Tofterne: Private jordstykker beliggende ved gården.
Tr.: se traue.
Traue: Trave, mål for utærsket korn. 1 trave = 20 kærve af hver 3 neg.
Tylvt: Et antal af 12, 12 stykker, især om lægter og brædder.
Tyre: Tøjr.
Tæring: Her fortæring.
Tønder: Rumenhed.
Udskudsmand: Udskreven soldat i landmilitsern.
Ungarsk Preussiske krig: 7-års krigen.
Ungnød: Ungkvæg.
Usædvanlig stjerne: Komet.
Vognlau: Kørefællesskab.
Aalekiste: Fiskeredskab, bl.a. brugt ved mølledamme.

Sønderjyske bønder har skrevet de to bøger, der her bliver tilgængeliggjort. Den ene er Danmarks ældste bondeoptegnelsesbog fra gården Fladsten ved Aabenraa, hvis skiftende generationer førte den i årene 1592-1788. Den anden er forfattet mellem 1740 og 1809 af bonden Anders Sandemand i landsbyen Ørsted på Haderslevkanten.

Begge bøger kommer tæt på drama og dagligliv i bondesamfundet og udgør, fordi de er skrevet af bønderne selv, enestående kilder til økonomisk og social historie.